

Lexicon Iuris Civilis

Elio Antonio de Nebrija

Lexicon Iuris ci VILIS, ADVERSUS

quosdam insignes ACCURSII

errores æditum,

~~Ant. Accursii et~~

ANTONIO NEBRISSENSI

uiro undecunque doctissimo autore.

Iustitia Domini manet in æternum.

ἡ δικαιοσύνη τοῦ κυρίου μὴ ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ κόσμου.

*Ex Auctione
Bibliorum
- Theophrasti
Camp. Fr. Jos.
Vodoum
Moy. 1802.*

LVGDVNI,

Sub scuto Coloniensi, Apud Ioannem &
Franciscum Frellæos, fratres.

M. D. XXXVII.

Lexicon Iuris Civilis

Elio Antonio de Nebrija

Lugduni 1537

(Ioannes Frellaeus Franciscus Frellaeus Jean Barbous)

The School of Salamanca

A Digital Collection of Sources and a

Dictionary of its Juridical-Political Language

<https://www.salamanca.school>

Volume 13

Directors:

Duve, Thomas

Lutz-Bachmann, Matthias

Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz
Max-Planck-Institut für Rechtsgeschichte und Rechtstheorie
Goethe-Universität Frankfurt/Main

Electronic publication, 2020-03-23.

Online:

<https://id.salamanca.school/texts/W0078>

Editors:

da Silva Santos, Pedro
Birr, Christiane
Rico Carmona, Cindy
Wagner, Andreas
Glück, David
Thönes, Martin
Caesar, Ingo

PDF Production:

Kupreyev, Maxim N.

Digitized original(s):

Staatsbibliothek zu Berlin
<http://stabikat.de/DB=1/XMLPRS=N/PPN?PPN=776143530>

Proposed citation:

Nebrija, Lexicon Iuris Civilis (2020 [1537]), in: The
School of Salamanca. A Digital Collection of Sources
<https://id.salamanca.school/texts/W0078>

[[i]]

Lexicon Iuris ciVILIS,
ADVERSVS quosdam insignes
accvrsii errores æditum,
antonio nebrissensi *uiro*
undecunque doctissimo autore.

lvgdvni, *Sub scuto Coloniensi, Apud Ioannem
& Franciscum Frellæos, fratres.* m. d. xxxvii.

[[ii]]

[3] **Sanctissimi Iuris CIVILIS LEXICON, AB antonio nebrissensi uiro undecunque doctissimo, aduersus quosdam insignes accursii errores, ordine alphabetico æditum.**

A

Abax

, is, siue abacus i, tabula est, in qua escaria & potoria uasa collocantur, quæ sunt mensæ ministerio parata. Iuuenal. Lectus erat Codro Procula minor: urceoli sex, Ornamentum abaci. Ausonius: Fictilibus fama est cœnasse Agathoclea regem, Atque abacos Samio sæpe onerasse luto. Cicero 5. Thuscu. quæst. Abacus complures ornauit auro & argento cælato. Idem in Verrem: Abaci uasa omnia ut exposita fuerant sustulit. Sed abacus, id est, ab eo quod est abacos Græcè, est inclinatum, quod teste Prisciano libr. 7. de octo partibus orationis penultimam genitiui breuiavit, quod significat præterea uasa quædam uiliora in quibus pretiosiora reponuntur. atai for Pæni uocant. de quibus Paulus Iurisconsultus lib. 32. dig. qui est de legatis tertius. l. Hæres. Cui Corinthia, inquit, uasa legata essent, & abaces, huic quoque eorum uasorum collocandorum causa [4] paratos uidere Trebatius respondit. Pro quo in codicibus recentioribus mendose baces, a, litera dispuncta legitur. Accursius non ratione aliqua, sed ueri similitudine ductus, capsulas esse interpretatur baces. Quod cum sit nihili uerbum, interpretamentum quoque erit inane. Philippus Beroaldus quodam in loco suarum commentationum, bases legit uocem uulgi sequutus. Sed de hoc lege uerbum, Corinthia uasa.

abactores

ab oratoribus & historicis appellantur, quos Iurisconsulti uocant abigeos. Ductum utrunque nomen à uerbo abigo is, quod inter alios sensus significat etiam à grege siue armento pecudem furto subducere: hinc abactores & abigei dicti huiusmodi fures. Quod genus hominum in Hispania maxime inuenitur, dicente Virgil. in 3. Georg. Aut impacatos à tergo horrebis Iberos. Quod Seruius interpretatur, abactores. & subdit: nam omnes ferè Hispani qui ijdem sunt & Iberi, acerrimi abactores sunt. Apuleius 7. de asino aureo: Abactorem indubitatum cruentumque percussorem criminantes. Ambrosius in sermone de hostibus carnalibus non metuendis: Armenta diripiet, istud damnum abactorem tolerando iam didicit. Sed quemadmodum diximus, à Iurisconsultis potius abigei dicuntur, de quibus tit. est lib. 47. dig. In cuius prima lege Vlpi. his uerbis scribit: Qui pecora ex pascuis uel armentis abigunt, hi proprie dicuntur abigei. Quod si quis oues aberrantes aut alias quadrupedes abduxerit, non erit reus crimine abigeatus, sed potius furti. Est enim abigeatus ipsum abigei crimen, quod in Hispania grauius quàm alibi gentium debere pu - [5] niri Hadrianus Cæsar consuli rescripsit: Abigei, inquit, cum durissime puniuntur, ad gladium damnari solent. Puniuntur autem durissime non ubique, sed ubicunque frequētius est id genus maleficij. Atqui diximus ex autoritate Virgilij & Seruij Hispanos maxime hoc crimine laborare.

abrogare

legem, idem est quod tollere siue antiquare, quia à magistratu qui eam potestatem habet, populo interrogato, an uelit iubeatque eam legem tolli, illo annuente, antiquatur tolliturque, quemadmodum eodem populo interrogato fuerat promulgata: unde & lex plerunque dicitur rogatio. Cice. lib. 2. de legibus: Eas, inquit, tu leges rogabis, quæ nunquam abrogentur. Liuius libr. 22. Plebiscitum primus ego antiquo abrogoque. Est itaque abrogare legem idem propè quod derogare. Iurisconsultus tamen de uerborum significatione inter utrunque uerbum nonnihil distare facit. Derogatur, inquit, legi, cum pars detrabitur: abrogatur, quum prorsus tollitur. Adde tu quod abrogatur, quum prioris legis infirmandæ causa promulgatur altera. Sermonis Latini ignari uulgari uoce decepti, pro eo quod esse debet abrogare siue derogare legem, ipsi reuocare dicunt, quum sit reuocare, ut autor est Varro de lingua Latina, rursus in cor uocare, hoc est renouare. Iuuenalis de Domitiano, qui legem Iuliam iam oblitteratam dormientemque excitauerat, sic inquit: Qui tunc leges reuocarat amaras Omnibus, atque ipsi Veneri Martique timendas. Virgilius primo Aeneid. Reuocato à sanguine Teucris. id est, renouato, quippe qui iam propemodum extinctus erat.

acinacium

uinum est quod ex uuarum folliculis [6] aqua addita diffunditur. Græci deuterion, id est, secundarium: Latini, tum loram, tum loream appellant. Varro in primo de re rustica: Acinorum, inquit, folliculi in dolia conijciuntur, eoque aqua additur, eaque uocatur lora, quod lota acina, ac pro uino datur operarijs hyeme. Nonius quoque Marcellus: Loram, inquit, dicebant in uindemia cum expressissent mustum ex acinis, & folliculos in dolium coniecissent. Plinius. lib. 30. Quæ Græci deuteria appellant, Cato & nos loream. Scripsit autem id Cato in libro de rustica, dicens: Lorea erit familiæ quod bibat. Vlpianus libr. 33. dig. titu. de uino & tritico legat. l. Si quis. Vinum, inquit, acinacium planè uino continebitur. Accursius acinaticium pro acinacio legit: interpretaturque esse uinum ad usum comparatum. Quid uero per tale uinum ipse intelligat, ego non uideo. Nam si uinum quod est ad usum comparatum, uinum est, quid ineptius dici potest, quàm appellatione uini uinum contineri? Atqui iurisconsultus aliud prospiciebat, quod poterat in dubitationem uenire, an scilicet lora siue lorea, hoc est, uinum illud secundarium quod ex uuarum acinis expresso musto atque addita aqua maceratis conficitur, appellatione uini contineatur, quum præsertim maior pars aquæ sit in eo permixta.

acapna

ligna dicuntur quæ sunt in furno, aut ad solem exiccata, ita ut cum focis admoueantur, non fumigent, dicta ab a particula priuatiua, & capnos quod interpretatur fumus, quasi sine fumo. Apud Martialem in distichis, lemma est ligna acapna: & Straboni lib. 9. mellis quoddam genus acapniston appellatur: quod ita [7] pugatum sit, ut non sapiat fumum. Vlpianus libr. 32. dig. qui est de legatis tertius. l. ligni. Sed & titiones, inquit Iurisconsultus, & alia ligna cocta ne fumum faciant: acapna uolens significare.

aconitum

, ueneni genus quoddam est celebratissimum, dictum ab acone quod interpretatur cos, quoniam ut inquit Ouidius ea herba ex cotibus colligitur: ait nanque libro septimo Metamorph. Quæ quia nascuntur dura uiuacia caute, Agrestes aconita uocant. Idem libro primo: Lurida terribiles miscent

aconita nouerca. Iuuenalis: Sed nullis aconita bibuntur Fictilibus. A Græcis quoque pardalianches dicitur, id est, pardi animalis strangulator. Sed quod ferè ignoratur quæ sit ea herba aconitum uulgò pro quocunque ueneno accipitur. Marcellus libro 48. dig. tit. ad legem Corn. de sicarijs & ueneficis. l. eiusdem. Si quis, inquit, temere cicutam et salamandram & aconitum, pityocampas & buprestin dederit &c.

ad praepositio

composita cum dictionibus à consonante incipientibus, mutat din consonantem quæ sequitur, id quod omnes qui de orthographia scribunt, annotauere, ut accorro, quod ex ad & curro componitur: affligo ex ad & fligo. In Pandectis tamen quas Florentini ex præda pisana in archiuo adseruant, semper reperiuntur præpositiones integræ, quod & antiquos obseruassee ex numismatis & monumentis literarum marmoribus incisis etiam hodie uidemus. Itaque in codicibus illis archetypis non legitur ex orthographorum ratione, accresco, affero, affinis, agnatus, appono, arrogo, asscribo, assentio, assideo, assiduus, [8] astringo, & huiusmodi, sed adcreasco, adfero, adfinis, adnatus, adpono, adrogo, adscribo, adsideo, adsiduus, adstringo, hoc est, ad, præpositione integra. Hæc nanque omnia & similia (tametsi non mutant sensum) retinenda est tamen antiquorum librorum maiestas, in libris maxime legum, qui quo sunt uetustiores, eo habentur maioris autoritatis. Nam si quis per regulas artis grammaticæ conaretur talia castigare, non minus peccaret, quàm si pro repetundarum, & finium regundorum, & de familia herciscunda, & de communi diuidendo contenderet, scribendum esse repetendarum, & finium regendorum, & familia herciscenda, & commune diuidendum, quòd regulæ quæ traduntur à Grammaticis de formatione uerborum id fieri debere præcipiant. Apud antiquos nanque gerundia & participia futuri in dus, à uerbis tertiæ & quartæ coniugationis inclinata, in undus non in endus desinebant. Plautus in ipso statim initio Amphitruonis: Vt uos in uostris uoltis mercimonijs emundis uendundisque, pro emendis & uendendis. Permansit tamen hæc declinandi forma in hoc uerbo Eo is, & ab eo compositis, ut eundi eundo eundum, adeundus a, um, prætereundus a, um. Dicimus quoque hodie præesse quempiam iuridicundo potius, quàm præ esse iuri dicendo.

addico

is, xi, pro eo quod est adiudico simpliciter accipitur, ut Cicer. in offi. addictus morti dixit, proadiudicatus. Et Horatius in 1. epist. Nullius addictus iurare in uerba magistri. Aliquando etiam inuenitur pro eo quod est uendo, ut apud Martialem: Addixi Labienæ treis agellos. pro addixisti, hoc est uendidisti. Gellius [9] quoque lib. 10. Liberos uerberari addicique iusserunt ei, cui furtum est. Et est unum de uerbis tribus quæ Prætori accommodantur, de quibus intellexit Ouidius in 1. Fast. scribens: Ille nefastus erit per quem tria uerba silentur, Fastus erit per quem iure licebit agi. Erit igitur tunc addicere ex uenditione aliquid alicui adiudicare. Apud Iurisconsultos lib. 18. dig. titu. est, de in diem adiectione: pro eo quod esse debuit de die in diem additione: quem errorem primus omnium deprehendit agnouitque Laurentius Valla. Verbum quoque ipsum nihilominus corruptum cum alijs in locis, tum in eodem titulo legitur, adjicio uidelicet pro addico: ut in l. Vlpiani, cuius initium est Quoties: Quoties, inquit, fundus in diem adjicitur. Et ibidem. Si res in diem adiecta sit. pro addicitur, & addicta sit: quod in emendationibus libris reperias. Item lib. 40. dig. tit. de fideicommissis. li. sæpe legitur adjicio & adiectio in eadem significatione, sed corruptè, pro addico & addictio.

adrogare

et adrogatio, adoptare et adoptatio siue adoptio differunt, autore Gellio lib. 5. noct. Att. ubi ex æquo distinguit adrogationem ab adoptione, nec alteram sub altera cadere putat. Eius uerba sunt: Cum in alienam familiam inque liberorum locum extranei sumuntur, aut per Prætorem id fit, aut per populum. Quod per Prætorem fit, adoptio dicitur: quod per populum, adrogatio. Adoptantur autem cum à parente in cuius potestate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur, atque ab eo qui adoptat, apud eum, apud quem legis actio est, uindicantur. Adrogantur autem ij qui cum sui iuris sint, in [10] alienam sese potestatem tradunt, eiusque rei ipsi autores fiunt. Et subdit: Adrogari non potest nisi iam uesticeps, id est, cum ad annum duodeuigesimum peruenerit. Adrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. Eius rogationis uerba hæc sunt. Velitis iubeatis Quirites, uti L. Valerius, L. Titio tam lege iureque filius sibi fiat, quàm si ex eo patre matreque familiâs eius natus esset, utique ei uitæ necisque in eum potestas siet, uti pariendo filio est. Hæc ita uti dixi, ita uos Quirites rogo. Modestinus lib. 1. dig. tit. de adoption. l. j. adrogationem ab adoptione eo differre putat, quo species distat à suo genere. Adoptionis, inquit, nomen generale est. In duas autem species diuiditur: quarum altera adoptio similiter dicitur, altera adrogatio. quasi uelit dicere, adoptio duas habet species, quarum altera nomine caret, et ex doctrina Aristotelis, nomine generis appellatur, altera uero est adrogatio. Accursius adrogationem dicit appellari, non quod populus rogaretur, ut scribit Gellius, sed quod adoptator interrogatur, an uelit eum quem adoptat, sibi iustum filium esse: ex eo fortasse deceptus, quod legerat libro primo Institutionum, tit. de adoptionibus, adrogationem fieri solitam Imperatoris autoritate, quia lege regia populus ei et in eum omne imperium suum et potestatem concessit. Quod si ita est, non adoptator sed imperator, qui in locum populi successit, in huiusmodi adrogationibus faciendis rogandus est.

adulterina

res dicitur, quæ non est legitima, sed supposititia, unde filij adulterini dicti, ex adulterio concepti. Hinc adulterinæ literæ apud Apuleium lib. 4. [11] de asino aureo, et adulterina clauis apud Sallustium: et adulterina signa uocat Festus Pomp. quæ sunt alienis annulis facta. Ipse quoque annulus quo signa imprimuntur, adulterinus dici potest, ut lib. 48. dig. tit. ad legem Corneliam de falsis legib. l. Cornel. ubi Modestinus ait: Qui signum adulterinum fecerit, uel exculpserit. Aphricanus quoque in eodem titulo. l. si quis. Quod si testamentum, inquit, adulterinum non esset. In eodem quoque quadragesimo octauo libro, titulo ad legem peculatus. l. sacrilegij. Vlpianus ait: Non uidentur adulterinam monetam exercuisse.

ædicvla

pro parua æde, hoc est, templo paruo accipitur. Nam ædes, is, in numero singulari semper accipitur pro templo: unde semper adiungitur illi cui deo sacrata est atque dedicata, ut ædes Iouis, ædes Castoris, ædes Concordiæ. Dicitur quoque ædes sacra. Aedes, ium, in numero multitudinis significat domum priuatam, caretque numero singulari. Ab æde igitur sacra, fit ædícula pro alicuius dei templo paruo: ut Plinius lib. 35. Supra ædiculam, inquit, Iuuentutis: hoc est, deæ præsidis iuuentæ ætatis. Iurisconsultus libro 48. dig. tit. ad legem Iuliam peculatus. l. sacrilegij. Qui ædiculas, inquit, incustoditas tentauerit. Quod si ædiculæ non essent sacræ, tentare illas non esset sacrilegium, atque ex consequenti ad legem peculatus non pertineret crimen.

aestimo

, as, pro eo quod est taxare accipitur, uerbum frequens in iure, scribiturque per æ, diphthongum, quod ab ære & time quod est pretium componitur. Sic quoque in archetypis illis Florentinorum Pandectis [12] semper scriptum reperitur: neque scribendum extimo as, id quod in libris recentioribus legitur. Hinc est apud antiquos pœna æstimata, ab ære, inquit Festus, quia æstimauerunt eam ouem decusse, id est, decem asibus: bouem centusse, id est, centum asibus. Hinc rursus fit æstimatio, æstimator, & æstimatorius. ut Vlpianus libro 19. dig. tit. de æstimatoria actione.

agnus

pro fœtu ouis, dictio Græca est, significatque purum siue castum: dictusque est agnus quòd ea sit hostia pura & immaculata. Varro tamen de lingua Latina, agnum putat ab eo dictum, quod sit pecori agnatus. Paulus libro trigesimosecundo digestorum, qui est de legatis tertius. l. cum quæritur. Agni, inquit, legati quatenus uiderentur, quidam aiebant tantum sex mensium esse. Sed uerum est eos legatos qui minores essent anniculis. Hinc pelles agninæ dictæ, ut apud Vlpianum lib. 33. digestorum, de auro & argento legato. l. uestis. Pelles, inquit, caprinæ & agninæ.

agrippinensis

Colonia ciuitas est Germaniæ inferioris siue Galliæ Belgicæ autor Ptolemæus. Tempestate quoque nostra Colonia appellatur, de qua Paulus lib. ultimo dig. tit. de censib. l. iuris Italici sunt, in Germania inferiori Agrippinensis Colonia.

agonotheta

interpretatur certaminis dispositor: & est qui certantibus proponit præmium quod detur uictori. Hiero. pri. in Iouinianum lib. Proponit agonothetes præmium, inuitat ad cursum. Idem ad Lucinium Beticum: Non est inuidus agonotheta noster, nec alteri palmam, alteri parat ignominiam. Modestinus lib. 50. dig. de pollic. l. [13] Septitia. Agonem inquit, constituo trietericum. & sequitur: agonotheta existente ac præsidente uiro meo. Accur. agoneta legit, non minus falso interpretamento quàm lectione.

album

, tabula erat in qua iudicum nomina scribebantur, quod leucoma Græcis dicitur, ut est apud Iulium Pollucem. Pli. in proœmio Nat. hist. Quid te iudicem facis? cum hanc operam conciderem, non eras in hoc albo. Suetonius in Claudio Cæsare: Iudicum inquit, albo erasit. Idem in Domitiano. Equitem Romanum erasit iudicum albo. Seneca lib. 5. epist. Turpes infamesque etiam ad album sedentibus exceptiones. Vlpianus lib. 4. ad edictum: cuius uerba transcribuntur in secundum librum digest. titu. de edendo. l. prima. Eum inquit, edere Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad album, & demonstret quid dicturus est. Sic enim in Pandectis Florentinorum prototypis legitur, non ad alium. Quo in loco Accurs. multa hæsitazione seipsum atque alios torquet. Deprehendit hunc errorem primus omnium atque monstrauit Angelus Politianus, cui sæpe data fuit copia inspiciendi libros illos.

algidvm

, oppidum erat trans montes Tusculanos, quindecim millibus passuum ab urbe Roma: nunc urbis tantum uestigia extant. Horat. primo carminum: Quæcunque aut gelido prominet Algido. Pomponius de origine iuris. l. necessarium. Virgineus, inquit, recens à cæ de, madensque adhuc filiæ cruore, ad commilitones confugit, qui uniuersi de Algido monte, ubi tunc belli gerendi causa legiones erant, relictis ducibus protinus signa in Auentinum montem transtulerunt. Atqui Algidum, ut diximus, oppidum fuit, in cuius agro eo tempore Romanorum [14] exercitus ab equis cæsus fuerat. Neque ab Algido, sed Auecilio monte tunc exercitus Romam uenit, ut autor est Liuius libro tertio.

allego

allegis, penultima breui, pro eo quod est cooptare, hoc est, in collegium adsciscere: componiturque ex ad & lego, gis. Vlpianus lib. 50. dig. tit. de decurionibus. l. generaliter. Allegi, inquit, id est, per electionem in ordinem assumi. Allego, gas, quod est compositum ex ad & lego, gas, penultima longa, est ad aliquem locum mittere. Vnde iuris professores consueuerunt allegare leges, id est, citare testes ad id de quo disputant comprobandum, sed non sine barbarismi uitio, quod pro allégo penultima longa, proferunt állego penultima breui.

alvevs

, fluminis est uallis, siue fossa, siue conceptaculum, & locus per quem fluuius labitur, dum intra ripas notas currit, nam cum euagatur alueum transcendit. Pomponius Mela: Ora, inquit, Asiæ cum alueo Nili amnis descendit in pelagus. In hac significatione accipitur in iure, cum sæpe aliàs, tum lib. 41. tit. de rerum dominio. l. ideo, quæ est Caij. Quòd si in toto, inquit, alueo naturali flumen aliàs fluere cæpit, prior quidem alueus eorum est, qui prope ripam prædia possident, & ibidem sæpe. Aliàs alueus est apium receptaculum: ut in eodem tit. l. naturalem. Antea quàm apes, inquit, in alueo à nobis concludantur.

ambitvs

ab ambitione distat, quod ambitus in actu est, ambitio uero in animo est habitu: ambitione nanque peccat, qui præter modum cupit honores, qui am - [15] bitiosus dicitur. Ambitum uero committit, qui largitionibus magistratum consequitur, quæ in rebus sacris symonia in religione Christiana uocatur: dictus ambitus, ut inquit Festus, ab ambitu ædificiorum, qui patet in latitudinem pedes duos, & semissem, in longitudinem idem quod ædificium. lib. 48. dig. titu. est, ad legem Iuliam de ambitu. ubi Modestinus: Hæc, inquit, lex in urbe hodie cessat, quia ad curam Principis magistratuum creatio pertinet, non ad populi fauorem, qui scilicet declaratur per suffragia.

amphora

uas est, sed quantum capiat pauci nouerunt, illi maxime quorum id scire plurimum intererat. Est itaque spatium quod circumscribitur, à sex (ut sic dixerim) superficiebus, quarum latera sunt pedalia, anguli uero recti, de qua Priscianus in libro de ponderibus & mensuris: Pes longo spatio solido latoque notetur. Angulus ut par sit, quem claudit linea triplex, Quatuor ex quadris medium cingatur inane. Amphora fit, cuius uim ne uiolare liceret, Sacra uere Ioui Tarpeio in

monte Quirites. lib. 35. dig. qui est de legat. ij. Hermoge. in l. Si quis. Serui ex illo, inquit, dolio amphoras decem. Et ibidem: Vinum amphorarium. Item libro 33. titulo de penu legata. Scaeuola in l. penum. Sin, inquit, & in horreis amphoræ an hæc quoque deberentur. Accursius uasa tantum esse dicit.

aminaevm

uinum ex celeberrimis Campaniæ, de quo Virgilius secundo Georgicorum: Sunt Aminæ æ uites firmissima uina: dictum aminæum, ut putat Seruius, quasi sine minio, id est, rubore: nam, ut ait, album est. [16] Plinius lib. 34. Principatus, inquit, datur Aminæis propter firmitatem, senio quoque proficientem. Idem quoque Falernum & Cæcubum dicitur. Macrobius in tertio Saturnal. de generibus uuarum: Aminæa, inquit, à regione dicta: nam Aminæi fuerunt ubi nunc est Falernum. Quod uero Aminæum Cæcubum & Falernum synonyma sint, testatur Galenus in sexto Decameridon: In musto, inquit, uuarum austerarum, quas uocant Aminæas, easdem & Falernas. Idem in libro de uinis: Aminæum quod antiqui Romani nominant Cæcubum. Idem in libro de Euchymia: Album, inquit, quale est Aminæum: nominant autem id antiqui Latini Cæcubum. Proculus lib. xxxij. tit. de uino & tritico legato. l. qui. Aminæum, inquit, Græ cum, & dulcia omnia.

amvrca

est sanies, siue succus ille aqueus atque niger, qui ex oliua simul cum oleo exprimitur, atque subsidit: nam oliua ex quinque substantijs constat, osse, nucleo, sansa, oleo, amurca. Virgilius primo Georgicorum: Profuit interdum nigra perfundere amurca. quam Seruius interpretatur olei sordes, sed non exponit quas, cum sint duplices: nam, ut dixi, quod subsidit oleo, ex oliuarum expressione dicitur Amurca: quod uero post oleum in dolia conditum, quasi secundum purgamentum, Fraces appellantur. Plinius lib. 15. Oleum, inquit, in amurca & fracibus deterius fieri. Adseruabatur autem amurca ad multos usus. Vnde Cato de re rusti. Dolia, inquit, amurcaria decem habeat. Vlpianus lib. 33. dig. tit. de penu legata. l. cui penum. Aristo notat etiam quæ esui potuique non sunt, contineri legato, utputa ea in quibus esse solemus, oleum [17] forte, garum, amurca. Accursius salsamenta esse dicit, sed non quæ illa sint exponit. Cum uero in amurca nullus cibus, quod ego legerim, esitari sit consuetum, fortè pro amurca legendum est muria.

anadema

simpliciter corona est. Nam diadema proprie regum habetur, dictum anadema ab anadeo, quod est corono. Lucretius lib. 4. Fluunt anademata mitræ. Paul. lib. 33. dig. tit. de auro & argento leg. l. quamuis. Sicut mitræ, inquit, & anademata.

analogistæ

dicuntur tutores illi, qui non tenentur reddere rationem tutelæ administratæ, ab ana præ positione, & logos ratio, ut ana tollat rationem. Iulianus lib. 26. tit. de administratione tutorum. l. quidam decedens. Eos, inquit, analogistas esse uolo. & paulò post: Testamento comprehensum sit, ut analogistæ essent.

angaria

, penult. longa, atque in eodem accentu, interpretatur coactio. Vege. lib. 1. de re militari, loquens de tyronibus: In angarijs, inquit, plurimum detinendi sunt, proculque habendi à ciuitatibus. Idem lib. ij. ad uigilias uel angarias faciendas. Accursius in illud codicis Iustiniani, tit. de sacrosanct. eccl. neminem in angarijs uel perangarijs &c. Angariæ, inquit, quæ sunt in operis personarum. Perangariæ in quibus utrunque uertitur, scilicet personarum & rerum impendia: uerbum quoque angario, as, quod interpretatur cogo, gis, sicut angaria est coactio. Matt. cap. 27. atque iterum Luc. 15. Angariauerunt Simonem quendam Cireneum. Vlpia. lib. 50. dig. tit. de priuilegio ueteranorum, naues inquit, angariare posse.

animadverto

, præter illam significationem [18] quam habet in promptu, hoc est considerare, significat etiam punire eum tantummodo, qui in alterum puniendi habet potestatem: differtque constructione, nam dicimus animaduerto te, pro considero te. Sallust. in Catil. Vt prius, inquit, in eos animaduertetur. Et paulò post: Verberibus animaduertebant in ciues. Vlpia. lib. 46. dig. ti. de iniurijs. l. item apud Labeonem. Ait prætor, ne quid insinuandi causa fiat, si quis aduersus ea fecerit, prout quæque res erit, animaduertam. Et animaduersio pro punitione. Vlpianus 47. lib. dig. tit. de furtis. l. meminisse. Extraordinaria, inquit, animaduersione coërcendam.

ancones

uasa sunt cubitalia, quoniam ancon Græcè, cubitus interpretatur. Pau. lib. 33. de fundo instr. l. tabernæ. Doliaria, inquit, uasa, ancones, calices, trullæ.

annicvlvs

, inquit Valla, & si formam diminutiui habet, diminutuum non est, & dicitur tam de rebus animatis, quàm de inanimatis, quæ sunt unius anni, ut anniculus puer, anniculus agnus, anniculum uinum. Paulus de uerb. sig. l. anniculus. Anniculus, inquit, amittitur, qui extremo die anni moritur. Et infrà: Anniculus, inquit, non statim ut natus est, sed trecentesima sexagesima quinta die incipiente planè non exacta dicitur. Item Aphricanus de leg. iij. l. cum quæreretur. Agni, inquit, qui minores essent anniculis.

annona

proprie dicitur de re frumentaria. Sed de alijs quoque rebus posse dici, autor est Cic. in secundo, de diuinatione: Annonam, inquit, futuram cariorem in macello. Erat autem præfectus annonæ. de cuius origine Liuius, libro quarto ab urbe condita. Dicta est autem annona, propterea quod sit alimentum annuum.

[19] annva

, bima, trima die, id quod multis in locis apud Iurisconsultos legitur, quo sensu accipi debeat, manifestauit Iurisconsultus de annuis legatis. l. si legatum. Si legatum inquit, sit relictum annua bima trima die, fortè dena, per singulos debentur annos, licet non fuerit adiectum æquis

pensionibus. Ratio autem huius dicendi generis illa nimirum est, quod cum dies in genere fœminino tempus significet, ut apud Ciceronem, longa dies adimit ægritudinem. Et illud poëtæ: Longa dies homini docuit parère leones. Annuus autem significet quod est unius anni: bimus, quod duorum annorum: trimus, quod trium annorum, erit annua, bima, trima die, idem quod anno, biennio, triennio. Quod Iurisconsultus quoque expreßit in tit. de manumissis testa. l. si ita. Si ita, inquit, sit scriptum in testamento: Stichus seruus meus hæredi meo mille nummos annuo, biennio, triennio, si soluerit, liber esto.

antiades

ê paristmi, à Græcis dicuntur, quæ sunt Latinis tonsillæ, ê sunt inflammationes circa eas parteis, quæ mela, id est, poma, à recentioribus uero amygdalæ appellantur. Celsus lib. 7. cap. 11. Tonsillas quæ post inflammationem induruerunt, Græci antiades appellant. Galenus lib. 6. Decameridon: Hortulanum, inquit, ab uulua ê antiadibus ê paristmijs suffocationem patientem. Idem uero lib. x. de medicina simplici, paristmijs siue faucibus uulue ê antiadibus. Vlpia. lib. xxj. tit. de ædil. edic. l. quæritur. Et si quis habeat antiades, ê si antiades sunt quas existimo, id est, inueteratas, ê quæ iam discuti non possunt, utrobique mendum est: Antiachæ pro antiades. Accursius faucium tumores exponit, non tamen dicit quos [20] tumores: quod uero subdit ut scrofulæ, omnino falsum est, cum scrofulæ sint apud iuniores medicos quæ ab antiquis dicuntur chærades Græcis, Latinis strumæ.

antidorvm

ex Græco interpretatur remuneratio, siue retributio, ab anti quod est re, ê doron, donum, quasi doni redditio. Vlpianus lib. 5. dig. tit. de petitione hæred. l. sed ê si. Planè si antidora acceperunt, dicendum est eatenus locupletiores factos, quatenus acceperunt. Locus est in quinto Ethicorum Aristotelis lib. hucusque ab expositoribus non enarratus, ubi Leonardo interprete legitur, unde sacra gratiarum sunt: quo in loco Aristoteles de hac remuneratione loquitur.

antidotvm

siue antidotus, est medicamentum, quo nos contra uenenum præmunimus, ex eo quod contra detur, dicta. A. Gellius lib. 16. Huius autem regis antidotus celebratissima est, quæ mithridaticos uocatur. Serenus: Antidotus uero multis mithridatia fertur Consociata modis. ê Plin. lib. 7. contra uenena est præcipuum antidotum. Pau. lib. 33. dig. tit. de penu lega. l. non omne. Quo, inquit, in numero antidotum non est. Item lib. 18. tit. de contrabenda empt. l. quod sæpe. Antidota, inquit, ê alia quædam salubria medicamenta. Vtrobique Accursius nihil aliud dicit, quàm esse genus medicamenti, sed non quid illud sit.

antinomia

potest interpretari legum contrarietas, ab anti contra, ê nomos lex, ut in codice Iustiniano, tit. de ueteri iure enucleando. l. deo autore. Nulla, inquit, in omnibus prædicti codicis membris antinomia. Sic enim à uetustate Græco uocabulo nuncupatur. Et paulò post: Per suum uitium antinomias induxerunt.

[21] antoninvs

Œ Seuerus quoties in libris Digestorum legitur, mendum est insigne, pro eo quod esse debuit, Antoninus Œ Verus, tum ex codicibus illis uetustis Florentinorum, tum etiam ex ipsa temporum historia.

apocha

dictio Græca est, interpretaturque receptio: nam tunc illam creditor dat debitori, cum ab illo pecunias numeratas, aut rem quam illi debebat recepit. Vlpianus lib. 46. dig. de acceptill. l. si acceptillatum. Intra acceptillationem, inquit, Œ apocham, hoc interest, quod acceptillatione omnimoda liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit. Apocha non aliàs quàm si pecunia soluta sit. Item de fide instrument. l. plures apochis. atque in eodem tit. est de apochis.

apolides

Græce dicuntur, qui extorres siue exules sunt, dicti uel ab apoleo, quod est deperdo, siue ab a particula priuatiua, Œ polis, quod interpretatur ciuitas, ut Martianus scribit lib. 48. dig. de pæn. Quidam, inquit, apolides sunt, id est, sine ciuitate. Vlp. quoque de leg. iij. l. j. Nec testamenti, inquit, faciendi ius habent, cum sint apolides.

apostoli

, orum, ex Græco interpretantur dimissoriæ literæ, ab apostello, quod est remitto. Vnde est apostole, es, idem quod remissio. T. Li. Apostolos, inquit, fregit in senatu. Titulus est apud Iuriscons. de libellis dimissorijs, qui dicuntur apostoli, lib. 50. dig. Modestinus quoque de uerborum signific. l. dimissoriæ. Dimissoriæ, inquit, literæ dicuntur, quæ uulgò apostoli.

apparitores

dicuntur, qui apparent, Œ præ sto sunt, obsequunturque magistratibus. Virgil. 9. Aeneid. Quam ipsi cupiant regi apparere Latino. Gell. lib. 2. [22] Posteaquam lictor, qui illi apparebat, intellexit. Cic. lib. tertio de legibus: Leges, inquit, sunt, quas apparitores nostri uolunt. Hieron. ad Saluinam: Nihil nocuit militanti paludamentum Œ baltheus, Œ apparitorum caterua. Vlpianus lib. 21. tit. de euictionibus. l. si pignora. Si pignora, inquit, ueneant per apparitores.

appendicivs

, a, um, dicitur quod ab alio pendet. Hieronymus ad Furiam: Pudicitia sine comitibus Œ appendicijs suis continentia Œ paritate. Vlpianus lib. 20. dig. de acquirenda hæred. l. si quis. Sunt, inquit, appendiciæ præcedentis institutionis.

aqviminarivm

uas est, quod quoquouersum fundit aquas: unde à Græcis ex Herodoto, interprete Val. perirhanterion dicitur, à peri circum, Œ rantizo spargo, siue irroro. Pomponius lib. 34. de auro Œc. l. et si. De aquiminario dubitatum est. Et puto contineri: nam Œ hoc propter escam paratur.

Et eodem titu. l. in argento. De aquiminario, inquit, Caßius se consultum respondiße. Item de supellect. legata. l. id est. aquiminarij sæ pe meminit.

arcariivs

, is dicitur, qui pecuniam publicam adseruat. Hieronymus in calce epistolæ ad Rom. pro eo quod in Græco est œconomus ipse arcarius interpretatus est: Salutat, inquit, uos Erastus arcarius ciuitatis. Scaeuola lib. xl. dig. in tit. de fideicommiß. liber. l. thais. Stichum, inquit, rationibus redditis manumitti uolo: Stichus arcarius probante domino nomina fecit. In codice quoque Iustiniano titulus est de susceptoribus & præpositis & arcarijs. potest igitur arcarius esse publice & priuatim.

[23] archiatros

ex Græco interpretatur princeps medicorum, dictus ab archos quod est princeps, et iatros medicus. Aug. lib. 3. de ciuit. dei. Vbi se, inquit, Aesculapius excusabit, quod archiatrum se non obstetricem profitebatur. Hieron. ad Euagrium: Ne fieret, ait, aliqua plaga, quæ scientiam nostri lateret archiatri. Iulius quoque Firmicus lib. ij. matheseon. Mercurius in tertio ab horoscopo loco constitutus facit archiatros. In codice Iustiniano tit. de professorib. & medicis. lib. x. Medicos, inquit, & maxime archiatros, uel ex archiatis. & infrà l. archiatri. Archiatri, inquit, scientes annuaria sibi commoda.

archigeron

interpretatur princeps seniorum, quoniam gerontos Græcè est senior, siue senex. In cod. Iusti. ti. de epise. aud. l. archigerontes. Archigerontes, inquit, & diæcetæ. Accur. quod mirum sit, archigerontes archipresbyteros interpretatur recte: quod presbyteros æquè senior interpretatur, ut idem sit archigeron quod archipresbyter.

archigvbernivs

interpretatur gubernatorum princeps, siue claßis præfectus: compositum nomen ex Græco & Latino, quod perquam rarum est: aliquando fieri solet, ut Quintilianus lib. j. ostendit. Iabolenus lib. 36. dig. tit. ad Senatusconsultum Trebellianum. l. eius. Saturnius, inquit, archigubernius ex classe Britannica.

archimandrita

interpretatur agminis siue gregis princeps: mandra nanque multa significat apud Græcos. speluncam interpretatur frater Ioannes Carmelitanus. Iuuenalis mandram posuit pro mulione, cum in tertia Saty. scripsit, Stantis conuicia mandræ. Martialis pro ipsa mulorum concatenatione, dicens: Vixque datur [24] longas mulorum uincere mandras. Atque idem aliubi pro calculo in ludo, quem uocat uulgus scacorum, his uerbis: Sic uincas nouiumque publiumque Mandris & uitreo latrone clusos. In codice tamen Iustiniano lib. 1. pro pontifice accipitur. Reuerendißimi, inquit, archimandritæ. Idem col. j. de monachis. Deo, inquit, amabiles episcopi & archimandritæ. utrobique pro pastore.

archimimvs

interpretatur princeps mimorum. Sunt autem Mimi poëmata lasciuientia in turpitudinem: de quibus scripsit Ouid. Scribere si fas est imitantes turpia mimos. Et Martialis: Mimos ridiculi Philistrionis. Mimus uero, autore Diomede, dictus est, quod omnia solus imitetur, à uerbo Græco mimeomæ, quod interpretatur imitor, nam cum alia poëmata idem faciant, hic tamen peculiari quodam modo. Iudianus lib. 38. de operis lib. l. patronus. Nam si quis, inquit, archimimum uel pantomimum.

architectvs

interpretatur princeps fabrorum: nam tecton est faber, lignarius maxime, sed architecti negotium ad plura se extendit. Vitruuius lib. 1. de architectonica: Architecti, inquit, scientia est pluribus disciplinis & uarijs eruditionibus ornata, cuius iudicio probantur omnia, quæ à cæteris artibus proficiscuntur opera: ea nascitur ex fabrica & ratiocinatione. Hinc Paulus apostolus translatione utens dixit in epistola quadam: Quasi sapiens architectus fundamentum posui. Callist. lib. 50. de iure immu. l. quibusdam. Veterinarij, inquit, architectus.

archiuvvm

interiecta, u, à Latinis dicitur, quod est Græcis archion, quod interpretatur principium, & est locus ubi monumenta literarum publicè adseruantur. Martial. [25] in philologiæ nuptijs: Cloto & Lachesis librariæ superum archiuique custodes. Hieron. in prologo Ester: Librum, inquit, Ester uarijs translatoribus constat esse uitiatum, quem ego de archiuis Hebræorum reuelans uerbum ex uerbo expressius transtuli. Vlpianus libro 48. titu. de pænis. l. moris. Quo loco, inquit, publice instrumenta deponantur archiuo fortè, uel grammatophylacio.

area

, inquit Festus Pompeius, locus est uacuius quasi exaruerit, & non possit quicquam generare, qualis est in qua teruntur messes. Est quoque in urbe solum, siue terræ superficies, in qua nihil est ædificatum. Florentinus de uerborum signifi. l. fundi. Locus, inquit, sine ædificio in urbe, area: in rure, ager.

arelatensis

ab eo est, quod est Arelas, siue Arelate, ciuitas prouinciæ Narbonensis: nunc est Arles. Pli. lib. 33. Pompeius Paulini equitis Arelatensis filius. Scæ uola lib. 33. dig. de usu & usufructu. l. codicillis. Ad rempubli. inquit, Arelatensium pertinere.

arena

plerunque pro amphiteatro ponitur, quo in loco bestię conficiebantur, sic appellatus, ab eo, quod arena in solo spargebatur, quæ sanguinem effusum ex uulneribus, siue ferarum, siue gladiatorum ebiberet. Iuuenalis: Lenonibus atque lanistis Libertas iurisque idem contingat arenæ. Vlpianus libr. 48. dig. tit. de accusatoribus. l. qui iudicio. Qui cum bestijs, inquit, depugnandi causa in arenam intromissi sunt. Hinc & Arenarij dicti, qui operas suas locabant, aut obijciendo se feris,

aut congregiundo cum altero gladiatore, cuiusmodi homines infames sunt. Callistratus lib. 38. de operis libertorum. l. hæc demum. Neque [26] arenarius, inquit, manumissus &c.

aresevsa

nomen celebre est fæminarum in libris digest. In libris recentioribus mendose legitur Arethusa. Neque ignoro Arethusam nympham esse, & fontem eiusdem nominis in Sicilia. de utraque Virgilius in Bucolicis, & in quarto Georgicorum libro. Sed quod ad iuris rationem attinet, nihil refert Areseusam dicas, an Arethusam. nos puritatem lectionis defendimus, quod grammatici proprium est officium.

argentariivs

non tam argenti opifex est, quàm is qui pecunias publicas exigit, aut pecunias sub fide publica permutat, qui uulgò Campsores appellantur. Marcellus libro 40. de statuliberis. l. stichus. Aut argentariæ, inquit, mensæ exercitores. Item libro secundo digestorum, titu. de edendo. l. prætor. Prætor ait, Argentariæ mensæ exercitores.

armentvm

, inquit Varro de lingua Latina, dictum est quod boues maxime parabantur ut inde eligerent ad arandum: inde armenta dicta postea, tertia litera extrita, pro aramenta. Festus tamen Pompeius armentum id genus pecoris appellat, quod est idoneum ad opus armorum. Pomponius titu. de uerborum significatione. l. boues. Boues, inquit, armentorum magis quàm iumentorum nomine appellantur.

armillae

, inquit Festus, erant ex auro, quas uiri militares ab imperatoribus donati gerebant, dictæ quòd antiqui humeros cum brachijs armos uocabant, unde arma ab his dependentia sunt uocata. Vlpianus libro trigesimoquarto digestorum, de auro & argento legato. l. argu - [27] mento. Inaures, inquit, & armillæ.

arra

, arræ: siue arrabo, onis, proprie illud est quod datur pro emptionibus confirmandis. Nam quemadmodum Vlpianus ait, sine pretio uenditio nulla est, neque precij numeratio, sed conuentio facit emptionem. Sed ut Caius Iurisconsultus ait, quod arra pro emptione datur, non eo pertinet, quasi sine arra conuentio nihil proficiat, sed ut euidentius probari possit conuenisse de pretio. Sed quur in sponsalibus contrahendis ab sponso arræ dentur sponsæ, undeque ea res habeat originem, pauci nouerunt. Consuetudo fuit apud maiores nostros, ut sponsus & sponsa inituri fœdus matrimonij se inuicem coëmerent: facta igitur pretij conuentione, & sponsa emebat sponsum dotis pretio. Id quod Plautus expreßit dicens: Imperium accepi, dote libertatem uendidi. & Iuuenalis: Veniunt an dote sagittæ Libertas emitur. Econtrario sponsus emebat sponsam. Vnde est illud Virgilianum ex primo Georg. Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis. Sed quia utrunque pretium futurum erat in potestate uiri, accipit ille dotem, quia emptus est ab sponsa:

illa uero tantum accipit arras, quod est quasi quoddam emptionis signum. Aliquando tamen arra pro pignore simpliciter accipitur apud autores.

artemo

onis, trochleæ genus est, machina ad subleuanda onera, quæ Græcè dicitur epagon. Vitruuius lib. decimo de Architectura. In radice, inquit, machinæ collocatur tertia trochlea: eam Græci epagonta, nostri artemonem appellant. Lucas in apostolica historia cap. 27. Artemone quasi Græca dictione utitur, cum dicit: Et le -[28] uato artemone secundum auræ flatum, tendebant ad littus. Nam in Græco artemona posuit. sed fieri potest ut à sermone Latino acceperit Lucas, cum præsertim qui cum Paulo erant in ea nauigatione Romani essent, aut saltem Romanè loquerentur. Quod si artemo dictio Latina est, non potest per th aspiratum legi, id quod Isodorus putauit, cum nulla dictio Latina th, sed neque ullam aliam consonantem aspiratam recipiat. Iabolenus de uerborum significatione. l. malum. Malum naui esse partem, artemonem non esse, Labeo ait.

assessores

dicuntur qui assident iudici, non ut iudices, sed ut approbaturi iudicis sententiam, quomodo Saluator noster discipulis dicit: Sedebitis & uos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israël. Iulius Firmicus libro secundo matheseon. Mars, inquit, assessores maximos iudicum facit. Paulus libro primo dig. titu. de officio assessoris. l. omne. Officium assessorum, quo uiri studiosi partibus suis funguntur, in ijs causis constat. In codice quoque Iustiniano titulus est de assessoribus & cancellarijs.

athleta

interpretatur pugil siue certator, quia athlos est certamen, & athlon ipsum certaminis præmium: res quidem honorifica: non quemadmodum eorum qui artem ludicram exercent, infamis. Iuuenalis: Læuibus athleticis & uasa nouissima donat. Vlpianus libro 27. titulo de excusationibus. Athletæ, inquit, habent à tutela excusationem. Vlpianus libro 2. dig. titu. de ijs qui not. l. athletas. Athletas autem artem ludicram non facere.

atrienses

siue atriarius, seruus est, qui alijs ser -[29] uis à domino præponitur, dictus quòd atrio, hoc est, primæ domus parti, ubi apud antiquos diuiciæ adseruabantur, custos adhibebatur, de cuiusmodi seruo Virgi. intellexit cum in Aeneid. dixit: Fidusque ad limina custos. Et qualis est aut fingitur Plautinus ille Saureas atriensis, qui sit quasi œconomus, siue uillicus. Plinius Cæcilius in epistolis: Sumptus atriensium, topiariorum & fabrorum. Seneca quoque in epistolis: Sed habet uillicus atriensis colonus. Vlpianus lib. 33. titu. de fundo instructo. l. instrumenta. Si uilla, inquit, cultior est, ueluti atrienses & scoparij. Item de uerborum signifi. l. in lege. Vtrum, ait, dispensatores, insularij, uillici, atrienses. Accursius atrienses interpretatur, qui purgant atrium.

attellanvs

, na, num, ab Attella urbe Campaniæ, de qua Silius lib. undecimo Punicorum: Iamque Attella suas, iamque & Calatia adegit. Inde Attellani ludi, & Attellanæ comædiæ. Iuuenalis: Vrbicus ex

odio risum mouet attellanæ Gestibus autoñoës. Scæuola titu. de legatis tertio. l. patronus. Fundum, inquit: in regione Attellana legauit.

avtorare

aliquem, est illum sibi obnoxium facere atque obligare, quoniam autores dicuntur, qui habent potestatem aliquid faciendi, & sine quorum autoritate non potest aliquid fieri. Vnde tutores dicuntur autores pupillorum, & milites dicuntur autorari à duce siue præfecto exercitus, id est, obligari in illorum uerba iurantes. Vnde titulus est apud iurisconsultos, de legendo uel autorando milite, & inde autoramentum pro ipsa obligatione. Vnde Seneca dicit, Nullum sine autoramento [30] malum est. Et Cicero in primo offic. Est enim illis ipsa merces autoramentum seruitutis. Vlpianus libro 26. tit. de autori. & con. tut. l. etsi pluribus. Si tutor, inquit, autoretur cui administratio tutelæ concessa non sit. pro obligetur. Inde componitur exautorare, pro eo quod est ab obligatione soluere. lege in uerbo exautorare.

avrvm

coronarium dicebatur, quod erat coronis faciendis aptissimum, & quantum possumus coniectura assequi, est illud quod ex insulis Indorum nuper repertis aduebitur, non quodcunque, sed quod uulgò dicitur Guanin: neque enim est eiusdem speciei cum auro communi, quoniam igni purgatum, non pertingit gradum uigesimum. In sacris literis hoc genus auri Cethim dicitur, & inde Cether dicta est corona auri. Huius generis auri meminit Iustinianus in suo codice, titu. de Iudæis. l. Iudæorum. Quam formam, inquit, patriarchæ quondam coronarij auri nomine postulabant. Item libro decimo de auro coronario, lege unica. Ad collationem, inquit, auri coronarij placuit neminem absque consuetudine esse cogendum. Sed quur illud auri genus destinaretur coronis, illam puto fuisse causam, quod splendore quodam peculiari fulget.

B

Baluca

aurum est nondum purgatum, neque adhuc in massam redactum. Græce chrysamus dictum, quasi ab eo quod sit aurum imperfectum. Neque est uerbum Latinum, quod Accursius putauit, sed Hispanum. scribit Plinius libr. 33. Natur. histo. Hispani, inquit, aurum quod minutum est, balucam uocant. Iustinianus libr. unde -[31] cimo, in titu. qui est de metallarijs: Octonos, inquit, scrupulos in baluca. Et infra. l. ob metallum. Quatuordecim inquit, uncias in baluca. Cuius legis sensus hic est, quod si metallarij conduxerunt à principe aurifodinam aliquot auri libris, puta centum, id debere esse purgatum, quod soluendum est. Quod si uoluerint soluere in baluca, debere pendere pro singulis libris quatuor denas uncias, hoc est, pro intertrimento & spurcitia duas ultra duodecim. Est operæpretium audire somniantem Accursium. Baluca, inquit, uas lucens, quasi in eo uase aurei illi uestigiales principi deferrentur. Sed quia hæc interpretatio sibi non placebat, adiecit aliam non minus ridiculam. Vel baluca, inquit, quasi baiulans lucem, hoc est, auri splendorem. Dic mihi, ô Accursi, hoc est de quo tu gloriaris, accurrere uel succurrere legibus, an potius ea quæ dilucide à legislatore dicuntur, tenebris inuoluere?

bannvm

à recentioribus dicitur illa species exilij, quæ ab antiquis dicebatur proscriptio. Encartados huiusmodi exules Hispani appellant. Itali bannitos, ij sunt de quibus in iure ciuili & apud autores Latinos dicitur, quod carent iure togæ, quibus aqua & igni interdictum est. Codice de episcopis & clericis, in noua constitutione Frederici: Banno, inquit, imperiali subiaceant.

baphevs

interpretatur tinctor, & baphe tinctura, utrunque ductum à bapto, quod est tingo, siue colore inficio. Seruius in illud Virg. libro quarto Georg. Hyali saturo fucata colore: iuxta Tarentum, inquit, sunt Baphia, ubi tingitur lana. Iustinianus libro undecimo codicis, titu. de murilegulis. l. baphei. inquit: Per quos & pri -[32] uata nostra substantia tenuatur, & species gynecij confectæ corrumpuntur. Idem in titu. de uestibus holoberis l. purpuræ. Ad baphia, inquit, Phœnices.

bastagarii

siue bastazontes, dicuntur baiuli & corbulones, qui ferunt onera humeris, dicti à bastazo uerbo Græco, quod est porto as, Latine. Iustinianus libro undecimo codicis, titulo de murilegulis & bastagarijs. Quod ad præsens, inquit, remedium pertinet, quintum animal bastagarijs pro reparatione præbeat. Accursius nihilo plus succurrit quàm solitus est. Sunt, inquit, bastagarij, qui cogunt rusticos ad hoc, uel sunt becharij de domo principis. Becharios Itali uocant lanios siue laniones: sed diuinat, ut solitus est alijs in locis.

berytos

ciuitas est Syriæ Phœnices, prope Tyrum & Sidona, patria Vlpiani iurisconsulti. Plinius libr. quinto. Berytos, inquit, colonia, quæ Felix Iulia appellatur. Scaeuola libro 45. dige. titu. de uerborum obligatione. l. qui Romæ. In prouincia, inquit, Syria, in ciuitate Beryto. Paulus quoque in titu. de censib. Berytos, inquit, in Phœnicia. Hinc berytius tia, tium. Vnde Plinio uina berytia celebrantur. lege statim biblij.

biblivs

a, um, à Biblo oppido quoque Phœnices, de quo Strabo, Plinius, Mela. Est & in eadem prouincia Palæbiblos, id est, antiqua biblos. Bibliorum meminit Iezechiel propheta, cap. 26. & 27. Iustinianus libro decimo Codicis, titu. qui est de municipibus & originarijs. Cum te Biblium origine, incolam autem Berytium esse proponas. Vtraque enim Syriæ Phœnices est ciuitas, & altera alteri finitima est.

[33] bibliotheca

locus est, ubi reponuntur libri, nam biblos interpretatur liber, theca repositorium: quemadmodum Dactylotheca, ubi reponuntur annuli: Oporotheca, ubi fructus arborum: Pinacotheca, ubi tabulæ. Vlpianus lib. 32. dig. qui est de legatis tertius. l. librorum. Libris, inquit, legatis bibliothecas non contineri.

bidens

, tis, genus est instrumenti fossorij, dictum ex eo, quòd duos habeat dentes, quemadmodum rastris, quòd habent plures. Iuuenalis: Viue bidentis amans, & culti uillicus horti. Vlpianus lib. xxxiiij. dig. l. instrumenta. Ligones, inquit, sarculi, falces putatoriae, bidentes.

bini

, æ, a, nomen est numerale distributuum, siue diuiduum, hoc est, quod significat tot res illarum quæ diuiduntur singulis competere, ut si dixeris, bini argentei sunt uiritim distribuendi, intelligimus quod singulis uiris competunt duo argentei. Poëtæ abutuntur hac significatione, accipientes bina pro duobus simpliciter. Virg. j. Aene. Bina manu lato crispans hastilia ferro. Idem in 8. Frenaque bina meus quæ nunc habet aurea Pallas. Accursius huiusmodi nomina in bis tantum interpretatur: ut bina pro quatuor, quina pro decem, dena pro uiginti, contra mentem legislatoris, magnoque sensus detrimento. Lege in dictione deni. Est alia significatio huiusmodi nominum cum iunguntur nominibus pluraliter declinatis, ut si dicas, binas literas tuas accepi, intelligo quod accepi duas epistolas, sed binas dixi, quia literæ literarum pro epistola caret numero singulari. Hinc est quod M. T. reprehendit filium Ciceronem, quia scripserat se accepisse duas literas, cum debuisset dicere binas: nam dicendo duas, si -[34] gnificabat quod duo tantum elementa accepit, puta a, b. Neratius lib. 39. titu. de damno infecto. l. quod Cornelius. Binarum, inquit, ædium. & in alia lege de seruitutibus urbanorum prædiorum, cuius initium est, Binas ædes habeo, alteras tibi lego: utrobique significat duas domos. Nam ædes pluraliter declinatum (ut diximus in dictione ædícula) domum priuatam significat. Quòd si dixisset duas ædes, intelligendum esset quod habebat duo templa: quandoquidem ædes templum significat in utroque numero, aut quemadmodum Accursius interpretari consuevit, in bis tantum, quatuor templa.

bissextvs

appellatur dies ille intercalaris, qui in quarto quoque anno interponitur, mense Februario, die sexto Calendas Martias: unde bissextus dicitur, quod bis numeramus sexto Calendas Martij. Sed ut alterum ab altero distinguatur, in priori dicendum est sexto Calendas Martij die intercalari, in posteriori simpliciter sexto Calendas Martij. Est autem intercalare ferè interponere. Causa uero adiiciendi illum diem ea nimirum fuit, ut cursus solis cum numero dierum congrueret, quod fieri non posset, nisi quarto quoque anno dies unus adderetur, qui colligitur ex quadrante, hoc est sex horis, quæ ad complendum solis cursum post trecentos sexaginta quinque dies supersunt, de quo multa apud Macrobius in primo Saturn. Celsus de uerborum signifi. l. cum bissextus. &c. ubi Accursius multa delirat.

byssicvs

a, um, siue byssinus a, um, est res ex byssi materia constans. Est autem byssus genus lini candidissimi circa Elidem Achaiae nascens, neque usquam ferè alibi: [35] quemadmodum Carbasus in Hispania iuxta Tarraconem. de utroque Plin. est autor lib. 19. Natu. historiae. Byssi meminerunt sacre literæ in utroque testamento. Martianus lib. 39. tit. de publicanis. l. fin. Xylocinnamomum, opus byssinum. ubi pro byssico mendose byssicum legitur.

bombycinvs

a, um, quod est à bombyce. Est autem Bombyx uermiculus ex cuius capillamento depectitur quod uulgò dicitur sirgo siue seda. Nam Sericum longe aliud est, quàm quod putat uulgius incertus loquendi artifex, de quo in uerbo Sericum. Sunt igitur uestes bombycinæ, quas ignari harum rerum uocant sericeas. Iuuenalis: Hæ sunt quæ tenui sudant in Cyclade, quarum Delicias & panniculus bombycinus urit. Vlpia. lib. 33. tit. de auro & argento leg. l. uestis. Vestimentorum, inquit, sunt omnia lanea lineaque, serica uel bombycina.

bona

orum, inquit Festus, dicuntur substantia rerum: sic dicta, quod uiris bonis digna sunt. Sed aliter uulgius accipit bona, aliter sapientes. Vulgius nanque imperitum ea tantum appellat bona, quæ sunt fortunæ subiecta, cum illa infimum gradum in genere bonorum obtineant, imò uerò secundum Stoicos neque omnino sint bona simpliciter, cætera uero bona cum additamento, aut bona utilia, aut bona iucunda. Iurisconsulti tamen quia cum uulgo & ad uulgum loquuntur, bona uocant patrimonium & censum cuiusque, ut Vlpianus titulo de uerborum significatione. l. bonorum appellatione &c.

bractearivs

est ille, qui secatur aurum in tenuissimas laminas, quæ dicuntur bracteæ, ut apud Virg. [36] lib. 6. Aeneid. Tenui crepitabat bractea uento. Inde bractearius dictus. Iulius Firmicus lib. 3. matheseos: Venus, inquit, aurifices, inauratores, bractearios, & argentarios facit. Iustini. lib. 11. cod. l. j. Artifices, inquit, bractearij. Accursius Pentaburgos interpretatur, id est, qui faciunt quæ dam uolubilia circa frenos: sed in qua lingua dicantur huiusmodi artifices pentaburgi, ego fateor me ignorare: quemadmodum possum persanctè iurare, Accursium omnino non intellexisse, quid bractearij nomine significaretur.

brephotrophium

, locus est, ubi infantes expositi publice aluntur, nam brephos interpretatur infans, & trophe alimentum: sic orphanotrophium dicitur, ubi aluntur orphani, & ichthiotrophium ubi pisces: peristerotrophium ubi columbæ. Iustinianus in codice tit. de sacrosanct. eccl. l. illud. ubi mendose bephotrophium legitur, expuncta secunda litera. Item & iterum l. sancimus. atque iterum l. ut inter. habetque accentum in penultima.

bvbulcvs

est custos boum, aut qui bobus utitur. Ouid quarto de ponto. Per medias Istri plaustra bubulcus aquas. Cato de re rustica: Bubulcum unum habeat, asinarium unum. Paulus lib. 33. dig. de fundo instr. l. cum de lanionis. De bubulco, inquit, siue de eo qui ibi bobus arat. Inde bubulonicus, a, um, res ad bubulcum pertinet, ut in eodem titu. l. sed & stragulas, uestes, & bubulonicas, quæ equis insterni solent.

buccinvm

, genus conchyliorum est, ex quibus purpureus color inducitur, nam purpuræ annumerantur murices. Buccina quæ à Græcis dicuntur ceryces, & quæ proprio nomine dicuntur purpuræ. Vlpianus lib. 32. qui [37] est de legatis tertius. l. si cui. Purpuræ appellatione omnis generis purpuram contineri puto, sed coccum non continebitur: buccinum autem & Ianthinum continebitur. Accursius coloris genus dicit.

bvprestis

, ut scribit Plini. bestiola est rara in Italia, simillima scarabeo longipedi. Idem lib. 13. Pollet, inquit, contra cantharides buprestim, & Pityocampas. Apud Marcellum 48. digestorum. l. eiusdem. ubi pro bupresti & pityocampis mendose legitur bubostris & pituocarpas. Siquidem buprestis dicitur quasi bouis prester, id est, serpens: nam subit nares boum, atque ita enecat illos.

bvrdo

, partus est ex equo & asina, sicut ediuerso mulus ex asino & equa. Hispani burdieganos appellant. In quarto Regum lib. cap. quinto, Hieronymo interprete: Obsecro, inquit, concede mihi seruo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra. hos Græci ginnos uocant. Theodorus Gazes ex Aristotele in libro de animalibus, Inos interpretatur. Vlpianus lib. 32. dige. qui est de legatis tertius. l. item legato. Vel lectica, uel burdones.

C

Caballvs

ab equo eo distat, quod caballus ferè nunquam sine derisione dicitur, atque ideo Satyrici poëtæ, qui dum risum excutiant nemini parcunt, caballo potius, quàm equo utuntur. Lucilius apud Nonium Marcellum: Succussatori tetri tardique caballi. Et Horat. Satureiano circumuectare caballo. Equus uero non dicitur, nisi de apto, & qualem Virg. 3. Georg. describit, dicens: Cui ardua ceruix, Argutumque caput, breuis aluus, obesaque terga, Luxuriatque thoris animosum pectus, &c. Pomponius [38] lib. 33. tit. de fundo instruc. l. si ita. Caballos, inquit, qui in pistrinis essent. Nam pistrinis non delegantur nisi mali, & de quibus Iuuenalis dixit: Dominos pretijs mutare iubentur Exiguus, tritoque trahunt epiraedia collo Segnipedes dignique molam uersare nepotis. Hos Hispani rocines, illos cauallos appellant.

cacabvs

olla grandior est, siue illa sit ex argilla, siue ex stanno, siue ex argento, uel alia quacunque metallica materia. Columella lib. 13. de re rustica. In cacabo figlino nouo coquitur uel stanneo musti arbustiui aminæi urna. Ecclesiast. 13. Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringentur. quasi cacabus sit ex metalli tantum materia, & olla ex creta dumtaxat figlina. Pomponius lib. 34. tit. de auro & arg. leg. l. & si. Certe, inquit, si cacabos argenteos habebat, uel miliarium argenteum. id est, uas ad coquendum milium.

cadvcvm

, ex lege Papia, legatum erat relictum sub conditione, qua deficiente, uel uiuo, uel mortuo testatore cadebat, & redibat, uel ad testatorem uiuum, uel ad substitutum eo mortuo. Vnde tit. est in cod. Iustiniano. de toll. caducis. Iuuen. Legatum omne capis, nec non & dulce caducum. Commoda præterea iunguntur multa caducis.

caedvvs

a, um, à cædendo, id est, scindendo dicitur: unde sylua cædua dicta, quod illius arbores licitum est scindere, siue lignorum, siue materiæ causa. Nam sylua nunquam dicitur nisi de arboribus. Plin. Cæcilius in epistolis: Cæ duæ, inquit, syluæ cum monte ipso descendunt. Cato de re rusti. Sylua, inquit, cædua &c. Papinia. 24. dig. ti. solu. matrim. l. diuortio. Si arbores, inquit, cæduæ fuerunt, uel [39] germinales. Item de uerborum signific. l. sylua cædua.

caementvm

dicitur à cædendo, nec est quod uulgus putat, ædificij fundamentum, sed sunt lapides, ut ait Nonius, quibus ædificia consurgunt, citatque Sisennam in 4. historiarum: Formidine, inquit, oppressis quod humilem cæ mentis instructum oppidi murum sciebat. Vitru. lib. 1. Saxa quadrata, siue silex, siue cæmentum, siue coctus later. Vlp. lib. 41. ti. de riuis. l. Seruius. Si riuum cæmentitium uelit facere, audiendum esse. hic pro lapidibus quadratis posuit.

caivs

Iurisconsul. fuit, pace aliorum dixerim, peritißimus omnium. Eius consulta consultißima citantur quam sæpißime in libris Pandectarum, sed in illis Florentinis semper per C, Caius: in recentioribus uero per G, Gaius. Causa uero erroris ab eo est orta, quòd Seruius grammaticus scribit in 1. Georg. Virg. lib. tria esse nomina quæ scribuntur per c, proferri debent per g, Cneius, Caius, Amurca. de Amurca superius dictum est in suo loco: de Caio per c, debere scribi, Quintil. est autor lib. 1. orat. instit.

calata

, comitia dicebantur, autore Gellio, quæ pro collegio pontificum haberi solebant, aut regis, aut Flaminum inaugurandorum causa. Ea autem in duo genera diuidebantur, curiata uidelicet, & centuriata, de quibus Dionysius Halicarnasseus, & Liuius in primo ab urb. cond. scripserunt. Comititia uero calata dicebantur ex eo, quod populus uocatus in unum locum ad ferenda suffragia conueniebat. Calo enim est uocare. Comititia præterea à coëundo, hoc est, conueniendo dicta sunt. Iustinianus lib. 2. Institutionum, tit. de testamentis ordinandis: Testamentorum, inquit, duo genera in usu fuerunt, quorum altero in [40] pace & otio utebantur, quod calatis comitijs appellabant, id est, ad cuius solennitatem requirebatur populi uocati consensus. de reliquo lege ibidem.

calcaria

est fornax, ubi calx ex coctis lapidibus conficitur. Vnde Plin. in histo. natu. scribit, oliuas cinere ex calcarijs lætari. Imperator in ti. de pæn. l. aut damnum. pro fodina posuit lapidum, ex quibus igni resolutis calx ipsa conficitur: nam de damnatis ad metallum loquitur, sunt autem lapides in genere metalli. Nam quod Accursius dicit calcariam esse opus calcandi terram, etiam pueri qui nondum æte lauantur, intelligunt esse perinane.

calcvlator

proprie dicitur, qui per lapillos rusticorum more computat, nam calculus est lapillus: unde calculare, per lapillorum signa computare. Martial. Nec calculator inquit, aut notarius uelox. eosdem appellamus & calcularios. Modest. lib. 37. dige. de excus. l. spadonum. Neque calcularios, inquit, quos uulgò ratiocinarios dicimus.

calendarivm

, liber erat rationum, non quarumcunque, sed earum tantum, quæ ad fœnus pertinebant, & in quo debitorum nomina scribebantur: dictum calendarium, quia primo cuiusque mensis die, hoc est Calendis, pecuniæ dabantur fœnori, & exigebantur cum usura. Ouid. Si puteal Ianumque times celeresque calendas. celeres dixit, quia debitoribus cito redire uidetur terminus debiti soluendi. Horatius: Qui nisi cum misero tristes uenere Calendæ. tristes autem ab effectu uocauit, quæ debitorem faciunt tristem. Idem quoque in Epodo de Alphio fœneratore: Omnem redegit Idibus pecuniam, quærit Calendis ponere, scilicet ad usuram. Seneca lib. primo de beneficijs: Nemo beneficia [41] in calendario scribit, id est, in libro fœneraticiarum rationum, ut inde sortem cum usura recipiat. Idem in quinto eiusdem: Quid fœnus & calendarium & usura, nisi humanæ cupiditatis extra naturam quæsitæ nomina? Atque adhuc in epistolis: Forum conterit, calendarium uersat, fit ex domino procurator. Scæuola libr. 33. digest. titu. de fundo instru. l. nepoti. Legauerat, inquit, prædia ut structa sunt cum uino, grano, calendario. Item Aphricanus de legatis tertio. l. qui filium. Certa prædia nepoti per fideicommissum dederat, excepto calendario. Atque ibidem l. nomen. Nomina, inquit, ex calendario quæ elegerit. Accursius nomina debitorum calendarium interpretatur, uerè quidem, non sufficienter: neque enim quodcunque debitum uenit appellatione calendarij, sed tantum quod ex fœneratione conflatur.

caligatvs

miles dicebatur, qui erat manipularis. Manipulus autem exercitus. Varro de lingua Latina appellat minimas manus, quæ unum sequuntur signum. ex manipulis autem cohors componitur. Caligatus autem dicitur à caliga, hoc est, tibiali siue ocrea, quod erat crurum armatura, de qua Tranquillus in uita Caij Cæsaris: Caliligula, inquit, cognominatus est, quia manipulari habitu est inter milites educatus. De milite igitur caligato, hoc est, manipulari siue infimæ conditionis, dixit Iuuenalis: Cum duo crura habeas offendere tot caligatos. Quintilianus in declamationibus. Parêre caligatum tribuno lex iubet. & paulò post: Commendem tibi ordinem caligati militis. Vlpianus in titulo, de ijs qui notantur infamia. Ait, inquit, Prætor, qui ab exercitu dimissus erit, dimis - [42] sum accipere debemus militem caligatum, uel si quis alius usque ad centurionem uel præfectum cohortis, uel alæ, siue legionis. Item de custodia & exhib. reorum. l. de militibus. & de re militari. l. omne delictum.

camelasia

, siue camelaria, est curatio camelorum, qui publice & ad usus publicos alebantur: & Camelarij ipsorum camelorum curatores, quorum duo sunt genera, alterum bactrianum, quod unum tantum habet tuber, alterum arabicum, quod duo tubera in dorso habet. eosdem & dromedarios ob uelocitatem cursus uocant. Arcadius lib. 50. tit. de muneribus. l. munerũ. Camelasia, inquit, personale munus est. Et ibidem de camelario.

cannabis

herba est & materia netilis, ex qua non modo texta fiunt, sed etiam funes torquentur. Vnde Persius: Tibi torto cannabe fulto Cœna sit in transtro. Vlpianus libr. 14. de exercitoria actione. l. j. Præpositus, inquit, est legumini & cannabi.

cancelli

sunt ligna inter se modicis interuallis in transuersum connexa, quibus tribunalia, scænæ, & fenestræ muniri consueuerunt. Cicero in Verrem: Circundati cancellis uidentur in sua prouincia. Idem primo de oratore: Forensibus cancellis circumscriptionem sententiam. utrunque per translationem. Sed proprie Sidonius libro primo de turba satellitum Theodorici regis: Exclusa, inquit, uelis, inclusa cancellis. Canticorum capi. secundo, Hiero. interprete: Respiciens, inquit, per fenestras, prospiciens per cancellos. id est, per foramina cancellorum. Huiusmodi quoque fenestræ Clatrata dicuntur. Africani libr. 30. qui est de legatis primus. l. cætera. Si [43] cancelli, inquit, sint, uel uela. Item titulo de fundo instructo. l. quæsitum. Cancellos quoque instrumento contineri puto. & alijs in locis.

cancello

as, uerbum uidetur esse ductum à cancellis, in quibus ut transuersaria nectuntur ligna, ita cum scripta expungenda sunt, transuerso calamo lineæ inducuntur: quod proprie illinere, siue allinere est. unde litura. Horatius in arte poetica: Incomptis allinet atrum Transuerso calamo signum. ac si dicat, cancellabit. Vlpianus libro 28. titu. de ijs quæ in testamento delentur. l. cancellauerat quis testamentum uel induxerat. & ibidem. l. proxima: Si omnem scripturam cancellasset. Item lib. 22. titulo de probationibus. l. si chirographum cancellatum fuerit.

cantharis

, cantharidis, scarabei quædam species oblongioris est, maculas rubras transuersarias habens, Hispanè in Bætica mea cubiculas uocant, alijs in locis Abadeios: in quo falluntur tempestatis nostræ medici, pro cantharidibus utentes quibusdam uermiculis ad muscarum similitudinem. Plinius libro 18. Est, inquit, cantharis dictus scarabeus paruus. Galenus præterea de medicina simplici: Cantharidum, inquit, siue scarabeorum. Nam cantharus est scarabeus, cantharis uero scarabei habens effigiem. Marcellus libro 48. titulo ad legem Corneliam, de sicarijs & ueneficis. l. eiusdem. Et quòd quis, inquit, lustramenti causa dederit cantharidas.

cantharvs

uas erat, quo utebantur in sacris Liberi patris, habens ansas, atque ut ait Acron, patulum erat. Virgilius in Buco. Et grauis attrita pendebat can -[44] tharus ansa. Plinius libro 33. Cantharis potasse exemplo Liberi patris traditur. Est præterea cantharus illud aquæ conceptaculum, unde salientes erumpunt, quemadmodum apud Aphricanum libro 30. dig. tit. de legatis primo. l. cætera. Canthari, inquit, per quos aquæ saliant.

capitale

odium, capitale supplicium, capitalis morbus, quod caput alterius, id est, uitam petit. Capitalis homo, & capitale crimen, propter quod caput committentis peti debeat ad pœnam. Festus Pompeius: Capitalis, inquit, lucus est, ubi si quid uiolatum est, capite uiolatoris expiatur. Cicero de senectute: Nullam capitaliorem pestem, quàm uoluptatem corporis hominibus à natura datam. Paulus libro 48. de publicis iudicijs. l. publicorum. Capitalia, inquit, iudicia sunt, ex quibus pœna, mors, aut exilium est. hoc est aquæ & ignis interdictio: per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate.

capitvum

est capitis tegmen, ut inquit Nonius, citatque Varronem in quarto libro de uita patrum. In libro tamen de origine linguæ Latinæ, ab eo capitium dici putat, quod capit pectus, id est, ut aliqui putant, indutum comprehendit. Iob cap. 30. Quasi capitio tunicæ succinxerunt. ubi interpret capitium pro collario uidetur accipere. Vlpianus libro 34. de auro & argento legato. l. uestis. Muliebria, inquit, sunt, ueluti stolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ.

capitvlvm

à Plinio libro tertio naturalis historiæ, est oppidum Italiæ: unde possessium gentile ponitur, capitulensis. Paulus libro 50. digest. tit. de censibus. l. fina. Similes sunt Capitulenses.

[45] capsarii

dicuntur, qui filijs nobiliorum ciuium ad scholas euntibus, libros deferunt in capsula. Iuuenalis de seruo capsario: Quem sequitur custos angustæ uernula capsæ. Suetonius in Nerone: Constat quosdam cum pædagogis & capsarijs uno prandio pariter necatos. Vlpianus libr. 40. tit. de manumiß. uin. l. si collactaneus. ubi exprimitur capsarij officium, id est, qui portat libros. Item de iure immunitatis. l. quibusdam.

carevm

genus est aromatis myropolis cognitum, nobis uero incognitum, quippe quod peregrinum sit. Plinius lib. 19. Peregrinum, inquit, est careum gentis suæ nomine appellatum, culinis principale. Galenus ad Paternianum, cap. de careo. Vtitur eo quoque Apitius de re coquinaria. Paulus libro 33. digestorum, tit. de penu legata. l. non omne. Sed quod quidam negauerunt piper ligusticum careum, & laser, eiusmodi in penu non esse, improbatum est.

carrvm

siue carrus & carruca, plaustra sunt oneraria: hoc est comparata ad ferendum tantum onera. Cæsar in primo comment. Iumentorum, inquit, & carrorum quammaximum numerum coëmere. In commentario quoque Hispaniensi: Per uiarum angustias carra complura. Martialis: O iucunda Couine solitudo Carruca magis essedoque gratum. Consultus libro 39. titulo de donationibus. l. si id. Vel grex, ait, uel carrum, uel carruca. Item Scauola, titulo de auro & argento legato. l. uxori. An carruca dormitoria debeat.

carthaginienses

post n literam per i, non Carthaginenses i litera dispuncta, ut nunc uulgas loqui -[46] tur, debere scribi & proferri adstipulantur Florentinorum Pandectæ, in quibus quoties Carthaginensium fit mentio, sic scribi adnotauit Lodouicus Bononignus, data sibi copia libros illos sæpe legendi. Sed & Priscianus lib. quarto de octo partibus orationis: Si nomina, inquit, sunt tertie declinationis, abijciunt s, extremam genitiui, & assumunt ensis, ut pistor pistoris pistoriensis: Carthago carthaginis carthaginiensis: hoc est sex syllabarum. Atque ita in omnibus codicibus uetustis propè semper legitur. Ostendit hunc locum primus omnium Laurentius Abstemius, atque ab omnibus uiris doctis eius inuentio est admissa.

cassiopa

ciuitas & promontorium est Epiri, Strabone, Ptolemæo, Plinio, atque alijs autoribus. Vlpian. 12. libro digest. titulo de exercitoria actione, lege prima. Sunt, inquit, naues quæ à Brundisio, uel à Cassiopa, uel à Durachio uectores trajciunt.

castellvm

est aquæ conceptaculum, unde ex aquæ ductu publicitus distribuenda est per urbem aqua. Festus ab antiquis ait, castellum diuiciculum fuisse appellatum, ex eo dictum, quod inde aquæ diuiderentur. Apud Plinium, Vitruuium, & Frontinum, de aquæ ductibus, sæpe castellum in ea significatione legimus. Africani de leg. primo. l. cetera. Si cancelli, inquit, sint, uel uela, legari poterunt, non fistulæ uel castella. Item libro 43. de aqua cotidiana. l. prima, quid sit, Vlpianus satis clare interpretatur: Ex castello, inquit, id est, ex eo receptaculo quod aquam publicam suscipit. Castellanos Frontinus quoque illos appellat, qui castellorum curam gerunt.

[47] catadromvs

interpretatur decursus, nam catadromeo est decurro, decursio autem per catadromum non sine periculo erat, quod & Iurisconsultus significat lib. 19. digestorum de actionibus empti. l. si seruus tuus. Eum, inquit, fuisse seruum, qui per catadromum descendere, aut in cloacam demitti solitus esset. Suetonius in Nerone: Notissimus eques Roman. elephanto supersedens per catadromum decurrit. Quod autem ludicri genus catadromus esset, nemo dicit, quod ego sciam, neque ausim diuinare.

cavma

, atis, calor siue incendium interpretatur, cauo enim est calefacio siue incendo. Vlpianus de legatis primo. l. cum res. Si fundus, inquit, caumate perierit. Atque aliubi: Prædia, inquit, quæ caumate perierunt. Atque adhuc alibi: Si caumate alióue casu pars fundi perierit. quibus in locis casma pro caumate legitur. Chasma nanque per chaspiratum aliud significat: hoc est cæli hiatum siue recessum. Autores sunt, Aristoteles in Meteorologicis, Plinius in secundo natur. hist. Seneca in primo naturalium quæstionum. Seruius libro nono Aeneid.

cavillatio

, inquit Nonius Marcellus, est iocosa calumniatio, & cauillari, iocari. Valla: Cauillatio, inquit, est subdola quædam ratio, quam nos conscij nobis mendacij, uincendi causa proferimus. Vlpianus titulo de uerborum significatione. l. natura cauillationis &c. Item de regulis iuris. Ea, inquit, est natura cauillationis, quam Græci scommata uocant.

cavpo

, dicitur proprie qui uinum uendit: caupona uero est mulier quæ uinum quoque uendit. Est etiam [48] caupona locus in quo uinum uenditur, autor est Priscianus. Apuleius libro primo de asino: De quadam, inquit, amica caupona ilico percontor. Gellius libro septimo: Quod in caupona delitesceret, quod ad uesperam perpotaret. Apud iurisconsultos titulus est libro 47. digestorum, furti aduersus nautas, caupones, & stabularios. ubi ea propemodum quæ apud Horatium in primo sermonum, leguntur.

cavsarii

dicuntur, qui causam habent ex morbo ut muneribus uacent. Liuius libro sexto ab urbe condita. Tertius, inquit, exercitus ex causarijs & senioribus. Seneca libro sexto epistolarum. In animo nostro sunt quasi causariæ partes quibus adhibenda curatio est. Spartianus in Hadriano: Omnes causarios subleuauit. Plin. libro 25. Causarijs uel latere uel faucibus. Martianus libro 49. titulo de re militari. l. milites. Causaria, inquit, missio est, quæ propter ualetudinem laboribus militiæ soluit. Modestinus de excusationibus: Propter ægritudinem, inquit, causariam uocatam, causariam remissionem acceperint.

cavsor

, aris, est causam rei gestæ afferre siue excusationem. Quintilianus: Ne causanti pupillo sic tutor irascatur. Virgilius in Bucolicis: Causando nostros in longum ducis amores. Vlpianus libro 40. titulo de fideicommissis. lib. l. generaliter. Neque enim causari debere quo minus illi relictum sit.

cavterivm

, ferramentum est chirurgicum ad inurendum uulnera. Est præterea cauterium instrumentum pictorium, quo utuntur in ea pictura, quæ dicitur encaustice, de qua Plinius lib. 35. & Martialis: Encaustus [49] Phaëton tabula tibi pictus in hac est. Quid tibi uis Dipylon qui Phaëtona facis?

De eadem quoque Ouid. dixit: Tabulasque coloribus uris. Martianus de fundo instructo. l. pictoris. Peniculi, inquit, & cauteria & conchæ. ubi mendose pro cauteria, cautheriæ legitur.

cedere

diem, significat incipere deberi pecuniam. Venire diem, significat eum diem uenisse, quo pecunia peti possit. Ex Vlpiano in tit. qui est de uerb. oblig. l. cedere diem. Cedere possessionem uel usumfructum, uel ius, est alteri possessionem, uel usum, uel ius tradere. Ambrosius ad Marcellum: Quid sibi profuturum quòd iura possessionis cederes. Virg. 11. Aeneid. Cedat ius proprium regi. Idem in tit. de leg. ij. l. & similiter. Si usumfructum, inquit, mortis causa cessero. Et in tit. de acq. poss. sæpe.

cellarivm

, dicitur locus à reponendis celandisque esculentis poculentisque dictus. Apud Columellam de re rusti. caput est quo pacto uillica tractare debeat cellaria. Iurisconsultus de leg. iij. Cellarium, inquit, iunctum eidem diætæ. Cellarius uero est qui cellæ uinariæ præsertim præponitur. Plautus in captiuis: Sume, posce, prome quiduis, te facio cellarium. Vlpia. lib. 33. de fundo instru. l. quæsitum. Cellarium, inquit, id est, qui ideo præpositus est, ut rationes saluæ sint. Et aliubi sæpe.

cenotaphivm

interpretatur inane sepulchrum, id est, quod sine cadauere in memoriam tantum defuncti constructum est: quale apud Virg. iij. Aeneid. Hectoreum ad tumulum uiridi quem cespite inanem. Vlpia. lib. 11. de religiosis &c. l. uel quæ. Si cenotaphium, inquit, sit, uenire dicendum est. & infrà l. monumentum. [50] Monumentum, inquit, memoriæ causa factum, quod Græcè cenotaphium dicitur. Et tunc scribitur per e simplicem. Nam per æ diphthongum, significat cænotaphium nouum sepulchrum, quale fuit illud in quo Saluator noster fuit sepultus, de quo in Euangel. Sed per æ diphthongum, Cænotaphium significat commune multorum sepulchrum, quod Græcè polyandron quoque dicitur. Taphos nanque sepulchrum interpretatur. Cenos autem sine diphth. uacuius, cænos per æ diphthongum significat commune.

censeo

es, est arbitrari, unde censores dicti, ad quorum censionem, id est, arbitrium censeretur populus, ut scribit Varro de lingua Latina. Festus quoque: Censores, inquit, dicti sunt quod rem suam tanti quisque æstimare solitus sit, quanti illi censuerint. Hinc dicuntur Censiti, quorum res est æstimata certa quadam summa & per eam in classem suam redacti, qui etiam Opitecensi, id est, opibus censiti dicebantur: & Capitecensi, qui nullo aut paruo ære censebantur. Autor est Gel. lib. 15. & Valerius ubi de Mario. In codicis Iustiniani lib. 11. tit. est de agricolis censitis, & infrà, In quibus causis coloni capite censiti dominos accusare possunt. Pomponius tit. de acquirendo rerum dom. l. ergo. Censitorum, inquit, uice fungitur.

centones

sunt cilicia ex pilis caprarum, siue panni crassiores ex lana diuersorum colorum consuti. Plaut. in Epidico. In alium quæras cui centones sarcias. Iuuenal. Intrauit calidum ueteri centone lupanar.

Cato de re rust. Prius ueterem sagam accipito, unde fiant centones. De huiusmodi rusticis centonibus loquitur consultus Vlpianus lib. 33. dig. de fundo instru. Centones, inquit, funes perticæ. [51] Accursius Vgutij autoritate, centones interpretatur puluinaria, id est, opus factum ad modum puluinarium. Quid uero per puluinaria ipse intelligat, ego non uideo, cùm autore Seruio puluinaria sint lectuli qui sterni templis consueuerunt. Principum quoque puluinaria dicuntur, ut apud Iuuenal. Lupanaris tulit ad puluinar odorem. Catullus quoque de nuptijs Pelei: Puluinar uero diuæ geniale uocatur.

centurio

miles dicebatur qui præerat centum militibus, & cohors illa cui præerat, appellabatur Centuria. Centurionis insigne, uitis erat, siue sarmentum ex uite. Plinius: Centurionum, inquit, in manu uitis. Iuuenal. de Mario sub centurione constituto: Nodosam post hæc frangebatur uertice uitem. Lucanus in 6. de Lælio centurione: Latiam longo gerit ordine uitem. Et Silius lib. 6. Leuinus ab alto Priuerno uitis Latiae præsignis honore. Et Martialis: Varre Paretonias Latia modo uite per urbes. De uite quoque centurionum meminit Iurisconsultus lib. 40. dig. ti. de re milit. l. milites agrum. Si uitem tenuit, militiam mutat.

certamen

pro ludo in quo est contentio, ubi etiam uictori ab agonothea præmium proponitur. Scæ uola tit. de annuis leg. l. liberto. Certamina, inquit, sub nomine ipsius celebrarentur. id est, ludi.

certiorem

facere quempiam eleganter dicitur, & non facere certum. Nam quod Virg. in Aeneid. dixit: Anchisen facio certum. carminis neceſſitate excusatur, quòd certiorem in uersu non potuit collocare, quoniam syllaba breuis est inter duas longas, quod heroicum carmen reformidat. Utuntur Iurisconsulti hoc uerbo Certioro, as, quod apud eos qui pure loquuntur in usu non est. Vlp. lib. 27. dig. [52] de eo qui pro tutore. l. j. Sed necessarios, inquit, pupilli non certiorauit. Idem quoque lib. 17. tit. mandati. l. si fideiussor. Cum certiorare posset, inquit, eum, non fecit. Certifico uero & certificatio nusquam quod meminerim legitur, nisi in lib. dig. tit. de excusationib. Honores, inquit, & immunitates certificauit scribens. Item de pignoribus & hypothecis. l. cum tabernam. quæ est Scæuolæ, lib. 20. dig. Non certificationem, inquit, sed suppositionem à me accipere.

cervisa

, uel ceruisia, uel ceruisum, potio est ex hordeo siue tritico, siue ex pane concinnata, & est ferè quam sacræ literæ ex Hebræo sermone interpretantur Siceram, & idem quod zithum. Sicera uero, Hierony. ait, est omnis potio quæ potest inebriare, præter uinum. Vlpia. lib. 33. dig. de tritico & uino leg. l. si quis. Nec camum, inquit, nec ceruisa continebitur. Et paulò ante. Certe zithum quod in quibusdam prouincijs ex tritico uel ex hordeo, uel ex pane conficitur. Strabo lib. 27. in descriptione Aegypti, scribit commune illis populis esse poculum & fieri modis uarijs. appellatur autem à Græcis zithum, ab interprete ceruisum.

character

, eris, interpretatur figura, uel signum, uel forma. Cic. ad Brutum in oratore: In omni re difficillimum est formam, quæ character Græcè dicitur, exponere. Sed & stili genus character ab autoribus dicitur. Vlpia lib. 28. dig. tit. de testa. l. ad testium. Dum tamen, inquit, habuerit characteres. dixit pro figuris literarum.

charta

est pagina scriptioni apta, ex quacunque materia illa sit, siue ex plumbo, siue ex cortice, siue ex linteis, siue ex papyro, siue ex corio, quæ dicitur membrana. [53] De chartarum generibus Plin. multa lib. 23. Natur. hist. Vlpia. tit. de leg. iij. l. librorum. Librorum, inquit, appellatione omnia uolumina continentur, siue in charta, siue in membrana sint, siue in quauis materia: neque enim membrana excluditur à chartæ appellatione, cum charta membrana appellatur. Idem quoque ibidem: Si quis, inquit, chartas legauerit puras, membranæ non continebuntur. quasi dicat, nisi addatur, charta membrana. Idem quoque Vlpia. tit. de bonorum possess. secundum tab. l. chartæ appellatione, etiam ad nouam chartam refertur.

chirographum

, est pictura ex manu propria, quam autographum etiam appellant. Suetonius in Augusto: Nihil æquè elaborauerat, quàm ut imitarentur chirographum suum. Differt autem chirographum à syngrapha, quòd in chirographo tantum quæ gesta sunt scribi solent, in syngrapha etiam contra fidem ueritatis pactio scribitur. Idem in eodem: Cuius pacti non dubitauit à quibusdam iusiurandum, à quibusdam syngrapham petere. Per syngrapham intelligit Suetonius. chirographum propria eorum qui paciscebantur manu scriptum, in quo talis pactio scripta erat, nec negare possent. Paul. lib. 42. dig. tit. de priuilegijs cred. l. bonis. à chirographo chirographarium formauit, quod significat eum qui à debitore autographum debiti habet. Chirographarijs, inquit, creditoribus.

choma

, atis, ex Græco interpretatur agger, eris. Est autem agger, ut inquit Seruius in illud Virgil. 10. Aeneid. Atque ipsis prælia miscent Aggeribus. terra illa quæ facto uallo propius ponitur. Vnde tit. est apud Iurisconsultos de aggeribus Nili non rumpendis. Illi igitur [54] aggeres proprie dicuntur chomata Græce. Vlpia. lib. 47. dig. tit. de extraordinarijs criminibus. l. saccularij. Chomata, inquit, sunt aggeres qui solent aquam Niloticam continere. Et ibidem sæpe. Vbi semper pro choma per ch & o longum, coma, atis, per c, exile mendosè legitur.

chrysamos

Græcè dicitur, quam ut ait Plinius. Hispani balucam appellant, de qua satis multa scripsimus in uerbo baluca, dicta à chrysos siue chryson, quod est aurum. Iustiniani codicis lib. 11. tit. de metallarijs. Octones, inquit, scrupulos in baluca, quæ Græcè chrysamos dicitur. Accursius non minus in chrysami delirat interpretatione quàm suprà fecerat in baluca: Chrysamos, inquit, Græcè: Latine utilitas, ut sit chrysamos, id est, in utilitate publica: cum tantum distet chrysamos à chresmos quod interpretatur utilitas, quantum Thais ab Hermione. Illud nanque per ypsilon, hoc per eta scribitur.

cidonivm

mâlum, idem est quod cotoneum, & uinum cidonium, quod ex malorum cidoniorum conficitur succo. Vlpia. tit. de uino & tritico leg. l. si quis. Cidonia, inquit, & si qua alia sunt uina, quæ non ex uinea fiant. Ea uero, ut diximus, sub ceruisia siue zitho contineri uidentur.

cymbivm

poculi quoddam genus est, dictum à similitudine cuiusdam nauigij. Est autem cymbium in forma diminutionis ab eo quod est cymba. Virg. Inferimus tepido spumantia cymbia lacte. Paul. 34. dig. tit. de auro & arg. leg. l. pediculis. Cymbia, inquit, argentea crustis aureis illigata.

cilicivm

proprie dicitur textum ex lana ca - [55] prina, ad usum maxime tentoriorum, siue castrorum, ut dicit Virg. lib. 3. Georg. Vnde cilicina saga fiebant ad pluuias arcendas. Exodi cap. 26. Facies, inquit, & saga cilicina undecim ad operiendum tectum tabernaculi. Vegetius quoque lib. 4. de re militari, saga cilicina prætendi præcipit, ad excludendos impetus sagittarum. Vlpia. lib. 33. dig. tit. de fundo instructo. l. instrumenta. Vela, inquit, cilicina instrumenta esse Cæsius ait, quæ ideo parantur, ne ædificia uento laborent.

cingere

arborem est illam deglabrare, siue delibrare, hoc est decorticare, siue corticem detrabere, encernadar Hispani dicunt, quo facto arbores inarescunt. Paul. lib. 47. dig. tit. arborum furtim cæsarum. l. cedere. Cingere, inquit, arborem, est illam deglabrare. Item infra l. furtim. & Alphenus lib. 19. dig. tit. locati & cond. l. in lege locationis. Nêue quem cingere, cedere, urere sinito.

circeiensis

, e, nomen possessiui gentile ab eo quod est Circeij, orum, oppido Italiæ in Latio ueteri, atque promontorium eiusdem nominis, quondam insula, ut inquit Plinius autoritate Homeri, uasto mari circumdata. Hic Circe uenefica illa decantatissima regnasse dicitur, quo tempore Vlysses orbem pererrabat. Hinc Plinius de ostreis: Candidiora, inquit, circeiensibus. Liuius: Circeiensium quidam cogniti & coloni à Velitris. Paul. lib. 22. dig. tit. de iuris & facti ignor. l. regula est. Ad opus, inquit, aquæ ductus reipub. Circeiensium.

circenses

ludi appellantur qui in circo magno Romæ fiebant, atque inde dicti ea forma qua ab Hispali Hispalensis. Ex quo Seruij grammatici, [56] & quorundam aliorum error conuincitur, qui putant circenses ludos esse dictos, quod ubi suo tempore metæ fuerunt, olim gladij ponebantur, quos circuibant: unde ludi circenses, quasi circum enses. Virg. lib. 8. Aeneid. Magnis Circensibus actis. Et Iuuenalis: Si potes auelli Circensibus optima Soræ. Hermog. lib. 50. dig. tit. de muneribus. l. j. Equorum, inquit, circensium spectacula. Et Paulus lib. 30. dig. qui est de legatis primus. l. ciuitatibus. Ludos, inquit, scænicos uel ludos circenses.

circitores

dicuntur, qui uigilias nocte circumeunt. Hispani rondas uocant. Veget. lib. 5. de re militari. Tribuni, inquit, eligunt qui uigilias circumeunt, ut renuntient si qua emergerit culpa, quos circitores appellant, nunc militiæ factus est gradus. Ouid. in Priapeia: Quid mecum tibi circitor moleste? Ad me quid prohibes uenire furem? Vlpianus lib. 14. dig. tit. de institoria actione. l. quicumque. circitores uocat, qui circumferunt merces per uicos & urbes, uendendi causa.

circulatores

circunforani dicuntur qui publicè officias quasdam & præstigias faciunt, ut uideantur deuorare gladios, & irritare serpentes, & talia quæ dam facere. Apuleius in primo de asino: Circulatorem aspexi equestrem spatham præcutam mucrone infesto deuorasse, ac mox eundem inuitamento exiguae stipis uenatoriam lanceam qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse. Paulus lib. 42. digest. titu. de extraordinarijs criminibus. l. In circulatores qui serpentes circumferunt & proponunt, si cui ob eorum metum damnum datum est.

[57] circvnscribere

est fraudibus cauillationibusque in iudicio uti, ut causam obtineas, uincasque aduersarium. Ambrosius in Luc. ca. quarto: Vtitur diabolus testimonijs scripturarum, non ut doceat, sed ut circumscribat & fallat. Idem ad Constantinum: Nec quisquam aut uiduam spernat, aut circumscribat pupillum. & ibidem: Quid circumscribitur frater? fraudatur mercenarius? Inde circumscriptionis. Idem Ambrosius ad Irenæum: Omnia plena fraudis, plena circumscriptionis. Et circumscriptor, oris. Iuuenalis: Pupillum in iura uocantem Circumsriptorem. Iulianus libro 44. titulo de exceptionibus. l. exceptiones. Quæ minori, inquit, uiginti quinque annis circumscripto.

circvmvenire

in eadem propè significatione accipitur, qua circumscribo. unde illi proprie dicuntur circumuenti, quos grassatores quasi ex insidijs adoriuntur. Cæsar in commentario Hispaniensi: Cum undique se circumueiri animaduertisset. Ambro. in illud euange. Reddite quæ sunt dei deo: Nec interest apud deum utrum ui aut circumuentione res alienas occupet. titulo de doli mali. l. apud Celsum.

cisterna

, pluuiialis aquæ conceptaculum est, dicta, ut inquit Festus, quòd inest in terra. Martialis: Sit cisterna mihi quàm uinea malo Rauennæ. Vlpianus lib. 43. dig. de fonte deducendo. l. j. Cisterna, inquit, non habet perpetuam causam, nec uiuam aquam. Sed si uinum condatur in conceptaculo cisternæ simili, cisterna quoque per translationem potest appellari. Vlpianus lib. 47. de furtis. l. uulgaris. Et quidem, inquit, si cisterna uini sit.

[58] citreae

mensæ, id est, ex citri materia, celebrantur apud autores, & fuerunt in tanto precio, ut cum aliquando uiri obiecissent fœminis nimios sumptus, quos in coë mendis margaritis faciebant: & uos, inquit, mensis citreis utimini. Sed cum apud omnes constet, citrum arborem & mala citrea esse

quæ postea cæpta sunt cognominari mala rancia, quorum materia neque firma neque odorata, neque quicquam habens quod laudabile sit, suspicor aliquid erroris subesse circa has arbores iam inde ex antiquitate contractum, ut citrum uidelicet pro cedro accipiat, hoc est, alerze, cum præsertim arbor illa syluestris sit, copioseque proueniat in monte Atlante. Vnde Martialis de mensa citrea dixit: Accipe felices Atlantia munera syluas. Idem aliubi: Cum possint Libycas sustinuisse trabes. Paulus libro 19. digestorum, de actione empti & uenditi. l. si sterilis. Veluti si mensas quasi citreas emat, quæ non sint.

clandestinvs

, na, num, à clam particula deriuatur, notamque habet significationem, neque ob aliam causam hoc in loco posuimus, nisi quod uulgò accentu barbaro ab omnibus profertur, hoc est accentu in antepenultima, cum penultimam habeat longam, & iuxta regulas latinæ linguæ in eadem accentus debeat collocari. Quod uero penultima sit longa, probatur carmine Manilij in primo Astronomicôn dicentis: Et clandestinis surgentia fraudibus arma. Silius quoque Italicus in libris Punicorum: Ceu clandestino traheretur fœdere bellum.

clavvs

in ueste erat uerruca ex auro, uel ex cocco, aut alijs coloribus uesti intertexta, ad ipsius uestis splendorem adhibita. Quintilianus libro octauo: Vt affert, inquit, lumen clauus purpuræ solo insertus. Hinc & laticlauij & angusticlauij dicebantur ab antiquioribus, qui poterant huiusmodi genere uestium uti. Varro de lingua Latina: Si quis, inquit, tunicam ita consuat, ut altera plagula sit angustis clauis, altera latis, utraque pars carebit analogia. Suetonius in Augusto: Vsus est togis neque restrictis neque fisis, clauo neque lato, neque angusto. Vlpianus libr. 34. de auro & arg. lega. l. cum aurum. Clauus aurei & purpuræ pars sunt uestimentorum.

clavvs

morbus est in similitudinem tuberculi coloris albi: fit in plantis digitisque pedum maxime. Celsus libro quinto de clauo eiusque curatione multa ponit: Clauus, inquit, nonnunquam etiam alibi, sed in pedibus maxime nascitur, sed præcipue ex contuso: à Græcis belos dicitur, ut apud Galenum libro decimo & undecimo, de medicina simplici. Hoc morbo perijt Silius Italicus, ut autor est Plinius Cæcilius in epistolis. Vlpianus libro 21. titulo de ædili. edicto. l. qui clauum. Qui clauum, inquit, habet, morbosus est.

clivosa

dicuntur loca in sublime clementer surgentia, nam cliuus est montis latus. Vnde decliuus ex monte descendens, accliuus ad montem ascendens. Virgil. primo Georg. Cliuosi tramitis undam Elicit. Et Iuuenalis: Cliuosæ ueberis dum per monumenta Latinæ. Vlpianus libro 43. titulo, ne quid in loco. l. prætor. Via cum plana fuerit, si cliuosa fiat.

cloaca

alueus est per mediam urbem in quem latrinarum sordes confluunt. Itaque latrinæ sunt quemadmodum Hispani dicunt, priuatæ: dictæ ab eo quod lateant, Cicerone autore. Cloacæ uero

sunt publicæ, quod eleganter Columella uno uersu expreßit, dicens: Immundis quæcunque uomit latrina cloacis. id est, quod ex foricis priuatis sordes confluunt in cloacas publicas, & inde emittuntur extra urbem. Vnde Iuuenæ. de Tiberino pisce dixit: Pinguis torrente cloaca. Vlpianus libro 43. de cloacis. l. j. Cloaca est, inquit, locus concauus, per quem colluuiæ quædam fluat. Inde cloacarius qui cloacæ curam habet. Vlpianus libro septimo de usufructu, & quemadmodum quis utatur. l. si pendentes. Si quid, inquit, cloacarij nomine debeatur.

coalluere

est per alluionem aliquid augere. Pomponius libro 41. titulo de acquirendo. l. ergo. Paulatim aliquid coalluendo locum eminentem supra alueum fecit, & eum alluendo auxit.

coccvm

, est granum quod in quisquilia inuenitur frutice, grana Hispani appellant, unde purpura adulteratur. Plinius libro nono: Coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Hispaniæ in laude est. Idem libro 16. Quercus dotes ilex solo prouocat cocco. Granum hoc, primoque ceu scapus fruticis parue aquifoliæ ilicis. cusculium uocant: pensionem alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat. Vlpianus libro 32. digestorum, qui est de legatis tertius. l. si cui. Purpura, inquit, & coccum quia nihil natiui coloris sunt, contineri arbitror. Quod Accursius exponens nescio quas nugas affert: Coccum, inquit, bis tinctum in constructione tabernaculi erat quidam pannus sericeus duorum colorum, & ui -[61] detur extra uiridis, & intra ruber.

coeliaci

dicuntur fluxu uentris laborantes, qui à Latinis aluini dicuntur. Nam cælia Græcè, Latine interpretatur aluius. Consistit autem morbus ille in uentriculi porta, quæ à Græcis piluros dicitur. ex Cornelio Celso lib. quarto. Iurisconsultus in tit. de ædilitio edicto.

coemiteriwm

interpretatur dormitorium, dictum à cæmonæ quod est dormio, non cimiterium quemadmodum uulgus nunc loquitur. Conditoria uero siue sepulchreta mortuorum in nostra religione dicuntur cæmeteria, id est, dormitoria, quoniam propter spem resurrectionis, mortuos consuevit dormientes appellare, & eosdem dormire in domino.

coenacvlvm

, inquit Valla, & si formam diminutiui habet, diminutiuum non est, neque est locus in quo cænatur tantum, sed superior domus contignatio. Festus: Cænacula dicuntur ad quæ scalis ascenditur. Liuius libro 39. ab urbe cond. Cænaculum super ædes datum est scalis ferentibus. Paulus lib. 43. dig. tit. uti possidetis. l. si duo. Sed si supra ædes quas possideo, cænaculum sit. & ibidem sæpius. Item in titulo de ijs qui eiecerunt aut effuderint, sæpiissime.

coetvs

, conuentus est siue congregatio, à coëundo dictus. Virgilius primo Aeneid. Et cœtu cinxere polum. Vnde in decre. distinctione decimaquinta. Qui cœtum fecerit, ut inquit Seneca in declamationibus, capitale est. id est, dignus morte.

collegiwm

, ut scribit Neratius Priscus titu. de uerborum significa. l. Neratius. à tribus fieri potest, [62] quum plures uideantur in collegio contineri. Sed cum duo tantum sint consules, atque alter alterum collegam appellat, nonne dicemus collegium consulum? quandoquidem collega & collegium coniugata sunt. Numa Pompilius instituit collegium tibicinum, aurificum, architectorum, tinctorum, coriariorum, fabrorum, & figulorum. Erit itaque collegium illorum qui sunt eiusdem ordinis & professionis: ut Papin. libro 27. titulo de excusationibus. l. qui in collegio pistorum sunt, à tutela excusantur. Item lib. 47. dig. de collegijs illicitis, sæpe.

collvdere

, in fraudem tertij est conuenire. Vnde est collusio dictum, quòd simul ludant, id est, illudant tertium: quod in libris dig. sæpe legitur. Est præterea titulus de collusionem detegenda.

colvm

niuarium, instrumentum erat ad percolandum aquam siue uinum ex niuibus, eratque colum illud aut ex uiminibus, ut apud Virgilium in secundo Georgicorum: Tu spisso uimine quallos Colaques prælorum fumosis diripe tectis. aut ex sacco cilicino, siue lineo: ut Martia. in disticho cuius index est, Saccus niuarius: Attenuare niues norunt & linthea nostra. Frigidior colo non salit unda tuo. Aut erat ex argento: ut Pomponius de auro & argento lega. l. in argento. In argento, inquit, potorio, utrum id duntaxat sit in quo bibi possit, an etiam id quod ad præparationem bibendi comparatum est, ueluti colum niuarium & urceoli. pro quo mendose legitur, columnarium, nihili uerbum. Ex Martiale poëta, in disticho cuius titulus est, Colum niuarium: Setinos moneo nostra niue frange trientes. Sed de hoc in obseruatio - [63] nibus nostris plura.

comes

cum sit nomen ad aliquid dictum, referaturque ad ducem, quod utrunque nomen est honoris, aliquando tamen dicitur absolute. ut apud Horatium in primo Sermonum. Hospitio modico rhetor comes Heliódorus. Comitatus uero dignitas multiplex fuit, puta comes consistorij, comes largitionum, comes sacri palatij, comes rerum priuatarum, comes prouinciæ, comes orientis, comes scholarum, de quibus cum alijs in locis, tum in Codice Iustiniani multa leges.

comitia

dicebantur apud Romanos, conuentus populi: dicta à coëundo, hoc est conueniendo in unum locum ad suffragia ferenda, aut aliquid aliud faciendum. Fuerunt autem comitia calata, quæ rursus in centuriata & curiata diuidebantur, quemadmodum suprà diximus, in uerbo calata comitia.

commeatvs

duo significat, nam omnia quæ ad uictum publicum pertinent, commeatus nomine continentur. Sallustius in *Catilina*: Commeatus abundè, municipia atque coloniæ patebunt. Est præterea commeatus facultas quæ datur militi abeundi ex exercitu ad præscriptum tempus. Festus: Commeare, inquit, est ultro citroque ire: unde commeatus dicitur tempus quo ire & redire quis possit. Liuius libro 21. ab urbe condita, de Hannibale milites suos post expugnatam Saguntum alloquente: Si quis, inquit, uestrum suos uisere uult, commeatum do. Idem libro uigesimosecundo: Magna pars militum sine commeatibus dilabebatur. Marcellus libro 48. digestorum, titulo de pœnis. l. relegati. Commeatum, inquit, re -[64] meatum'ue darem. Item de re militari. l. j. & l. desertorem. Item ad municipales. l. quoties. & l. titius.

commeatalis

miles, dicitur qui in stipendij partem accipit alimenta ex commeatu, id est, ex alimento publico: nam, quemadmodum diximus, commeatus in priori significatione accipitur pro cibarijs atque alimentis exercitus. Iustinianus in titulo de præfecto prætorio Aphricæ. l. quas deo. Nullum audeant duces uel tribuni commeatalem de ipsis dimittere, ne dum sibi lucrum student conficere, incustoditas nostras relinquant prouincias. & infra: Non de commeatibus militum, aut de eorum stipendijs lucrum facere.

commentvm

, ti, est fictio, ab eo quod est comminiscor comminisceris. Terentius in *Andria*: Ipsi commentum placet. Virgilius in secundo *Aeneidos*: Timidi commenta retexit Naupliades animi. Papinianus libro 48. digestorum. l. miles. Socer cum nurum adulterij accusaturum se libellis præsi datis testatus fuisset, maluit ab accusatione desistere, & lucrum ex dote magis petere: quæritur, an eiusmodi commentum eius admitti existimes? Accursius pro commento, commeatum legit. Item Marcellus libro 49. digestorum. titulo de iure fisci. l. res quæ. Dignum fuisse puniri pro tam turpi tamque inuidioso commento. hic Accursius pro uoluntate inspecta exponit. Item Vlpianus titu. de rebus eorum. l. quamuis. Tam callidum commentum in exemplum coercere debeat.

commentariensis

ab Asconio Pediano is dicitur qui præest à commentarijs, id est, libris & rationibus publicis. Hierony. in secundo *Regum*, cap. octauo: [65] Iosaphath autem præerat à commentarijs. Paulus lib. 49. dig. de iure fisci. l. in fraudem. Ea, inquit, manu commentariensis annotanda sunt. Neque dictus est quia acta ei committuntur, ut ait Accursius. Aliàs pro carceris custode accipitur, ut C. de custod. reo. l. ad commentarienses.

committere

inter alia significat etiam pugnam conserere: ut apud Lucanum in primo: Exiguum dominos commisit asyllum. & Martialis: Victores committe Venus. Iurisconsultus lib. 9. dig. ti. si quadrupes pauperiem. l. j. Cum arietes, inquit, & boues commisissent, & alter alterum occiderit. subaudiendum est enim pugnam.

commvne

pro repub. ut uulgò dicitur communidad. Ouidius 12. Metamorph. Gentisque simul commune Pelasgæ. Horatius 2. Carm. Priuatus illis census erat magnum commune. Cicero tertio in Verrem: Quomodo iste commune miliadum uexauit. Scæuola lib. 46. tit. de appellat. l. Imperator Alexander communi &c.

compendiū

, in uia est contractio quædam, & breuitas, quàm maxima esse potest, sicut econtrario dispendium uia per ambages. Modestinus lib. 50. digest. tit. de legationibus. l. eundem. Itineris, inquit, compendium subeat. & per translationem tit. de administratione. l. Titium. Vtrum compendium negocij, an usuras præ stare debeat &c.

competenter

, pro eo quod est mediocriter & conuenienter, & competentia pro ipsa mediocritate & conuenientia. Gellius lib. j. Omnium membrorum inter se competentia. Idem lib. 13. Plures simul ad eandem competentiam nasci non queunt. Martianus: Memoratum arbi - [66] tror competenter quæ sint fastigia literarum. Iurisconsultus ti. sol. mat. l. si cum patri & filiæ competenter consulatur.

compilare

, est facto impetu in quempiam grassari, quod proprie latronum est. Horatius primo Serm. Serui ne te compilent. id est, te adorti trucidant. Aliquando accipitur pro eo quod est aliorum scripta & inuenta furari: ut idem in eodem, Ne Crispini scrinia lippi Compilasse putes. Macrobius lib. 1. Saturn. Possem pluribus edocere, quantum se mutuo compilarint bibliothecæ ueteris autores. Paul. lib. 48. tit. ad leg. Iuliam pecul. l. sacrilegi. Sunt, inquit, sacrilegi qui publica sacra compilauerint.

compingere

, est res diuersas in unum coagmentare atque conglutinare. Vnde est illud Iob cap. 10. Hieronymo interprete: Osibus & neruis compegisti me. Celsus lib. 6. Tenuissimis minutissimisque osiculis caput compingeret. Paulus lib. 46. dig. de solutionib. l. qui res. Si nauem, inquit, eisdem tabulis compegerit.

concameratio

, est structura fornicata siue testudinea: nam camera est fornix siue testudo, unde concamerare est cameram struere. Plinius lib. 34. Dinocrates Alexandri architectus Archinoës templum concamerare instituerat. Vitruuius lib. 2. Neque paries, inquit, concamerationes recipit. Idem lib. 6. Si hypogea concamerationesque instituerentur. Labeo lib. 32. dig. de legat. iij. l. si cui ædes. Aliquod, inquit, conclaue, quod supra concamerationem.

conclave

, quid sit omnes norunt: nam est in domo locus secretior. sed ideo posuimus hoc in loco, quia in proferendo accentu plerique omnes peccant: cum enim in penultima collocari debeat, in tertia à fine ponunt. Ho -[67] ratijs 2. Serm. Currere per totum pauidi conclaue. Clauis nanque primam producit. Vlpia. lib. 25. titu. de uentre inspic. l. j. In quo, inquit, conclauis mulier paritura erit. Item Neratius lib. 39. dig. tit. de damno infe. l. quod Cornelius. Conclaue, inquit, binarum ædium.

concinnare

, inquit Festus, est apte componere: nam cinnus, ut ait, mixtio est. Plinius lib. 14. Cato iubet uina concinnari ad cinnum. Inde concinnatorius, a, um, res ad concinnandum apta. Paulus lib. 33. dig. tit. de penu legata. l. instrumentum. Vasa, inquit, concinnatoria instrumento non continentur.

conditura

, est illud quod ferculis alijsque esculentis concinnandi condiendiue gratia solet adhiberi. Apud Columellam lib. 3. de re rust. caput est de oliuarum conditura. Vlpianus lib. 33. dig. de tritico & uino leg. l. si quis. Quod potius, inquit, condituræ loco fuit.

congiarium

, sportula erat quæ diurni cibi nomine comitibus, anteambulonibus, asseclis, stipatoribusque suis potentiores ciues distribuebant: dictum à congio uini mensura sextarios sex capiente. Plinius lib. 14. Tribus congijs epotis uno impetu. hinc congiarium. Martialis: Centum miselli iam ualete quadrantes Anteambulonis congiarium laşi. Paulus lib. 33. de fundo instru. l. tabernæ. Vrnæ, inquit, æreæ & congiaria & sextaria.

contignatio

, est trabium coassatio ad tabulata cœnaculaque construenda. Plin. lib. 35. Sesquipedalis paries non amplius qui unam contignationem sustinet. Liuius lib. 21. ab urbe cond. Bouem in tertiam contignationem sua sponte scandisse refert. Papinianus lib. 8. de seruitut. [68] urb. prædio. l. binas quis. Binas, inquit, quis ædes habebat una contignatione tectas.

continens

plerunque pro continuus, hoc est, continuatus accipitur. Cicero primo Tusc. quæst. Continentem orationem audire malo. Celsus lib. 3. Et multo magis si continentes febres sine remissione sunt. Triphonius lib. 27. de excusationibus. l. Titius. Testamento, inquit, Romæ concepto ut in continentibus. Item Vlpia. lib. 39. de aqua pluuiali arc. l. j. Noceat loco qui est intra continentia ædificia. Paul. de uerborum significat. l. urbis. Romæ, inquit, continentibus ædificijs.

conturbo

, as, præter illum significatum quem habet in promptu, significat etiam decoquere, siue fidem frangere, nec creditori uelle aut posse soluere. Martialis: Conturbabit Atlas & non erit uncia cælo.

Decidat tecum qua pater ipse deum. Iuuenalis: Sic pedo conturbat, Matho deficit, exitus hic est. Alphenus lib. 11. in tit. de in rem uerso. l. quidam fundum. Postea, inquit, conturbauerat qui boues uendiderat. Idem de institoria act. l. quicumque. Si quis pistor seruum suum solitus fuit ad certum mittere locum ad panem uendendum, deinde conturbauerit. Accursius, id est, non fecit quod conuenit, exponit.

corbis

, textum est uimineum, quod Græcè, ut Priscianus ait, cophinus appellatur, sed proprie corbis est quo messes excipiuntur. Varro de lingua latina: Corbis, inquit, dicta ab eo quod spicæ aliud'ue quid eo corruebat. Sed cum grammaticis sub genere fæminino relinquatur. Seruius in primo Georg. autoritate Ciceronis sub fæminino proferendum esse dicit, qui dixit messoria se [69] corbe contextit. Vlpia. lib. 33. dig. de fundo instr. l. instrumenta. Instrumenta, inquit, cogendi fructus, quemadmodum torcularia, corbes, falces messoria, falces fænarie.

corinthium

æ, & uasa corinthia, ab ære corinthio dicta, quod Corintho urbe Achaie Romanis euersa & incensa, ex uarijs sit metallis conflatum. Plinius de ære corinthio: Casus inquit, hoc miscuit, Corintho cum caperetur incensa. Sed autor ostendit opifices nobiles corinthiorum uasorum Corinthi excidium præ celsisse. Martialis: Consuluit nares an olerent æra Corinthon. Suetonius in Augusto: Propter uasa, inquit, corinthia inter proscriptos curasse referendos. Iabolenus Priscus, de legat. iij. l. hæres. Cui Corinthia inquit, uasa legata essent, & sequitur: Proculus uero recte ait, si æneæ quidem sint abaces: si autem corinthiæ, non deberi. Accursius corinthiæ, id est, de uili materia, puta palea uel herba palustri exponit, putans preciosiora esse uasa ænea, quàm uasa corinthia: atque ita lectionem cum sensu perturbat. Erit igitur ordo & literæ sensus talis: Proculus uero recte ait, subaudi abaces deberi, quia uasa corinthia erant in tanto precio, ut una libra permutaretur aliquando quingentis. Aequitas itaque legis in hoc consistit, quod abaces ex uiliori materia debentur, ex preciosiori tamen non debentur.

corpvs

pro collegio à Iurisconsultis nonnunquam accipitur, ut Calistratus lib. 27. de excusat. l. non tantum. Non omnia, inquit, corpora uel collegia uacuationem tutelarum habent. Item Pomponius lib. 41. tit. de usucapionibus. l. rerum. Corporum, inquit, tria genera. Iusti - [70] nianus quoque Codice de legibus & constitutionibus. l. quæ ex relationibus. Quibuslibet corporibus, inquit, aut legatis.

corradere

pecunias, est undecunque illas, eruscare atque conquirere. Terentius in Adelph. Minas decem corradet alicunde. Idem in Phormione: Munus hoc ei corraditur. Vlpianus tit. de bonis damnatorum. l. diuus. Plerunque, inquit, corrasas pecunias Præsides ad fiscum transmiserunt.

corrivales

, dicuntur qui ex eodem riuo simul aquantur, & per translationem, qui eandem amicam habent communem. Vlpianus lib. 43. de aqua æsti. l. j. Corriuales, inquit, id est, qui per eundem riuum aquam deducunt.

cotidie

per c, & non quotidie per q, debere scribi Quintil. est autor lib. 1. de Orator. instit. Frigidiora, inquit, his alia, ut, quicquid, c, quartam haberet: & quotidie, non cotidie. uerum hæc iam inter ineptias euanuerunt. Frigida esse & inter ineptias numerat Quintil. quod quotidie per q, literam debeat scribi. Victorinus quoque in lib. de orthographia cotidie per c, literam debere scribi his uerbis ostendit: Quamuis, inquit, coccus à coquendo, & cotidie à quoto & die deriuata sint, per c, non per q, scribenda sunt. Adnotarunt & hoc Angel. Politianus, & Laurent. Abstemius, & Ludouicus Bonogninus in adnotationibus suis.

cotoria

, æ, uena est unde cotes excinduntur, sicut Sulphuraria, unde sulphur eruitur, Stypteria unde alumen. Alphenus lib. 39. de publican. & uestigal. l. Cæsar [71] cum insulæ Crete cotorias locaret, legem dixerat.

cretaefodina

, dicta est unde creta effoditur. Sed cum multa sint Crete genera, cymolia, sarda, umbrica, saxeæ, argentaria, figula: de cymolia creta intelligendum est dixisse Iurisconsultum lib. 27. dig. tit. de reb. eorum qui. l. sed si. Cretaefodinas, inquit, uel argentifodinas, uel aliud simile. Caius lib. 39. de publicanis & uestig. l. sed & ij. Est autem creta cymolia qua utuntur in lanificio pannarij, ad lanæ duriciem molliendam.

crinale

, ornamentum capitis est ad fingendum capillos ne turbentur euagenturque. Ouid. iij. Metamor. Nec torques collo, nec habens crinale capillos. Idem in 5. Curuum crinale capillos. Virg. Aeneid. 11. Pro crinali auro pro longæ tegmine pallæ. Vlpia. lib. 34. de auro & argento leg. l. argumento. Fasciæ, inquit, crinales pedulesque. Philippus Beroaldus non legit crinales, sed fasciæ crurules pedulesque: quasi fasciæ sint crurum pedumque munimenta quædam.

cvcvma

, quid sit nondum liquet mihi, neque enim ego is sum, qui incognita pro cognitis habeam. Angelus Politianus obseruationem fecit de cucuma, sed quid ea esset non ostendit. Nam cum dicit Martialis ad Torquatam, Cucumam fecit Otacilius. uidetur esse genus ædificij tugurij pauperis. Ambrosius in uita beatæ Agnes pro uase quodam æreo uidetur posuisse: Dij, inquit, tui ærei sunt, ex quibus cucumæ melius fiunt. Vnde cucumelam inter uasa posuit libro octauo digest. Vlpianus, titulo si seruitus. l. si quando. Seiur inquit, syluam seuisset, in qua labra & crateras & cucumelas positas

haberet. [72] *Pro genere uerberis cuiusdam posuit Martianus lib. 24. ad legem Corneliam de sicarijs. l. j. Si claua, inquit, percusserit, aut cucuma. Petronius arbiter pro fornace uidetur posuisse.*

culleus

, *uter est ex corio bouis, capiens uiginti amphoras. Priscianus de ponderibus & mensuris: Culleus hac maior nulla est mensura liquoris. Plinius lib. 14. Septenos culleos singula iugera musti. Vlpia. lib. 33. dig. de fundo instructo. l. quæsitum. Cuppæ, inquit, & cullei. Item Scauola eodem lib. tit. de annuis legatis. l. legatum. Vini, inquit, falerni quod domi nasceretur quotannis binos culleos. Est præterea culleus mensura frumentaria tantundem capiens. Scauola, lib. 13. dig. tit. de pignoratitia actione. l. ultima. Pecuniam sub pignore culleorum accepit. Est præterea culleus publica paricidarum pœna ex lege Pompeia. de paricidis. Hinc Iuuenalis de Nerone paricida: Cuius supplicio non debuit una parari Simia, nec serpens unus, nec culleus unus.*

cuppa

& *cuppula, uasa sunt uinaria, hoc est, in quibus uina conduntur. Nonius Marcellus de generibus uasorum cuppas ponit & tinas. Vlpianus de fundo instructo. l. instrumenta. ubi cuppas exponit uasa uinaria lapidea, uel de terra facta, cum illa sint dolia, cuppæ uero ex lignis constent. Item de legatis tertio. l. cuius. Vasa, inquit, uinaria: id est, cuppæ & dolia, quæ in cella defixa sunt. Inde cuppula parua cuppa, ut de tritico & uino legato. l. si cui. In cuppis, inquit, siue cuppulis.*

[73] D

Dactylotheca

interpretatur annulorum repositorium: nam dactylus digitus, & annulus interpretatur, & theca repositorium. Plinius libro 37. Dactylothecam primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ Scaurus. Martialis: Dactylothecam, inquit, non habet. Pau. lib. 32. de lega. tertio. l. argento. Annulis legatis dactylothece non cedunt. atque ibidem. Iterum in dactylotheca, inquit, legata.

damno

damnas, præter illam notam significationem significat etiam obligare, ut Virgi. in Buco. Damnabis tu quoque uotis. titu. de diuortijs. l. si filius. Damnandum, inquit, eum quanti mulier litem iurauerit. Item de lega. j. l. cum filio. Heredem, inquit, mihi dare damnauerit. Hinc sæpe legitur damnatus pro obligatus. nam mendum est ubicunque legitur damnas nihili uerbum, cum legi debeat damnatus. ut apud Horatium secundo Sermonum: Gladiatorum dare centum damnati populo paria.

daphnensis

lucus, nemus est suburbanum Antiochiæ epidaphne, id est, ad Daphnem positæ: id est lauretum, quod decem mille passuum ambitu patet in Syria curua, quo in loco Antiochensium conuentus agitabatur. ex Strabone. fuit autem hic lucus à Cneo Pompeio magno consecratus, Eusebio autore. Est quoque Antiochiæ porta Daphnitica, de qua Hierony. in uita Ignatij: Reliquiæ, inquit, corporis

eius Antiochiæ iacent extra portam Daphniticam in cæmiterio. Iustini. libro Codicis undecimo, de cupressis luco daphnensis. l. Si quis autem daphnensis luci in Syria arborem amputauerit.

[74] **dardanarivs**

, dicitur qui imitatur Dardanum quendam hominem sceleratum, de quo Sidonius libro quinto: Omnia in Dardano crimina simul execrantur. ab hoc Columella dixit in horto: Dardanie ueniant artes. Dardanarij quoque dicuntur propolæ, qui omnia præmunt, ut postea carius uendant. Cicero contra Pisonem: Panis tibi de cuppa atque propola. Plautus in Dardanarij præpropere emptione: Flagellabat, inquit, annonam. Vlpianus libro 47. de extraordinarijs crimini. l. annonam. Annonam uexare dardanarij solent. Item de pænis. l. in dardanarios &c.

decedere

, contrarium est ei quod est succedere. ut si dixeris: Appius Claudius successit in prouincia Ciceroni, & Cicero deceßit Appio. Vnde dicti sunt successores & decessores. Vlpianus libro 48. digest. ad legem Iuliam maiestatis. l. quæue. Quæue, inquit, de prouincia cum ei successum esset, non disceßit.

decido

decidis, est cum creditore super debito transigere. Cicero tertia in Verrem: Nisi cum muliere, inquit, decideretur. Idem quarta in eundem: Cum reo transigat, cum accusatore decidat. Idem in quinta: Qui septingentis decidere nolisset, mille promisit. Plinius libro septimo: Abunde igitur atque indulgenter fortuna decedit cum eo, qui iure dici non queat felix. Martialis: Conturbabit Atlas, & non erit uncia cælo. Decidat tecum qua pater ipse deûm. Scæuola libro 26. de administra. & periculo tutorum. l. cum hereditas. Cum plerisque, inquit, creditoribus ita decedit. & infra: Cum plerisque creditoribus ita deciderunt.

[75] **decisio**

, onis, ab eo quod est decido idis, in superiori significatione ut sit decisio idem quod transactio. Cicero de prouincijs consularibus: Cum tyranno, inquit, decisiones & direptiones. Ambrosius ad Titianum: Promptior esto decisioni cuius & spes potior & fructus est. Paulus libro 35. ad legem Falcidiam. l. si hæres. Si hæres, inquit, cum creditoribus deciderit, ne solidum solueret, & ob eam decisionem factum sit ut aliquid retineret.

decoctores

, dicuntur qui cum non sint soluendo, uertunt solum atque aufugiunt. unde Catullus: Decoctoris amica formiani. & Valerius de uarietate casuum: Postea inopia turpem decoctoris superlationem. Seneca libr. quinto de beneficijs: Quomodo fenerator quosdam debitores non appellat, quos scit decoxisse. Iustinianus lib. decimo de decurionibus. l. Quilibet principalium uel decurionum decoctor pecuniæ publicæ si fraudulentus. Hic decoctorem uidetur posuisse non tam pro eo, qui cum soluendo non sit, fidem publicam frangit, quàm pro eo qui depeculatus est pecuniam publicam. in quo significato accepit Martialis, cum ait: Nihil colonus uillicusque decoxit. hoc est defraudauit atque intercept. Accursius non intelligens quid esset decoctor, officij nomen esse dixit.

decuriones

, in colonijs & municipijs dicuntur qui Romæ Senatores appellantur: dicti à numero equitum quibus in militia præerant. Autores sunt Nonius Marcellus, & Festus Pompeius: dignitas uero ipsa, Decurionatus dicitur. de officio decurionum & de illorum dignitate, lege in libris digestorum titulum, ad municipales. l. quoties. & l. libertus. Item de decretis. l. ambi -[76] tiosa. Omnino decurionum officium est pecuniam publicam habere, tractare, & exigere.

deditioni

serui, dicuntur qui ex obsidione se dediderunt in potestatem uictoris. formam autem deditionis scribit Liuius libro primo ab urbe condita: Obsessor, inquit, interrogauit: Estis'ne uos legati oratoresque missi à populo Collatino: ut uos, populumque Collatinum dederitis? Sumus. Est'ne populus Collatinus in sua potestate? Est. Deditis'ne uos, populumque Collatinum, urbem, agros, aquam, terminos, delubra, utensilia, diuina, humanaque omnia in meam Romanique populi ditionem? Dedimus. Et ego recipio. De seruis dedititijs Iustinianus in primo Institutionum lib. titu. de libertinis, & quomodo manumissi obtinebant infimum libertinitatis gradum: quoniam illorum, inquit, pessima conditio est.

definitio

& definitio, non diffinitio & diffinitio notatum à Ludouico Bonognino, semper legi in Pandectis Florentinis: & ferè nunquam aliter legitur in libris uetustissimis, qui reperiuntur scripti etiam in alijs facultatibus.

defrutum

, mustum est quod decoquitur quousque pars tertia relinquatur. Plinius tamen libro 14. Sapa, inquit, fit musto usque ad tertiam mensuræ partem decocto, quod ubi factum ad dimidiam est, defrutum uocamus. Virgilius quarto Georgic. Aut igni pingua multo Defruta. Vlpianus libro 33. digest. de fundo instructo. l. quæsitum. Vas, inquit, æneum in quo sapa coqueretur, & defrutum fieret. Item de uino & tritico lega. l. qui uinum. Mulsum, inquit, passum, defrutum. Defrutum dictum est quod autore Plinio sit ad dimidias defraudatum: [77] aut quemadmodum uult Nonius Marcellus, quod ad tertiam redactum sit. Non quod Accursius hallucinatur, quod de usu sit sublatum, ut quamdiu possit seruetur. quasi sit dictum à fruor, eris.

deglabrare

, est delibrare siue cingere, hoc est arborem decorticare: nam glaber proprie dicitur qui læuis est, & pilis caret, sed hic deglabrare pro læuem facere posuit Iurisconsultus Paulus libr. 47. dig. tit. arborum furtim cæsarum. l. cedere. Cingere, inquit, arborem, est deglabrare siue delibrare.

delator

, est alicuius criminis denunciator, dummodo ad officium suum non pertineat ea denunciatio. hoc genus hominum odiosum habetur. Martialis de delatoribus: Turba grauis paci placideque inimica quieti, Quæ miseras semper sollicitabat opes. Idem: Et delator habet quod dabat

exilium. Pro denunciatore tantum posuit Iurisconsultus Papinianus tit. de diuersis. l. intra. Intra quatuor, inquit, annos uacantium bonorum delator. In titulo tamen de iure fisci, propria delatoris significatione utitur sæpe.

delibrare

, quod est librum, hoc est corticem arbori detrahere. lege suprà in uerbo cingere arborem, & in uerbo deglabrare.

delphi

, orum, ciuitas est Phocidis, ad montis Par nassi radices posita, ubi Apollo solitus erat responsa dare: sed quemadmodum ait Iuuenia. Nunc cessant oracula Delphis. titu. de censibus.

delphicae

mensæ à Delphis urbe Apollini sacra dictæ sunt, & erant ex ære, quas ueteres Cortinas uo -[78] cabant. Plinius libro 34. Ex ære, inquit, factitauerunt cortinas tripodum nomine delphicas. Cicero sexto in Verrem: Mensas delphicas ex marmore. Martial. Argentum atque aurum non simplex delphica portat. Florentinus titulo de supellectili legata. l. id est. Trapezophora, inquit, delphice subsellia.

deminvo

, is, & deminutio, onis, non diminuo & diminutio, ut passim legitur in libris digestorum, debere scribi adnotauit Ludouicus Bonogninus in Pandectis Florentinorum. Est autem capite deminutus, ut ait Festus, qui ciuitate mutatus est, & ex alia familia in aliam adoptatus, & qui in hostium potestatem uenit, & cui aqua & igni interdictum est.

demolior

demoliris, est illud quod exstructum est diruere. Nam moliri est edificare, cuius contrarium est demoliri. Virgilius primo Aeneid. Molirique arcem, & manibus subuoluere saxa. Apud antiquiores demolio is, declinabatur, ut Diomedes testimonio Varronis ostendit, quem citat in libro poetico: Non demolio, inquit, astra. Et Næuius in corollaria: Hæc demolite, inquit. Vlpianus titu. de usufructu. l. heres. Antequam usufructu prohibuerit, demolierit. Et demolitus passiue, ut in titu. de ususcaptionibus. l. eum qui.

deni

denæ dena, nomen est diuiduum distributuum, quale illud bini binæ bina, & similia, cuiusmodi nomina Accursius solitus est exponere in bis tantum, cum re uera significant cuilibet tantum, quod latuit Bartolum. Is enim exponens legem quæ habetur de legatis 3. si quis testamento Titio & Seio decem dari iusserit. nullam hæc [79] uerba recipiunt ambiguitatem, ut dena dixisse uideatur qui decem dixit: putauit per dena uiginti intelligi. Ait nanque: Qui reliquit decem, non uidetur relinquere uiginti. Nam cum inter decem & dena illa sit differentia inter oratores obseruata, quod decem numerum simplicem, hoc est, decem unitates significet, dena uero cuilibet decem, erat sensus

legis: quod qui Titio & Seio legauit decem, non legauit dena, id est, cuilibet decem, sed decem simpliciter hoc est, cuilibet quinque. In titulo de uerborum obligatione. l. si ita. Accursius dena pro bis decem interpretatus est. Idem de annuis legatis. l. si legatum. exponens illud, Si legatum fortè sit relictum annua bina trina die, fortè triginta dena per singulos debentur annos. licet non fuerit adiectum æquis pensionibus, dena pro decem interpretatus est, cum dena non simpliciter decem, sed per singulos annos decem significet.

depectvs

participium est, ab eo quod est depeciscor, quod significat turpiter pacisci. unde depector apud Apuleium in oratione pro magia: Est, inquit, litium depector, omnium falsorum commentator. Vlpianus libro tertio de calumniato. l. & generaliter. Hoc, inquit, edicto tenetur qui depectus est.

deserere

proprie militum est, qui relinquunt locum in acie, aut sine commeatu discedunt ex castris: unde est desertor & desertio, de quibus sæpe in libris digestorum, tit. de re militari.

desidero

præter illam notam significat etiam deficere. Cæsar in commentarijs: Desiderati sunt, inquit, eo die sagittarij circiter ducenti. id est, defecerunt: hoc [80] est, interempti sunt. Suetonius in Augusto: Desiderauit nonnunquam M. Agrippæ patientiam, & Mecænatis taciturnitatem. Quem locum Eutropius & Sextus Aurelius non intelligentes, decepti huius uerbi ambigua significatione putauerunt, quòd Augustus uoluisset esse æquè patiens atque Agrippa, & taciturnus ut Mecænas: Cum apud Suetonium desiderare accipiatur pro deficere illud quod desideramus. In quo sensu accepit Iurisconsultus in tit. si libertus ingenuus esse dicatur. l. quoties. Siue officium, inquit, desideretur. id est, deficiat in eo qui debet obsequi & obtemperare.

diaeta

locus est in domo, ubi per ocium uersamur. Papinius in secundo Syluarum: Vna tamen cunctis procul eminet una diætis. Sidonius Apollinaris in episto. Ex triclinio fit in diætam siue cænaculum transitus. Iurisconsultus titulo de legatis tertio: Cellarium, inquit, iunctum eidem diætæ. Inde diætarius dictus est seruus siue minister in diætâ deseruiens. Meminit Vlpianus in titulo de fundo instructo. l. quæsitum. Est præterea diæ tarius, qui ex diætâ quippiam furatur, ut Vlpianus in titulo de effractoribus: Simili, inquit, modo & dietarij & saccularij puniuntur. Pro quo mendose legitur detractarij. Idem in titu. de effractoribus. l. saccularij. Qui diæ tarij, inquit, appellantur: hoc est, qui in aliena cænacula se dirigunt furandi animo.

diathetvm

, uidetur genus esse poculi, sicut syntheton siue synthesis. Iurisconsultus ad legem Aquiliam. l. si seruus. Si calicem, inquit, diathetum faciendum dedisti. Iustinianus quoque lib. 10. l. j. Artifices, inquit, dia -[81] thetarij, id est, calices diathetos fabricantes.

dienses

populi sunt Macedoniae, à Dio colonia dicti. hos Pausanias Diastas appellat, apud quos gymnicum certamen agebatur. Paul. lib. ult. in tit. de censib. In Macedonia, inquit, iuris Italici sunt Dienses.

diffindere

diem, & diffusio diei, quid significet, non est in promptu, neque cur sic dicatur. Gell. lib. 13. Iussi, inquit, diem diffindi. Et iterum: In dierum diffusionibus & comperendinationibus. Vlpia. lib. 2. digest. tit. si quis cautionibus. l. non extinguemus. Si quis, inquit, cautionibus in iudicio sistendi causa non obtemperauerit. Si quis, ait, in iudicio se sisti promiserit, & ualeitudine uel tempestate, uel ui fluminis prohibitus se sistere non potuit, exceptione adiuuatur: nec immeritò. Cum enim in tali promissione praesentia opus sit, quomodo poterit se sistere, qui aduersa ualeitudine impeditus est? Et ideo etiam lex Duodecim tabularum, si iudex uel alteruter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iubet diem iudicij esse diffusum. Sic enim legitur in Pandectis archetypis Florentinorum, non diffusum: uideturque significare diem intercisum, siue intercapedinatam atque dilatum.

diffvndi

uina proprie dicuntur, quae postea quàm defecata sunt, in dolijs conduntur transuasanturque. Iuuenalis: Ipse capillato diffusum consule potat. Et Horatius: Vina bibes iterum tauro diffusa. Vlpianus lib. 32. de leg. iij. l. cum quaereretur. Nam si uina diffudisset, habiturus usui. Item Proculus lib. 33. de tritico & uino leg. l. cum uinum. Cum uinum, inquit, quod in amphoris seu cadis diffusum est.

[82] digitvs

aquae, est modulus unde salientes tali mensura censentur. Frontinus de aquae ductibus: Aquarum moduli aut ad digitorum, aut ad unciarum mensuram redigendi sunt. Est autem digitus sextadecima pars pedis, uncia uero duodecima. Quemadmodum igitur inter unciam & digitum diuersitas, ita & ipsius digiti: nam alius uocatur quadratus, alius rotundus. Haec Frontinus. Paul. lib. 8. dig. de seruitutib. rusti. praed. l. Lucius Titius. Digitum tibi dono aquae. Accursius per aquae digitum intelligit quantum fluit per digitum statuæ.

dioecesis

per æ diphthongum in secunda scribitur, & non diocesis, ut uulgò legitur: neque accentu in tertia à fine, ut omnes proferunt, sed in penultima. Item diæ cetes, non diocetes, pro diæceseos praefecto. Est autem diæ cesis gubernatio siue dispositio, & diæcetes gubernator siue procurator. Cicer. in Epist. Ex prouincia Ciliciensi cui scis tres diæceses astaticas attributas esse. Iustinianus tit. de episcopali aud. l. archigerontes & diæcetæ.

diplomata

, sunt codicilli siue libelli, in quibus beneficia à principibus impetrantur, quales nostro sunt tempore quas appellant bullas: dicta quòd in duplicibus tabellis solitæ sunt concedi supplicibus.

Sueton. in Augusto: In diplomatis libellisque & epistolis signandis. Idem in Nerone: Diplomata ciuitatibus singulis obtulit. Cice. in Epist. ad T. Appium: Diploma, inquit, statim non est datum. Apud Iurisconsult. accipitur pro itineris festinatione, hoc est, cum per dies singulos duplicia itinera conficiuntur. Venuleius lib. 45. dig. de uerb. oblig. l. continuus. Quibus, inquit, quasi interpretatio quædam inserta est. [83] is qui Ephesi daturum se spoponderit: ut neque diplomata, id est, diebus ac noctibus, & omni tempestate contempta iter continuare cogatur. Et sequitur: Quòd si diplomate usus, ac felici nauigatione, maturius quàm quisque peruenerit Ephesum: confestim obligatus est. Modestinus lib. 48. ad legem Corneliam, de falsis. l. falso, inquit, diplomate commeauit.

dispvngere

siue expungere est transuerso calamo rationem cancellare. Seneca de breuitate uitæ. Dispunge, inquit, ac recense uitæ tuæ dies. Apuleius de deo Socratis: Si cotidiana eorum dispungas, inuenies multa rationibus prodigè diffusa. Item de uerb. sign. l. cognoscere. Dispungere, inquit, est conferre accepta & data, & ex ea collatione, ut ait Accursius, cancellare quod est redditum. Hinc est dispunctio, onis, pro ipsa rationis cancellatura, ut apud Tertul. in Apologetico: Ad utriusque, inquit, meriti dispunctionem. Vlpia. lib. 42. dig. tit. de bonis autor. iud. possid. l. complures. An recognitio, inquit, & dispunctio concedenda sit creditoribus. nam quod in quibusdam codicibus legitur disputatio, pro dispunctio, mendum est.

dissidiu

inter uirum & uxorem idem est quod diuortium, hoc à diuertendo, illud à diſidendo appellatum. Terent. in And. Valeant qui inter nos diſidia quæ runt. Idem in Ecyra: Nihil mali est quod sit diſidio dignum. Papinius lib. 48. dig. ad leg. Iuliam de adult. l. miles. Quæro, inquit, an causam diſidij præstitisse uidear.

distrahere

, pro eo quod est uendere, aut auctioni exponere. Suetonius in Vespasiano: Coëmendo quædam tantum ut postea distraheret. Gellius libro 19. [84] Sicut nunc, inquit, bona uenum distrahuntur. Vlp. in tit. de transactionibus. l. si uni. Si uni, inquit, pluribus'ue fundus fuerit distractus. Titulus est præterea lib. 20. dig. de distractione pignorum.

diuortiu

, ut paulò ante diximus, idem est propè quod diſidium. hoc dictum ab eo quod uir & uxor diſideant, id est, dissentiant inuicem, illud quod in diuersas partes uertantur. Fiebat autem diuortium per illa uerba quæ sunt apud Plaut. Res tuas tibi habe, quæ mea, redde mihi. Paul. in tit. de uerborum significatione. inter diuortium & repudium hoc interesse dicit, quod repudiari etiam futurum matrimonium potest, non recte autem sponsa diuertisse dicitur, quod diuortium ex eo dictum est, quod in diuersas partes eunt qui discedunt. Est præterea titulus de diuortijs, lib. 23. dig.

doliu[m]

, uas fictile est, uino atque alijs rebus condendis aptiſſimum. Plin. lib. 13. Mitiores, inquit, plagæ dolijs condunt uina, infodiuntque. Cato de re rust. Dolia olearia decem habeat. Vlp. lib. 33. dig. de fundo instr. l. instrumenta. Dolia, inquit, licet de fossa non sint & cuppæ. Idem de auro & argento leg. l. Dolia, inquit, fictilia, quibus terra adiecta est. Inde doliarius, qui facit dolia: & doliarius, a, um: & doliaris, re, ad dolia pertinens. Plinius lib. 3. A figlinis, inquit, doliariorum. Et Paul. de fundo instr. l. tabernæ. Doliaria, inquit, uasa & ancones. Item. l. si uinum. Si doliare, inquit, uinum emetis.

dolones

, hastæ sunt in quibus tanquam in uaginis lacent pugiones: dicti ab eo quod dolus subeat. Virgil. lib. 7. Sæuosque gerunt in bella dolones. Sueto. in Claudio: [85] Cum dolone ac uenatorio cultro præstolantes. Alphenus lib. 9. dig. ad legem Aquil. l. si ex plagis. Flagello, inquit, quod in manu habebat, in quo dolon inerat, uulnerare tabernarium cæperat. ubi mendose pro dolon legitur dolor, neque minus falso Accursij interpretamento locus enarratus.

donaria

, inquit Valla contra Seruium, non sunt loca in templo ubi dona reponuntur, sed potius ipsa quæ offeruntur dona. Virgil. 3. Georg. Imparibus ductos alta ad donaria currus. Luc. in 9. Neque eo is splendent donaria gemmis. Paul lib. 49. de re militari. l. qui excubias. donarium pro donatiuo posuit. Item C. de sacrosanct. eccl. l. sancimus. pro dono posuit Iustinia. dicens: uasa uel uestem cæteraque donaria.

duracinae

uuæ dicuntur, & duracina persica. De uuis duracinis lemma est apud Martialem in disti. de persicis duracinis. Pli. lib. 15. Duracinis, inquit, hæret corpus. Iurisconsultus de uerb. sign. l. qui fundum. Qui fundum, inquit, uendidit, pomumque excepit, ficus, nuces, & uuas duracinas, duntaxat & purpureas, & quæ eiusdem generis essent, & quas non uini causa haberemus, quas Græci trozimus appellant. Lege in uerbo trozimos.

E**Editvs**

bouis, pro stercore quo in quibusdam regionibus utuntur, dictus ab edendo, id est, extra mittendo. Iurisconsultus in titu. de legat. iij. l. ligni appellatione. In quibusdam prouincijs editu boum ad banc rem utuntur.

effringere

, est furandi causa ianuas frangere. [86] Terent. in Adelphis: Fores effregit, atque irrui in ædes alienas. Inde effractores dicti. Iulius Firmicus: Mercurius, inquit, in ariete octauo ab horoscopo

loco effractores facit. Vnde in libris dig. tit. est de effractoribus, siue de ijs qui carcerem effregerunt, siue ijs qui furandi causa ianuas domorum priuatarum inuaserunt.

electri

duo sunt genera, alterum est lachryma defluens ex arbore glessaria, in insulis Germaniæ septentrionalibus, quas Glessarias siue Electrudes dicunt, quæ deinde congelascens in lapidis duriciem uertitur. Virgil. in Buc. Pinguis corticibus sudent electra myricæ. A Latinis succinum appellatur: de quo in uerbo succinum. Alterum electri genus est metallicum, idque duplex, aut cui per artem in auro argenti quinta pars miscetur, aut quod per naturam sic mixtum reperitur. Plinius lib. 33. Vbicunque, inquit, pars quinta argenti portio est in auro, electrum uocatur. Silius lib. j. Punicorum: Electri gemino pallent de semine uenæ. Iustin. in libris Institutionum, in tit. qui est de rerum diuis. Si diuersæ, inquit, materiæ sint, & ex ijs diuersa species facta sit, ut ex auro & argento electrum. Item de leg. iij. l. pediculis. Vasis, inquit, electrinis legatis, nihil interest quantum ea uasa argenti atque electri habeant, sed utrum argentum electro, an electrum argento cedat. Illud quoque de leg. j. Si quis putat electri appellatione argentum uel aurichalcum contineri. Accursius nunc dicit esse preciosam materiam quæ iungitur argento, nunc genus metalli, nunc genus uasis.

elenchvs

, lapillus est ex genere margaritarum. Plin. lib. 9. de unionibus, hoc est, grandioribus margaritis [87] loquens: Elenchos, inquit, appellant fastigiata longitudine. Et Iuuenalis, de inauribus fæminarum: Auribus extensis grandes commisit elenchos. Paul. in tit. de auro & arg. leg. l. pediculis. Item cum in aures, in quibus duæ margaritæ elenchi & smaragdi duo legasset, & postea elenchos detraxisset.

elogium

, est testificatio de aliquo, honoris uel uituperationis causa. Cicer. in primo Tuscul. Quid ipsa monumenta, quid elogia significant. Idem de senectute. In quem illud elogium unicum plurimæ consentiunt gentes. Vlpianus lib. 21. de ædilitio edicto. l. ædiles aiunt. paululum deflexit significationem cum dicit: Elogium huic edicto subiectum est. De elogio in propria significatione, hoc est pro testimonio, sed in malam partem, Martianus lib. 48. dig. est. titu. de custodia & exhibitione reorum. l. Diuus Hadrianus. Qui cum eo, inquit, elogio mittuntur, ex integro audiendi sunt. Et infra in eodem tit. in l. Celsi, cuius initium est, Non dubium. Remittat, inquit, illum cum elogio ad eum qui ei prouinciæ præest, unde is homo est.

elusco

, as, est aliquem altero oculo orbare: nam luscus est qui altero oculo caret, non ut quidam putauerunt, qui lumine adhibito nihil uidet. Vlpia. lib. 13. dig. de conditione triticaria. l. in hac actione. Si quis, inquit, post moram seruum eluscatum dederit. Idem lib. 9. ad leg. Aquil. Iulianus, inquit, scribit Aquilia teneri eum qui eluscauerit in disciplina discipulum. Inde eluscatio, onis, pro eluscandi, hoc est, altero oculo priuandi actione. Nam quod Vlpianus scribit in tit. de ædilitio edi. l. idem Offilius. Eluscationem eam quidam putant ubi homo lumine adhibito [88]

nihil uidet, qui id dixerunt non sunt audiendi, quia nulla freti autoritate id dicunt. Quid enim luscus significet suo in loco uidebis.

emansor

, miles, is dicitur, qui extra castra uagatur animo reuertendi, eoque distat à desertore, quemadmodum & erro dicitur seruus, qui eo quoque animo errat, ut ad tempus reuertatur, sicut fugitiuus qui non habet animum reuertendi. Modestinus lib. 49. dig. de re militari. leg. desertorem. Emansor, inquit, est qui diu uagatus ad castra reuertitur.

emblemata

, sunt quædam ornamenta uasorum quæ addi atque detrahi possunt: dicta ab emballo, quod est impono siue intersero. Plin. lib. 33. Vlysses, inquit, & Diomedes erant in phialæ emblemate. Cicero quoque in Verrem, emblematum in uasis meminit. Vlpia. in tit. de auro & arg. leg. l. si gemma. Emblemata recte legantur & separantur & præstanda sunt. Et in eodem ti. l. & si, quæ est Pomponij: Ea quæ inaurata sunt non deberi, neque aurea emblemata. Item Vlpia. lib. 10. tit. ad exhibendum. l. tigni. Si ansam scypho iniunxeris uel emblemata phialæ.

emeriti

, dicuntur milites qui sunt exautorati, hoc est militiæ sacramento soluti, quibusque iam donatium est persolutum: dicti ab eo quod mereri, hoc est, stipendium facere desierint. Lucan. in primo: Quæ sedes erit emeritis. Modest. de re mil. l. desertorem. Si expleto tempore militiæ redeat, ueteranus restituatur, et emerita accipiat.

emerita

, & Emeritensis colonia, ciuitas est Lusitaniæ nominatissima, Augusta cognominata: nam ut scribit Dion, de uictis Cantabris & Asturibus: Eam urbem [89] illis qui supra ætatem essent, emeritis, Augustus habitandam concessit. Vnde urbs appellata Emerita Augusta, ex nomine conditorum & Augusti. Pau. libro 50. digestorum, titulo de censibus. An lusitania, inquit, Pacenses & Emeritenses.

emiseni

, populi in Emisena regione Apamenacæles Syriæ, ubi & Emisia ciuitas est. de quibus & in eodem titulo de censibus Paulus inquit: Imperator noster Antoninus ciuitatem Emisenorum coloniam iuris Italici fecit.

emphyteosis

, interpretatur insitio, ab emphyteuo quod est insero siue planto: nam phyton est planta. Et quod in libris iurisconsultorum dicitur emphyteosis, & fundum dari in emphyteosim, proprie dicitur, hoc est in plantationem. Improprie dicitur, de omnibus alijs, puta de area, & quicunque possunt ut ipsi dicunt, recipere meliorationem. Inde deducitur emphyteoticus, & emphyteotecarius.

emphracta

, nauigia dicuntur quæ sunt tecta, à uerbo Græco emphracto quod est tego siue claudo, sicut econtrario aphracta dicuntur quæ non sunt tecta, sed aperta. De quibus Cice. ad Atticum: Nos Rhodiorum aphractis tranquillitates aucupaturi eramus. Vlpianus libro 14. dig. de exercitoria actione. l. j. Quædam, inquit, sunt naues onerariæ, quædam emphractæ. non emphatæ, ut plerique omnes codices habent.

emplastrum

, ut inquit Celsus lib. quinto, hoc distat à pastillo, quod emplastrum liquati aliquid accipit: in pastillo tantum arida medicamenta aliquo humore [90] iunguntur: dictum emplastrum ab emplatto, quod est fingo, siue formo. Caius lib. 41. digest. de acquirendo rerum dominio. l. ideo.

epidemitici

dicuntur hospitiorum metatores in urbe, dicti ab epidemia quod interpretatur in urbem aduentus. Vnde in C. Iustinia. tit. est de epidemiticis & metatis. Lege uerbum metator, siue metatus.

episcopvs

, speculator siue explorator interpretatur, dictus ab episcopeo quod est considero. Cicero scribit se episcopum designatum à Pompeio ut oram Campaniæ maritimam specularetur. Arcadius de muneribus. l. munerum. Episcopi, inquit, qui præsent panis, & cæteris uenialibus rebus.

epistomium

, inquit Merula, est foramen per quod aqua defluit ex concha, labro, uel cratere. Varro de re rustica libro tertio: Epistomij uersis ad unumquodque factum. dictum, inquit, quasi in ore: uel potius ab epistomizo, quod est obturo, ut sit epistomium canalis operculum. Vlpianus libro 19. titulo de actione empti & uenditi. l. fundi. Castella plumbea, opercula puteorum, epistomata. Legitur & epitonium apud Senecam lib. 13. epist. Nisi aqua, inquit, rigentem epitonia fuderint. Et apud Vitruuium lib. 10. sæpe in eodem significato ponitur. Interpretatur autem epitonium, ligamentum.

epitome

, interpretatur breuiarium, id est, ubi res in compendium rediguntur. ut Vlpianus libro 46. de acceptilationibus. l. an inutilis. Epitomatum, inquit, liber Labeonis. Vtroque enim modo declinatur, epitome es, & epitoma atis.

[91] epulum

, inquit Valla, est conuiuium numerosis ciuibus exhibitum in honorem deorum, aut in ostentationem magnificentiæ, aut in funere parentali. Gellius libro undecimo. Solenni die epulum Ioui libaret, atque ob id sacrificium Senatus in capitolio epularetur. Horatius secundo Sermo. Gladiatorum dare centum Damnati populo paria atque epulum arbitrio. Arrius Iurisconsultus de legatis, in quadam lege, cuius initium est, ad munus: Vel si epulum, inquit relictum fuerit.

eremodicivm

, interpretatur desertio siue solitudo, nam eremus desertum interpretatur, & est eremodicium quando reus damnatur ex eo quod in iudicio non comparuit, quasi desolatum siue desertum sit iudicium propter rei absentiam. Pompo. lib. quarto dig. tit. de minoribus xxv. annis. l. & si. Restitutionem eremodicij præstari debere. pro quo mendose hermodidium.

ergasterivm

, interpretatur officina, ubi ab artifice aliquod fit opus. nam ergon est opus siue officium. Vt in codice Iustiniani titulo de episcopis & clericis. l. omnis. Ex ergasterijs, inquit, & tabernis conquirere potuit. Item lib. undecimo de epidemiticis & metatis. l. In quælibet, inquit, ergasteria, quæ mercimonijs deputantur. Papinianus lib. 43. de uia pub. l. Aediles. Vt ante ergasteria nihil proiectum sit.

errones

serui dicuntur qui uagantur sine causa, animum tamen habent redeundi ad dominos. Fugitiui tamen qui eo animo fugiunt, ut non redeant. Eo quoque modo ex proportionem habent se desertores & emansores. Arrianus libro 49. de re militari. l. qui cum. Erro, in -[92] quit, in seruis est ut emansor in militibus. Item libro 21. qui est de ædilitio edicto. l. quis sit fugitiuus. Sed proprie, inquit, erronem sic definimus, non qui fugit, sed qui frequenter sine causa uagatur. Labeo ita definit erronem paruum fugitiuum esse.

etiam

particula est consentientis, sicut Non, est negantis. Priscianus libro septimo, interroganti, legis? etiam uel non respondemus. Plinius Cæcilius in epistola: Studes inquam? respondit, Etiam. Et illud ex euangelio: Intellexistis hæc omnia? dicunt ei, Etiam. Iurisconsultus de uerborum oblig. l. j. & responderit quidni, etiam. nam utrunque aduerbium consentientis est.

etiamnum

, pro adhuc, apud Plinium & Cornelium Celsum frequenter legimus. Ovidius 13. Metam. Etiamnum libera cælo brachia. id est, adhuc. Idem lib. 14. Spectantem uultus etiamnum cæde madentes. pro adhuc utrobique. Vlpianus, tit. arborum furtim cæsarum. l. Item etiamnum reponi potest.

euestigio

, pro continuo siue statim. Priscia. libro 18. Romani, inquit, euestigio dixerunt, uel quod stans aliquis in eodem uestigio facit: unde statim quoque dicitur: uel quantum tempus est in uno uestigio faciendo, quod est breuissimum Scæuola libro tertio de negotijs gestis. l. diuortio facto. Non, inquit, euestigio in officio deliquit. Accursius quid euestigio esset, non intelligens, in principio gestionis exponit.

exacta

, dicuntur illa quæ sunt perfecta, & ad quæ ultima, ut aiunt, manus imposita est: aliàs exacta sunt quæ iam præterierunt. Virgilius primo Georgico -[93] rum: Exactum ad mensem pluuiæ uentisque carebit. Idem in tertio: Exactis grauidæ cum mensibus errant. Paulus libro 44. titulo de actio. & oblig. l. j. Exactissima, inquit, diligentia. in priori uidelicet significatione.

exaggerare

, est accumulare: nam agger aggeris, est terra accumulata. Cæsar in commentario Hispaniensi: Mortes mortibus exaggerabant. & per translationem Cic. Nihil est ad exaggerandum orationem accommodatius. Vlpia. tit. de itinere actuque priuato. l. unde. Aut deprimat, aut exaggeret iter.

exautorare

, est militem sacramento militiæ soluere: quemadmodum ediuerso autorare, est militem sacramento sibi obligare. Plinius Cæcil. in epist. Cæsar excusis probationibus centurionem exautorauit. Seneca in quarto epistolarum: Exautoratus ac liber qui uiuit uita priuata. Vlpianus tit. de ijs qui notantur infamia. l. quod ait. Sed & si eum, inquit, exautorauerit. id est, insignia militaria detraxerit. Quod si per insignia militaria Iulianus intelligit horum insignia, falsum est interpretamentum: nam potest quis exautorari, & non amittere insignia honorum: emeriti nanque exautorantur citra honorum amissionem. Est enim, ut diximus, exautorari, à militia dimitti. Itaque commodius exposuit Arrianus in titulo de liberali causa. l. qui de libertate. Exautoratus, inquit, id est à militia remotus. In quo significato accipiendum est in titulo de re militari.

exconsvl

dicitur qui perfunctus est consulatu, sicut exquæstor qui perfunctus est quæstura. usitatius tamen ille dicitur consularis, hic uero quæstorius. Iu -[94] stinianus in præmio Codicis: Thomam, inquit, quæstorem sacri palatii & exconsvlem. non quòd consulatum dimisit, ut exponit Accursius, sed quòd est perfunctus consulatu, ut diximus.

exemptilis

, e, dicitur illud quod potest eximi siue detrahi ab alia re. Columella lib. nono de re rustica: Idcirco sunt exemptiles, ut cum res exigit, à paxillis deductæ liberum exitum præbeant. Vlpia. de auro & arg. legato l. argumenta. Lapides siquidem exemptiles sunt.

expvngere

, idem est quod suprà diximus, dispungere, hoc est calamo transuerso rationem cancellare. Plautus in Cistel. Nunc quod reliquum restat, uolo persolvere, ut expungatur nomen, ne quid debeam. Persius: Pupillum'ue utinam, quem proximus hæres Impello, expungam. Hermog. tit. de diuer. & tempor. l. in omnibus. Rationes, inquit, reipub. subscriptæ & expunctæ.

extricare

, est quod intricatum est expedire atque resolvere, siue enodare. Vlpianus libro nono ad legem Aquiliam. l. si seruus seruuum. Si cum margaritas, inquit, maritus dedisset in usum extricatas, easque inuito, uel inscio uiro perforasset. Margaritæ nanque non possunt intricare in lineam uel in uestem, nisi perforentur. igitur extricatas dixit pro solutas, & non perforatas neque in lineam redactas.

F

Falx

messoria, est qua frumentum metitur. Falx putatoria, qua uites aliæque arbores putantur. Falx fœ naria, qua fœnum secatur, quæ dumaria quoque dicitur, qua etiam spinæ uepresque cæduntur. Vlpia. de fund. instr. [95] l. instrumenta. Falces, inquit. messoriæ, putatoriæ.

familia

, tum pro pecunia accipitur rebusque hæreditarijs, ut in lege duodecim tabularum cuius uerba ponuntur in titulo de uerborum significatione: Agnatus, inquit, proximus familiam habeto. id est, hæreditatem. hinc titulus apud Iurisconsultos de familia herciscunda, id est, diuidenda hæreditate. Aliàs familiæ appellatione famuli & serui propriè continentur: unde & familia dicta est. Vlpianus libro 43. de ui & ui. l. j. Familiæ, inquit, appellatione serui continentur. Item Vlpia. lib. 21. de ædili. edict. l. ædiles. Familiæ, inquit, appellatione omnes qui in seruitio sunt, continentur, etiam liberi. Hinc patresfamiliâs et familiarum dicti. & dicitur familiâs in genitiuo casu, quod apud antiquiores nomina primæ declinationis in a terminata, as faciebant genitiuum: ut Næuius: Rubens atque purpureus filij terras. et Liuius Andronicus: Escas habemus mentionem. pro terræ atque escæ: neque habet accentum in ultima, quomodo nunc uulgus loquitur, sed in tertia à fine familiâs, hoc est, in secunda syllaba.

ferrvminare

, est per eandem materiam conglutinare, quemadmodum ferrum ferro adglutinetur, non interueniente alia materia. Plautus in Milite: Labra labellis ferruminauit, id est, premendo adglutinauit. Pomp. libro 41. de acquirend. rerum domin. l. quicquid: Quicquid, inquit, alieno argento ferruminaueris. Cassius quoque apud Paulum: Ferruminatio, inquit, per eandem materiam facit confusionem. lege replumbo, as, & quo differat à ferrumino, as.

figlina

, æ, est officina figuli, id est, illius qui fa - [96] cit uasa fictilia. Plinius lib. septimo: Figlinas, inquit, primus inuenit Choræbus Atheniensis. Idem libro 35. In crudis fictilibus urunt donec figlinum percoquatur. id est, opus figuli in figlina factum. Iurisconsultus de auro & argento legato. l. fundi. Cum in fundo, inquit, figlinas haberet. & in titulo de seruitutibus rusticorum præ diorum, sæpe.

fiscvs

, siue fiscina, siue fiscella, textum est ex sparto. Est præterea fiscus, textum in quod oliuæ trite immittuntur, ut torculari expressæ exudent oleum cum amurca. Columella libro duodecimo: Intrita oliua nouo fisco includitur. Plinius libro 15. Fiscinas olearias spongia tergendas. Vlpianus in titu. locati. l. sed addes. Fiscos, inquit, quibus ad premenda olea utimur. Fiscus ex sparto quoque est saccus in quo numerosiores pecuniæ adseruantur. Iuuenalis: Incrementa domus ærata multus in arca Fiscus. Cicero in Verrem: Fiscos complures cum pecunia. Sed quia principis pecuniæ uestigales ita magnæ sunt ut nequeant loculis aut crumenis minoribus capi, consueuerunt deferri in sparteis fiscis. Inde fiscus pro pecunia publica plerunque accipitur. Iuuenalis: Quicquid conspicuum pulchrumque ex æquore toto est, Res fisci est ubicunque natat. Vnde apud iurisconsultos titulus est, de iure fisci. & de fiscalibus debitoribus & exactoribus sæpe legimus.

flavivs

, cognominatus est Iustinianus Imperator, non quod Flauios deuicit, ut Accursius interpretatur, neque quod capillos habuerit flavos, quod nusquam legitur, sed quod fuerit ex gente Flauia, ex qua fuerunt [97] Vespasianus, Titus, & Domitianus. De quo Iuuenalis: Dum iam semianimem laceraret Flauius orbem Vltimus.

fomenta

, sunt medicamenta, dicta à fouendo, hoc est, calefaciendo & recreando. Ouid. Fomentisque iuuas uulnera nostra tuis. Inde est fomentare, & fomentatio, ut apud consultos iuris de leg. iij. l. si cui. Nec ea quidem quæ fomentationis causa parata sunt.

forma

sutoris, est lignum illud quo calcei informantur. Horat. secundo Serm. Si scalpra & formas non sutor nautica uela. Vlpianus in tit. ad legem Aquiliam. l. sed & si. Si forma, inquit, calcei ceruicem percussit. Item Vlpianus tit. locati. l. item queritur. Si forma calcei tam fortiter ceruicem percusserit.

fvgitivvs

seruus, quo distet ab errone, diximus in uerbo erro, onis. Definitur autem ab Offilio in tit. de ædilitio edicto, in hunc modum: Fugitiuus est, qui extra domini domum, fugæ causa quo se à domino celaret, mansit. Fugitiuarius autem est, ad quem se fugitiuus receperat: locus quoque fugitiuarius dicitur, ut apud Varronem lib. iij. de re rustica. de cochleis: Fugitiuarius, inquit, parandus est illis locus. Papinianus lib. 21. de præscriptis uerbis. l. si apud. Si apud te, inquit, ego & fugitiuarius deposuimus.

fulcimentvm

, sustentaculum dictum à fulciendo, hoc est, sustentando siue sustinendo. Macrobius. 7. Satur. Desertum iam fulcimentis suis labitur in ruinam. Apuleius in primo de asino: Pede altero

fulcimentum quo sustinebat repello. Vlpianus de fundo instruc. l. quæsitum. Proinde, inquit, fulcimenta si qua habeat.

[98] **fulvra**

quoque, idem est quod fulcimentum, dictum utrunque à fulciendo, id est, sustinendo. Vnde Horat. per translationem dixit in secundo Serm. Ingens accedat stomacho fultura ruenti. Et Plinius Cæcilius in Epistol. Corporis futuris animus sustinetur. Vlpianus in tit. si seruitus uendicetur. l. sicuti autem. Sicuti, inquit, refectio parietis ad uicinum pertinet, ita & fultura ædificiorum uicini.

fullo

, onis, est qui uestes polit emaculatque, non quod uulgò persuasum est, pannarius, id est, lanicij artifex. Martialis: Non tam sæpe teret lintea fullo tibi. Fullonicam Nicias Megarensis primus omnium inuenit, ut scribit Plin. 7. Plautus in asinaria: Non didicisti fullonicam, non mirandum est. Vlpianus lib. 47. de furtis. l. itaque fullo. Fullo, inquit, uel sarcinator qui polienda uel sarcienda uestimenta accipit. In alia quoque lege cuius initium est, sed si. diuersoria uel fullonica appellantur.

fundvs

, est quicquid in solo possidetur, puta prædium urbanum, prædium rusticum. Seruius in illud Virg. secundo Georg. Diues opum uariarum ac latis oia fundis. Fundus, inquit, dicitur ex eo quod omnium rerum sit fundamentum. Vlpia. tit. de uerb. signific. l. locus, inquit, est, non fundus, sed portio fundi. Fundus autem aliquid integrum est. & infrà lege, questio. & iterum lege, fundi. Fundus pro uasis potiorij fundamento, ad cuius similitudinem, inquit Festus, fundus dicitur ager qui planus sit. Martialis lib. 8. Hi duo longæuo censentur Nestore fundi. Paulus lib. 41. de acquir. rerum domin. l. sed si. Cuiusmodi poculi fundus ille sit: Scypho, inquit, fundus aut ansa.

[99] **G**

Garvm

salsugo erat ex certis quibusdam piscibus, puta scombroy halece, lacerto, & huiusmodi: utebantur autem eo pro salsamento siue conditura aliorum ciborum. Gari meminerunt poëtæ multis in locis. Plinius, Apicius, Galenus, cæteri. Vlpia. lib. 33. de penu leg. l. qui penum. Garum, inquit, amurca, mel. Accursius salsamenti genus esse dicit, ipsa ueritate coactus, sed quod sit non dicit.

genivs

, est deus uniuscuiusque hominis præses, cui nos angeli boni nomen indidimus. Symmachus in oratione contra Christianam religionem, cui respondit D. Ambrosius: Vt animæ, inquit, nascentibus, ita populis fatales genij diuiduntur. De genio principis Persius poëta: Dijs igitur genioque ducis centum paria ob res Egregie gestas induco. Vlpia. lib. 12. de iureiurando. l. si duo. Si quis, inquit, iurauerit in re pecuniaria per genium principis.

germanicvs

, Drusi Neronis filius ex iuniore Antonia, M. Antonij Triumviri filia à Tiberio Cæsare patruo adoptatus fuit, quod ab Augusto non alia ratione fuerit adoptatus quàm si ab eo Germanicus adoptaretur. ex Tranquillo. Et Iustinianus Imperator lib. Institutionum primo, sic inquit: Diuus Augustus non antea Tiberium adoptauit, quàm is Germanicum adoptauerit, ut protinus adoptione facta incipiat Germanicus Augusti nepos esse. Accursius tanquam de personis ignotis & obscuris loquens, quendam nomine Tiberium, & quendam nomine Germanicum appellat, qui quasi non sit Tiberius qui successit Augusto in principatu, & [100] Germanicus ille qui præter quam ingenij monumenta quæ adhuc extant, & præterquam quòd Gaium Caligulam genuit, & quòd quæsturam per quinquennium administravit, & quòd bis consul fuit, quique mortuo Augusto cum ab exercitu Cæsar salutaretur, Imperium recusavit, atque de Germania triumphavit, unde illi cognomentum: quique ad orientem profectus, Armeniæ regem superavit, Cappadociam in prouinciæ formam redegit, atque Antiochiæ obiit, agens ætatis annum quartum & trigesimum.

gymnasivm

, locus est ubi nudi exercentur, maxime in palæstra, quoniam gymnos nudus interpretatur. Manilius lib. 4. Gymnasium præfert uultu, fortesque palæstras. & per translationem pro schola & literarum exercitio. Iuuenalis: transi Gymnasia atque audi facinus maioris Abollæ. de excusation. l. sed & Medicos, inquit, immunes esse à gymnasijs.

glans

, complura significat, sed significatus deducuntur ab arboris glande, cuius tredecim genera ponit Plin. Iurisconsultus tamen latius diffinit glandis appellationem in tit. qui est de glande legenda. l. prima. Glandis, inquit, nomine omnes fructus continentur. Item de uerborum signific. l. qui uenenum. Item l. sylua.

glarea

, terra est lapillis permixta, qualis est quæ post effossum terræ tergum ex scrobibus eruitur. Virgil. 2. Georg. Nam ieiuna quidem cliuosi glarea ruris. Columella lib. 2. Cum parte dimidia lapides minutos uel glaream repperint. Paul. lib. 30. de aqua pluuiæ arcenda. l. supra iter glarea iniecta. Item de uia publica. l. j. In uiam terrenam glaream immittere.

[101] glaucinvm

, unguenti genus est, siue ex herba glaucio sic dictum, quod ualet ad oculorum scabritias, siue glaucinum, id est, uiride, quale est quod chirurgi tempestatis nostræ Vnguentum apostolorum uocant. Pompon. tit. de auro & arg. leg. in l. in argento. Vnguentis autem legatis, non tantum ea legata uidentur quibus ungimur uoluptatis causa, sed & ualeitudinis, qualia sunt conagena, glaucina, erina, rhodina, murrhia, nardum purum. Conageni unguenti à Congena Syria unde aduehebatur, cognominati, meminit Galen. in 3. decameridon. Crina, unguenta sunt quæ fiunt ex lilio rubenti. Plin. lib. 21. ubi de lilij generibus: Est, inquit, rubens liliū quod Græci crinon appellant. Rhodina dicta à Rhodo quod est rosa. Per Nardum purum, pisticum, id est, non adulteratum, intelligit.

grammatophylacivm

, locus est ubi publice literarum monumenta seruantur, à grammatis, hoc est literis, & phylazo seruo. dicitur etiam archion siue archiuum. Vlpia. lib. 48. dig. tit. de pœnis. l. moris. Quo loco, inquit, in publico instrumento deponuntur, archiuo fortè uel grammatophylacio.

grassari

uidetur uerbum ab impetu gradiendi, & qui ex insidijs uiatores adoriuntur, grassatores dicimus. Iurisconsultus de suspectis tutoribus. l. quia grassandi, inquit, in re familiari facultatem præstat. & ibidem l. tutor. Si fortè, inquit, grassatus sit in tutela. in l. quoque cuius initium est, apud Labeonem. Deinde, inquit, mulæ à grassatoribus fuerint ablatæ.

gvttvrosvs

, is dicitur qui guttur habet tumidum, quale genus hominum in locis montanis uidemus. [102] de quibus Iuuenalis: Quis tumidum guttur miratur in alpihus. Vlpia. tit. de ædilitio edicto. l. qui clauum. Si quis, inquit, natura gutturosus sit.

H

Hamvs

, cum sit quo pisces capiuntur, & hami præterea sint ex quibus lorica textitur, necesse est apud Vlpia. in tit. de fundo instr. l. instrumenta. per hamos nos intelligamus annulos quosdam ferreos, ad multos usus domesticos, puta ex quibus equi, muli, & asini deligentur. Canales, inquit, & harpagones, & hamos instrumento contineri constat.

harpagones

, unci sunt ad rapiendum apti, ab harpago quod est rapio dicti. hos Plinius scribit ab Anacharsi Scythia primum inuentos. Liuius lib. 30. Asseres ferreo unco præfixi, harpagones uocant milites. Item Vegetius lib. 2. de re militari. Habet legio ferreos harpagones, quos lupos uocant. Lege hamus suprâ.

hercisco

, is, est diuidere: nam hercium est diuisio. Cic. 1. de orato. Qui quibus uerbis hercium fieri oporteat, nescit. Idem Herciscundæ familiæ causam agere non possit. Apul. lib. 9. de asino: Neque herciscundæ familiæ, sed de communi diuidundo formula tractabo. lib. 10. dig. ti. est de fâ. herc.

hermaphroditvs

, Veneris & Mercurij filius fuit, unde & nomen illi, quoniam Hermes est Mercurius, & Aphrodite Venus. hic cum in Salmacidis fonte nataret, à Nympha deprehensus, ab eademque implicitus utriusque naturam reportauit: qua de re fabula est perlonga apud Ouid. 4. Meta. nunc autem hermaphroditi uocantur quos antiquiores androgynos, id est, semiuiros & semifæ -[103] minas

appellant. Plin. lib. 7. & Gellius lib. 8. sunt autores. Vlpia. tit. de liberis & posth. l. sed est. Hermaphroditus, inquit, & maxime si in eo uirilia præualebunt.

hydromeli

, à Græcis dicitur, quæ sit apud Latinos aqua mulsa. Hispani uocant adoxa. constat nanque ex aqua & melle, unde & nomen: nam hydor est aqua, & meli mel. Plin. lib. 14. Fit uinum, inquit, ex aqua & melle tantum: hoc uocatur hydromeli. Idem lib. 31. Hydromeli quoque ex imbri puro cum melle temperabitur. Vlpia. lib. 33. dig. in tit. de tritico & uino legato. l. si quis. Neque ceruisia, inquit, continebitur, neque hydromeli.

hierophylax

, acis, interpretatur sacrorum custos, quod hieros est sacer, & phylazo custodio. Latine tum æditui, tum æditimi appellantur. Scæuola in tit. de annuis leg. l. annua. Sacerdoti, inquit, & hierophylaci & libertis. pro quo mendosè legitur gerophylaco.

hierapolis

, nomen est complurium ciuitatum: alia nanque est in Asia proprie dicta, alia in Creta, alia in Theutrania, alia in Syria: unde Hierapolitani sunt appellati, de quibus Iuriscons. in tit. de aqua cot. l. j. ubi legitur apud Hierapolitanos fieri aquis calidis irrigationem. Item de pænis. l. crimen. Hier apolitanis, inquit, scripserunt.

hypocavstvm

, fornax est in balneo subdita caldarijs calfaciendis: dictum ab hypo, quod est sub, & cauo calefacio. Est præterea hypocaustum, fornax ad calefaciendum cubiculum siue cænaculum, uulgus appellat stufas. Papinius in primo Syluarum: Tenuem uoluunt hypocausta uaporem. Plin. Cæcil. in epist. Cohæret hypocaustum & si dies nubilus immisso uapore solis uicem supplet. [104] Ambrosius lib. 6. hexameron: De hyeme forsitan quereris, quia nulla tibi hypocausta anhelantibus ignibus uaporantur. Vlp. de leg. lib. iij. l. ligni appellatione. Siue diæ tarum, siue hypocaustorum, siue ad calcem. Idem in tit. mandati. l. si quis mihi. Sphæristerium, inquit, hypocausta, & quædam ualetudini apta. Accursius nunc ægrotorum dicit esse stationem, nunc subterraneum locum.

hypotheca

, interpretatur suppositio, & significat etiam pignus quod pro aliqua re supponitur. Vnde & apud Iurisconsult. titul. est de distractione pignorum uel hypothecarum. l. cum tabernam. Non certificationem, inquit, sed suppositionem à me accipere. hoc est, uocabulo usitatori, hypothecam. Item lib. 20. de pignor. & hypothec. l. res. Inter pignus, inquit, & hypothecam tantum nominis sonus differt. Hinc hypothecarius dictus, penes quem remanet hypotheca siue pignus. ut in tit. de separationibus. l. j. Hypothecarius, inquit, creditor.

horrevm

, est repositorium non solum frugum, frumenti, & uini, sed ceterarum quoque rerum, quæ adseruari consueuerunt. De horreo frumenti Virgil. primo Georg. Illius immense ruperunt horrea messes. De horreo uini Horatius in Odis, & Iurisconsult. in tit. de fundo instr. l. tabernam. Legauerat, inquit, horreum uinarium cum uino & uasis & instrumento. De horreo aliarum rerum in tit. de emptione & uend. Clauibus, inquit, traditis, ita mercium in horreis conditarum possessio tradita uidetur, si claues apud horrea traditæ sunt. Item in tit. locati. Dominus, inquit, horreorum effractis & compilatis horreis non tenetur. Hinc horrearius, qui præpositus est horrei custo -[105] diæ. ut libro 19. digestorum, in titulo, locati & conducti. l. cum in plures. Rerum, inquit, custodiam quam horrearius habet. Item l. Cælius. Cum horreario, inquit, agendum. Et merces horreaticæ dicuntur, quæ in horreis adseruantur. ut in titulo, de conditis in publicis horreis. l. nulli. Codice. Nulli, inquit, posthac horreaticas species contingendi copia datur.

I**Ianthinvs**

, na, num, color est uiolaceus, quoniam ion Græcè, uiola interpretatur Latinè. Plinius lib. 22. Appellata, inquit, ia, & ab ijs ianthina uestis. Persius: Hic aliquis cui circa humeros & ianthina lena est. Martialis: Coccina famosæ donas & ianthina mæchæ. Vlpianus de legatis tertio. l. si cui. Buccinum, inquit, & ianthinum continetur. Et ferè quoties in libris digestorum, & in literis sacris legitur hyacinthinus color, intelligendus est uiolaceus, id est, coloris uiolæ.

ilienses

, dicti sunt populi ab urbe Ilio, clarissima omnium quæ fuerunt in Asia, uel ex eo quod inde profecta est tota Romanorum nobilitas. De quibus Callistratus libro 27. digestorum, titulo de excusationibus. l. non tantum. Iliensibus, inquit, propter inclytam ciuitatis nobilitatem, & propter coniunctionem originis Romanæ.

impostores

, dicuntur deceptores, & qui fallunt præstigijs quibusdam: dicti ab imponendo, quod est decipere. Iuuenalis: Facile est barbato imponere regi. & Martialis: Callidus imposuit nuper mihi caupo Rauennæ. Vlpianus libro 21. de ædilitio edicto. l. ob quæ uitia, [106] Non gulosos, inquit, nec impostores. Accursius impostores interpretatur qui imponunt aliquid alicui. Inde dicta impostura, pro deceptione. Ambrosius in episto. ad Corinthios primam: Omnis impostura tenebras petit, & falsa pro ueris ostendit. Vlpianus, lib. 47. de crimine stellionatus. l. stellionatus. Item si quis imposturam fecerit.

inavris

, quod à Græcis dicitur enotion, ornamentum est ex auribus fœminarum dependens. Plautus in Menech. Inaures da mihi faciendas pondo duûm nummûm. Vlpianus de auro & argento legato. l. argumento. Veluti inaures, armillæ, uiriolæ. Item. l. pediculis. Inaures in quibus duæ margaritæ.

inciles

fossæ, siue incilia, sunt quæ à Græcis dicuntur dyoriges, & sunt per quas aquæ pluuiiales deducuntur ex satis. Apuleius libro nono de asino: Viam lacunosis incilibus uoraginosam. Cato de re rustica: Per hyemem aquam de agro depellere oportet, fossas inciles puras habere. Festus Pomp. Fossæ quæ in uijs fiunt ad deducendum aquam siue deriuationes de riuo communi factæ, inciles dicuntur. Vlpianus libro 40. digestorum, titulo de riuis. l. j. Incile est locus depressus ad latus fluminis, ex eo dictus quod incidatur. Inciditur enim uel lapis, uel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit. Idem Vlpianus in eodem libro, titulo ne quid in flumine publico. l. j. Si incile, inquit, ducat, & alio loco fiat. Meminit quoque incilis in titu. de aqua cotid. l. j.

incrvstare

, est crustam parieti, uel alicui alteri rei inducere, siue ex calce, gypso, argilla, siue ex lapide, aut alia materia. Horatius primo Sermonum: Syncerum [107] cupimus uas incrustare. Varro apud Marcel. Pauimenta, inquit, & parietes incrustatis. Proculus libro octauo digestorum de seruitutibus urbanorum prædiorum. l. quidam. Parietem, inquit, communem incrustare licet. Et paulò post: Quod obseruari in incrustatione oportet. Item de uerborum significatione. l. impense. Paulus ait, incrustationes, loricationes, & picture.

indictio

, est denunciatio, quia indicare est denunciare. Horatius in primo Sermonum: Ventri indico bellum. Idem in episto. Indictis comes ire Latinis. Vlpianus libro 38. digestorum, titulo de operis libertorum. l. libertus. Cui post indictionem, inquit, operarum. Atque aliubi: Si indictione temporariæ indictæ sunt.

indvciae

, sunt dictæ quòd in diem certum ab utrisque hostibus dantur. Plinius libro septimo: Inducias, inquit, Lycaon primus inuenit. Paulus libro 49. digestorum, titulo de captiuis. l. postliminium. Induciæ, inquit, sunt, cum in breue & in præsentì tempore conuenit, ne inuicem se lacesserent hostes. Accursius satis inepte inter inducias & treugam differentiam facit, cum treuga non sit magis latinum, quàm guerra, quàm omagium, quàm feudum, quàm tenuta, quàm mille alia, quibus isti nulla necessitate coacti utuntur.

indvcere

, præter alios sensus quos habet plures, significat etiam expungere & cancellare, hoc est, transuerso calamo quod scriptum erat delere. Vlpianus in titulo de ijs quæ delentur. l. cancellauerat. Cancellauerat autem quis testamentum uel induxerat. Item: Si nomina omnia induxerat ut proponitur. Item: Quæ in te -[108] stamento legi possunt, ea inconsulto deleta uel inducta nihilominus ualent, consulto non ualent. hinc inductio pro abolitione & litura.

inficiatio

, est negatio. ab inficior, inficiaris, quod est ire inficias, siue negare. Cice. de partitionibus: Rationem, inquit, habet criminis, inficiationemque facti. Neratius libro 46. digestorum, titulo iudicatum solui. l. ex iudicatum. Ad inficiationem, inquit, compelli eum qui sine iudicio partem dare paratus est.

institor

, ut inquit Iurisconsultus, libro 14. digestorum, in titulo de institoria actione. l. institor. est qui tabernæ loco'ue ad emendum uendendum'ue præponitur. Atque ibidem: Institor, inquit, appellatus est ex eo quòd negotio gerendo instet. Iuuenalis: Institor hybernæ tegetis niueique cadurci. Accipitur etiam pro eo qui circumfert per urbem merces uenales: ut in eodem titulo. & apud Ovidium in primo de arte: Institor ad dominam ueniet discinctus emacem.

insvla

præter notam illam significationem, significat etiam domum in urbe ab alijs domibus seiunctam. Cornelius Tacitus: Germani suam quisque domum spacio circumdat, nullis cohærentibus ædificijs, more insularum. Festus quoque Pomp. Insulæ, inquit, dictæ proprie quæ non iunguntur communibus parietibus cum uicinis, circuituque publico aut priuato cinguntur: à similitudine uidelicet earum terrarum quæ fluminibus aut mari imminent. In hoc significatu crebrò reperitur insula apud Iurisconsultos. Vnde insularius, dominus siue custos huiusmodi insulæ.

[109] interpolare

, est in aliam formam mutare, & quodammodo mangonizare. Plautus in Amphitrione: Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo. Ambrosius ad Horatianum: Nostrorum peccatorum, in pænis ultricibus interpolari. Vlpianus 21. digestorum titulo de ædilitio edicto. l. præcipiunt. Interpolant, inquit, ueteratores, & pro nouitijs uendunt. id est, in habitum nouitiorum mutant.

intertritvra

, siue intertrimentum, est (ut inquit Varro de lingua Latina) dictum ab eo quod duo inter se trita & diminuta sunt, ut in nummis aureis quod ex usu & attractione consumitur, & in uestibus alijsque rebus quæ usu deteruntur. Liuius lib. 34. In auro, inquit, nihil intertrimenti fuit. Idem lib. 32. Intertrimentum argenti suppleuerunt. Scæuola lib. 33. de pignoratitia actione. l. pignori. Quæro intertritvram quæ ex operis facta est. Atque ibidem iterum utrobique pro detrimento.

irenarcha

, interpretatur pacificator, siue pacis conciliator: nam irene interpretatur pax, & archos est princeps. Erant autem irenarchæ uiri boni & prudentes, quales significat Virgilius in primo Aeneidos: Ac ueluti magno in populo cum sæpe coorta est Seditio, sæuitque animis ignobile uulgus &c. Sub hoc habitu fuit Domitiani Cesaris statua equo posita, de qua Papinius in principio Sylvarum: Dextra uetat pugnæ. Talem quoque Persius poëta significat, cum dicit: Fert animus calidæ fecisse silentia rixæ Maiestate manus. In Codice Iustiniano titulus est de irenarchis, quos

Accursius interpretatur iram arcentes, quasi irenarcha nomen esset [110] Latinum. Martianus libro 48. in titulo de custodia & exhibitione reorum. l. diuus Hadrianus, irenarcharum sæpe meminit.

isavri

, populi sunt Ciliciæ contermini, qui in mari quondam piraticam exercuerunt, quos Pub. Seruilius profligauit, qui cognomen Isaurici ex ea uictoria retulit. Iam uero Isauri & Cilices, pro piratis accipiuntur. ut Iuuenalis: Piratæ Cilicum. & Iustinianus in Codice, titulo de ferijs. l. prouinciarum. Latronum, inquit, & maxime Isaurorum.

isostates

, potest interpretari æqualitatis recognitor: nam Isos interpretatur æqualis in Codice Iustiniano de ponderationibus & auri illatione. l. quoties. Quoties, inquit, de qualitate solidorum orta fuerit dubitatio, placet quem sermo Græcus appellat isostaten pro sua fide & industria, ut neque fallat neque fallatur, contentionem dirimere. Accursius interpretatur ab igos, uictoria, & state militia. neque enim igos est uictoria: sed nice: neque state militia, sed stratia: sed neque uictoria & militia faciunt ad rem.

ivgvm

, pro pari duorum animalium plerunque accipitur, ut apud Plin. lib. 10. de aquilis. Vbi aquilarum, inquit, non sit iugum. Varro de lingua Latina: Iugum, inquit, & iumentum à iunctu. Virg. 5. Aenei. Nec sic undantia lora Concussere iugis. Vlpia. lib. 21. dig. de ædilitio edicto. l. ædiles aiunt. sæpe iugum in hac significatione ponit.

L

Labrvm

, uas est patulum grandioris aquæ capax, qualibus in Bætica mea utuntur ex argilla fictis ad [111] lauattrinam, & usus coquinariorum. Virgilius octauo Aeneidos: Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen abenis. Cicero in episto. labrum si in balneo non est, fac ut sit. Vlpianus libro 19. titulo de emptione & uenditione. l. limes. Labra, inquit, salientes fistulæ. Accursius exponit labra, quia per labrum imaginis aqua salit, non minus inepte quàm id quod aliubi Digitum interpretatus est, id est, quantum fluit per digitum statuæ

lacertvs

, piscis est, qui à Græcis colias dicitur. dictus lacertus quòd ad similitudinem lacertorum picturas habet. Commendabantur autem lacerti Sexitani ex Hispaniæ urbe Sexi. Martia. Et sexitani ponatur cauda lacerti. Ex lacertis autem fieri solita esse salsamenta, ostendit Cornelius Celsus dicens: Piscium qui ex media materia sunt, quibus maxime utimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis est lacertus. Sexitanorum salsamentorum meminit Strabo. Vlpia. in tit. de penu legata. l. qui penum. Lacertos, inquit, cum muria sua contineri,

Labeo ait. Est autem Muria salsugo exudans ex piscibus salitis, qua utebantur antiquiores ad ciborum condituras.

lacvnar

, siue laquear, siue lacus, est tecti elegantior fabrica. Cicero quinto Thuscul. quæst. Fulgentem gladium ex lucanari seta equina appensum. Horatius in secundo Carminum: Non ebur neque aureum mea renidet in domo lacunar. Vlpianus titulo de fundo instructo. l. quæsitum. Scalæ, inquit, quæ lacunaribus admouentur, instrumenti sunt.

lapis

, pro milliario, hoc est, mille passibus, ali - [112] quando accipitur, quoniam antiquiores soliti erant milia quæque passuum lapidibus signare: id quod uidemus in uia quæ ducit Salmanticam ex Emerita Augusta. argenteam uulguis appellat. Martialis: Rura nemusque sacrum dilectaque iugera musis Signat uicina quartus ab urbe lapis. Idem alibi: Ad lapidem Torquatus habet prætoriam quartum. Martianus tit. de excusationibus. l. propter litem. Ne ultra centesimum, inquit, lapidem tutelam gerat.

laser

, eris, quod à Græcis Silphium appellatur, succus est herbæ, quam in Cyrenaica regione inuentam Laserpitium uocant. à medicis & pharmacopolis tempestatis nostræ appellatur Assa. Plinius libro 19. Laserpitium, quod Græci silphion uocant, in Cyrenaica prouincia repertum, cuius succum uocant laser. Pau. in tit. de penu legata. l. non omne. Sed quod quidam, inquit, negauerunt piper ligusticum, careum, laser, & cætera eiusmodi, in penu non esse, improbatum est.

latvs

clauus, quemadmodum diximus in uerbo clauus, nodus erat ex purpura, siue ex auro uesti intertextus, & qui poterant uti huiusmodi uestibus, tum Laticlauij, tum Angusticlauij dicebantur. Erat autem uestis senatoria, ut exponit Acron, in illud Horatij primo Sermonum: Quo tibi Tulli, Sumere depositum clauum ferique tribunum. Plinius, lib. octauo: Tunicam lati clauij in modum gausapi texti. Ouid. quarto de trist. Induiturque humeros cum lato purpura clauo. Iurisconsultus in quadam lege, cuius initium est, Imperator. Vt ecce, inquit, si uxor uiro lati clauij, petenti. pro lati clauio.

lavitica

, dicuntur quæcunque ad lautitiam atque [113] elegantiam cultus & mensæ pertinent. titu. de auro & arg. leg. l. argumento. Mundo, inquit, muliebri continentur lautica, acus, reticula, & huiusmodi.

laxamentvm

, siue laxitas, dicitur quies siue cessatio à labore. Valerius de fortitudine. Ad confirmandos, inquit, animos salubre laxamentum daret. Cicero in primo officiorum: Adhibenda est, inquit, cura

laxitatis. Nerat. lib. 50. tit. de uacatione & excusat. mu. l. tempus. Cum laxamento quodam itineris.

lectica

, est uehiculum in quo quispiam fertur ab hominibus: quòd si à quatuor uehitur, tetraphorum dicitur: si à sex, hexaphorum: si ab octo, octaphorum. Martialis: Laxior hexaphoro tua sit lectica licebit. Et Iuuenalis: Densissima centum Quadrantes lectica petit. eadem & Sella dicitur. unde idem poëta subdit de eadem lectica: Ostendens uacuam & clausam pro coniuge sellam. Paul. lib. 8. de seruitutibus rustic. præd. l. qui sella. Qui sella, inquit, aut lectica uehitur, ire, non agere dicitur. Accursius sella, id est, equo: lectica, id est, curru interpretatur, quod utrunque ex eo quod diximus falsum est.

lecticarijs

, seruius est qui lecticam humero fert. Sueton. in Othone: Muliebri sella in castra contendit, ac deficientibus lexicarijs cum descendisset. Seruius Sulpi. in quadam ad Ciceronem epistola: Coactus, inquit, sum in eadem illa lectica lexicarijsque meis in urbem eum referre. ut in tit. de legatis primo. l. si ex toto. Si ita, inquit, legatum sit lexicarios octo. Item Vlp. de leg. iij. l. item. Legato continentur mancipia, puta lexicarij qui solam matrem familiâs portabant.

[114] liberi

, orum, non solum dicuntur filij, sed etiam nepotes, pronepotes, & deinceps: & quanquam non declinetur nisi in numero multitudinis, de uno tamen liberos dicimus. Ex A. Gellio lib. 2. Vlpia. in tit. de pollicitationib. l. inter liberos. nepotem quoque contineri diuus Pius rescripsit. Item Callistratus tit. de uerborum sign. l. liberorum appellatione. &c.

libertinus

à liberto non eo differt, quod uulgus putat: & cum dixi uulgus, non excludo Accursium, qui & ipse unus est ex imperita multitudine, nam cum idem sit libertus quod libertinus, sola ratione differunt, quoniam libertus nomen est ad aliquid, semperque refertur ad eum cuius est libertus, hoc est ad patronum: ut libertus Cæsaris, libertus Ciceronis. & de operis libertorum, subaudi quas debent suis patronis liberti. Libertinus uero nomen est absolutum, tantumque dicit conditionem, hoc est, tertium illud genus hominum, qui nec sunt serui neque liberi. Hinc est quod Iustinia. in primo lib. Institutionum titulum fecit de ingenuis & libertinis, quia ibi non agitur nisi de conditione nullo habito respectu ad patronos. Hanc differentiam primus omnium animaduertit adnotauitque Laurentius Valla uir harum rerum diligens indagator atque acerrimus inuentor.

libitinarivs

, dicitur funeris curator, quem suprâ diximus desinatorem appellari: nam pollinctor est qui cadauer effert, comburitque aut sepelit. dicti sunt autem libitinarij à libitina, id est, funere, dicta libitina à Venere libitina, quæ Romæ habuit templum, iuxta quod uendebantur quibus erat opus ad funus, puta unguenta, ly - [115] chni, papyri, cerei, funalia. Sed cur ea iuxta Veneris templum, quæ iocorum uoluptatumque dea est, uendebantur, Plutarchus in problematis causam narrat, ut

uidelicet cum homines libidinibus dant operam, meminerint se aliquando morituros. Vlpian. lib. 14. tit. de institoria actione. l. quicumque. Si libitinarius, inquit, seruum pollinctorem habuerit, isque mortuum sepelierit. Accursius desipit, nescio quæ somnia referens.

librariivs

, est qui libros scribit: nam scriptor non tam dicitur qui libros scribit, quàm librorum compositor. Mart. de libris suis: Non meus est error, nocuit librarius illis. Cice. 3. de Orat. Neque librariorum notis, sed uerborum & sententiarum modo. Callist. tit. de iur. immu. l. quibusdam. & sæpe aliàs.

licitor

, aris, est in auctione precium pro re uenali offerre. Plin. lib. 7. Aristidis pictoris unam tabulam centum talentis rex Attalus licitatus est. Inde licitator, qui eiusmodi precium offert. Cice. in epist. Ad Marium: Quoniam precium tuum noui, in licitatore potius ponam, quàm illud minoris uæneat. Licitatio quoque, ut Paul. lib. 39. dig. tit. de publicanis & uestig. l. licitatio. Licitatio, inquit, uestigalium, quæ calore licitantis, &c. Et paulò post: Licitatores, inquit, uestigalium.

lictiores

, dicuntur qui ante Prætores, aut Consules ferebant insignia magistratuum, hoc est, uirgarum fascēs & secures: dicti à ligando, ut scribit Gellius lib. 11. quod uidelicet iussu Consulū aut Prætorū uinciebant sontes: aut quemadmodum Festus ait, quòd uirgarum fascēs ligatos præferebant, quibus imperante magistratu, [116] delinquentibus plagas ingerebant. De manumissis uindicta. l. manumissio. Manumissio, inquit, per lictores.

ligna

, orum, in numero multitudinis proprie dicuntur, quæ comburendi causa comparata sunt. ut apud Martialem: Ad uillam moneo rustice ligna feras. Et apud Horatium: In syluam ne ligna feras. In singulari quoque in eadem significatione reperitur. Vlpia. in tit. de leg. iij. l. ligni appellatione. Materia, inquit, est illa, quæ ad ædificandum fulciendumque ædificium est necessaria. Lignum uero quicquid comburendi causa comparatum est.

ligvsticvm

, herba est in montibus Liguriæ nascens, à iunioribus medicis leuisticum appellatum. Est autem Liguria regio Italiæ, inter Varum & Macram amnes, ad Apennini dextram, in qua est Genua. De ligustico Plin. Columel. Apitius, proinde omnes medici meminerunt, leuisticum corrupto uocabulo appellant. Paul. lib. 33. in tit. de penu legata. l. non omne. Piper, inquit, ligusticum, careum, & laser.

liminarcha

, potest interpretari liminis, hoc est limitis præfectus, & est ille qui gerit curam tuendorum prouinciæ limitum, præficiturque militibus limitaneis. Arcadius lib. 50. tit. de munerib. l. munus ciuile, &c.

limitanei

, milites dicuntur qui sub liminarcha prouinciæ terminos tuentur. Capitolinus: Reparato, inquit, de limitaneis Daciæ exercitu. Iustinianus quoque de officio Prætoris Aphricæ. l. quas deo. Pro limitaneis, inquit, ordinandis, quia necessarium nobis esse uidetur, ut extra comitatenses limites limitanei constituentur, qui possint & castra, & ciuitates, & limites defendere. Et paulò [117] post: Si commotio aliqua fuerit, possint limitanei sine comitatensibus militibus &c.

linea

margaritarum, est series margaritarum pertusarum, quæ sint filo insertæ. Sæuola lib. 35. ad legem Falcidiam. l. lineam. Lineam, inquit, margaritarum. Item Vlpia. lib. 47. tit. de furtis. l. si quis uxori. Si linea margaritarum surrepta sit.

lytos

, interpretatur solutus, à lyo quod est soluo. Iustinianus in præmio digest. Quia solitum erat, quarti anni studiosos, Græco, & consueto quodam uocabulo lytas appellari, hoc est solutos. pro quo mendose legitur hircos, ex Pandectis Florentinis adnotante Politiano: nam pro eo quod in recentioribus libris habetur hircos & coloritas, legi oportet lytas & prolytas: quid autem sint, lege prolytæ.

logista

, dicitur is qui reddendis rationibus præ est: nam logos inter cæteras significationes interpretatur computatio: & logistice est ipsa ars computatoria, quam uulgo algorismum uocat. Iustinianus in tit. de modo mulctarum. l. curator. Curator, inquit, reipub. qui Græco uocabulo logista nuncupatur, mulctandi ius non habet.

logographvs

, potest interpretari rationum scriptor, quo uocabulo utitur Iustinianus lib. 10. in tit. de tabularijs, scribis, & logographis.

loricatio

, est tectorium parieti in modum lorice super inductum, idem ferè quod incrustatio. Vitruuius lib. 6. Duplicem, inquit, præbeat contignationi loricationem. Plin. lib. 8. Ichneumone cum aspide pugnatus: Mergit, inquit, se limo sæpius siccaturque sole, mox ubi [118] pluribus eodem modo se corijs loricauit, in dimicationem pergit. Paulus de uerborum signific. l. impensæ. Incrustationes, inquit, loricationes & picture.

ludicrvs

, a, um, non ludicer, is, quod Priscianus putauit, dicitur quod ad ludum pertinet. Virg. 12. Aenei. Neque enim leuia aut ludicra petuntur. Horatius secundo epistol. Valeat res ludicra si me Palma negata macrum. De accusationibus. l. qui iudicio. Qui artem, inquit, ludicram fecerit. hoc est scenicam siue theatralem aut circensem, ubi ludi fiunt.

lvgdvnensis

colonia, quæ Lugdunum cognominatur, ciuitas est nobilissima Heduarum in Gallia Lugdunensi ab ipsa cognominata. Meminit illius Iurisconsultus lib. 50. dig. in tit. de censibus.

lvdvs

literarius, pro schola accipitur ubi literæ docentur: magister quoque ludi, is dicitur qui literas docet. Martia. Quid tibi nobiscum est ludi scelerate magister? & per translationem. Terent. in Ecyra: In eodem mihi omnes uidentur ludo doctæ ad malitiam, & ei ludo si ullus est ludus, magistrum hanc esse satis certo scio. Vlpia. lib. 41. tit. de uarijs & extra. cog. l. j. ludi literarij magistri.

lvscvs

, is dicitur qui altero oculo caret, qui Græcè monophthalmus appellatur, hoc est unoculus. Hiero. de uiris illustribus: Acacius, inquit, quem quia luscus erat, monophthalmum appellant. Martia. Thaida Quintus amat, quam Thaida? Thaida luscam. Vnum oculum Thais non habet, ille duos. Modest. in tit. de uerb. sign. l. inter stuprum. Vitium, inquit, est perpetuum impedimentum, ueluti si luscus sit. Inde fit uerbum eluscare, de quo in suo [119] loco diximus. Neque est, ut Accursius & si qui sunt alij qui id dicant, qui lumine adhibito nihil uidet, sed ut diximus qui est orbatus altero oculo.

lvstramentvm

, ti, est purgatio facta per ueneficium aut sacrificium, aut incantationem, dictum ab eo quod est lustrum, as. Virg. 6. Aeneid. Lustrauitque uiros, dixitque nouissima uerba. Ouid. 10. Meta. Magico lustrabere ritu. Marcellus lib. 48. ad leg. Corneliæ de ueneficijs & sicarijs. l. eiusdem. Si quis, inquit, lustramenti causa dederit cantharidas.

M

Magister

, nomen dignitatis est, & magistratus siue magisterium, ipsa magistri dignitas. Vnde magister equitum, qui à Dictatore præfiebatur equitibus: & magister populi, qui pecuniæ diuidentem per populum præpositus est: & magister militum, qui militibus præest: & magister scrini, id est, qui libros principis adseruat: & magister pecoris, qui pastoribus reliquis præfectus est.

malleatvs

, dicitur liber qui iam est ligatus, punictusque. Sed quia libri malleabantur antequam consuerentur, id quod uidemus nostro tempore fieri, malleati dicebantur, pro eo quod sequitur. Vlpia. tit. de legatis iij. l. librorum. Libri, inquit, nondum malleati & perornati continebuntur.

malobathrv̄m

, arbor est odorata ex Syria, quæ nomine speciali folium appellatur, unde fiunt unguenta quæ dicuntur foliata. Horat. in 2. Carm. Nitentes malobathro Syrio capillos. De folio malobathri meminerunt [120] sæpe Galenus & Apitius. Martianus lib. 39. tit. de publicanis. l. interdum. Malobathrum, aroma Indicum. non malabastrum.

mandragora

, herba est nota, cuius duo sunt genera: alterum nigrum, quæ fœmina existimatur, alterum candidum, qui est masculus. Habet uim soporiferam, atque prouocandi somni gratia dari consuevit. quia frigida est, ac propè uenenum. Columella in horto: Quamuis semihominis uesano gramine fœta Mandragoræ pariat flores, mæstamque cicutam. Marcellus lib. 48. dig. ad le. Cornel. de ueneficijs. l. eiusdem, mandragoram inter uenena ponit. Ex quo fit, ut mirandum sit quid per mandragoram interpretes sacrarum literarum intellexit in Genesi, capite 30. Et Cant. 7.

mango

, onis, est non modo seruorum uenditor, sed aliarum etiam rerum, quæ ut carius uendantur, solent à uenditoribus adornari. Vnde est mangonizare agros & equos, pro eo quod est colere. Et Plinius lib. 37. politores gemmarum, mangones appellat. Martia. Millia pro puero centum me mango poposcit. Seneca in Epist. Mangones, quicquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Aphricanus de uerb. sig. l. mercis appellatione, quo distet à uenaliuario monstrat.

mappa

, mensæ stragulum est, quemadmodum & mantile, siue toral. Erantque duo genera, alterum rasum, alterum uillosum, hoc est in tapetis similitudinem contextum, quod & gausape dicitur. Martial. in disticho cuius index est, Mappa uillosa: Nobilius uillosa tegant tibi lintea citrum. De mantili quoque uilloso Virgilius [121] in primo Aeneid. dixit: Tonsisque ferunt mantilia uillis. quod Seruius pro minutis exponit. Ouidius quoque in quarto Fast. Duxerat ad dextram uillis mantile solutis. Florentinus libro 33. de supellectili legata, lege supellectili. Toralia, inquit, & mappa uillosa. Pro quo mendose legitur. & oralia in panaliosa, nibili uerba.

materia

, proprie dicitur circa quam uersatur faber tignarius siue lignarius. In communiori tamen significatu dicitur de subiecta cuiusque artis materia. Paul. lib. 18. titu. de periculo & commo. l. quod si. Neque materia empta si furto perisset.

mediastinvs

, quemadmodum Priscianus in quinto carmine scribit, à medio uidetur componi, quia medias partes balnei tenet. hoc est, qui in medio lauandum stat. Horatius in primo epistol. Tu mediastinus tacita prece rura petebas. Acron in media urbe uiuens interpretatur. Porphyrio in media urbe siue balneo exponit. Vlpianus libro 47. titulo de iniurijs. l. item apud. Multum interest qualis seruus sit, bonæ frugi, an mediastinus.

mereo

, *meres, merui, est militare, siue stipendium in militia facere. Lucanus in sexto: Castrorum in plebe merebat. Iuuenalis: Castrorumque æra merentem. Suetonius in Iulio: Meruit & sub Seruilio Isaurico. libro 49. digestorum titulo de re militari, pro eo quod in libris antiquis legitur merere, in recentioribus scriptum est, militare.*

metalla

, *dicuntur uenæ unde eruitur argentum, æs, & cætera quæ uulgus indoctum appellat me -[122] talla. dicta sunt autem metalla à metello, quod est scrutor siue inquiero: aut dicuntur metalla, quòd alia uena post aliam inueniatur. quod uidetur Plinius libro 34. significare, ubi scribit quòd ubicunque una uena est inuenta, non procul alia inueniatur. Hinc metallarij & metallici dicuntur, qui sunt damnati ad metalla, hoc est effodiendam terram ex metallis. Aliquando simpliciter accipiuntur pro effossoribus metallorum, ut in libro digestorum, titulo de pænis. & libro undecimo Codicis, titulo de metallarijs.*

metator

, *siue metatus, siue mensor, dicitur qui iussu atque autoritate principis milites in domibus incolarum collocat, siue in castris qua parte debeat quisque tentoria figere, ostendit. Vnde dictum est castrametari. Lucanus in primo: Hesperios ueniam metator in agros. In Codice Iustiniano titulo de metatis. l. j. Si quis, inquit, mensorum nostrorum manu qua deputatur singulis quibusque domus & postibus hospitaturi nomen adscribunt, delere non dubitauerint, ad instar falsi criminis constituti teneantur.*

metaxa

, *est congeries illa pensorum ex lino aut lana, quam Hispani paucis literis immutatis uocant madexa, ut in lib. 11. Codicis Iustiniani, titu. de murilegulis, lege, lotas. In posterum serica & metaxæ. Vitruuius lib. 6. De paludibus, inquit, tenues colligantur metaxæ.*

metrocomia

, *interpretatur uilla matrix, dicta à meter, quod est mater, non quod Accursius hallucinatur, à metros quod est mensura, & come uilla, accipiendo uillam, ut nunc uulgus loquitur. Iustinia. lib. 11. [123] Codicis, in titu. non licere habitatoribus metrocomiæ loca sua ad extraneam conferre.*

metropolis

, *interpretatur ciuitas matrix: neque dicitur à metros quod est mensura, ut imperiti existimant, sed quod de metromia diximus, à meter quod est mater. unde alia complura deriuantur, quæ in suo genere significant præcipuum & excellens, ut ortygometa, tetrigometa, echinometra, accentu in penultima, pro duce cothurnicum, cicadarum, & echinorum. Modest. lib. 17. dig. de excusationibus. l. si duas. Decet autem maximo numero uti metropoles gentium.*

miliarivm

, uas erat ad coquendum milium accommodatum, quemadmodum pultarium ad coquendum pultem. Cato de re rust. Inter orbem & miliarium unum digitum interesse oportet. Palladius libro quinto de re rustica: Vas, inquit, æneum miliario simile. Pomp. libro 33. titu. de auro & argento lega. l. & si. Certe si cacabos argenteos habeat, uel militarium. pro quo, t, litera expuncta, lege tu miliarium.

minicvlator

, is dicitur qui literas maiusculas, hoc est, initiales siue capitales ex minio libris ex atramento iam scriptis adhibet. Vlpianus lib. 38. tit. de operis libert. l. iurisiurandi. Si fortè, inquit, librarius uel miniculator. sic enim in libris antiquioribus legitur, & magis cohæret ei quod suprâ dixerat librarius, & ei quod sequitur, uel calculator.

molior

moliris, est moles ad ædificium aliquod coaptare. Virgilius primo Aeneid. Molirique arcem & manibus subuoluere saxa. Vlpia. lib. 39. l. j. de noui operis [124] nuncia. Qui fortè in publico uel in priuato quid molitur. Inde molitio onis, pro ipso apparatu ædificandi: ut infrâ eodem titu. l. stipulatio. Molitio, inquit, non impeditur. Demoliri uero & demolitio opponitur ei quod est moliri, & molitio, pro eo quod est diruere & dirutio, ut in eodem titulo, sæpe.

mola

manuaria, siue manualis, siue trusatilis, dicitur quæ ad frumenti molituram manu circumagitur, quæ, ut ait Virgilius in Moreto, Rotat assiduis gyris, & concitat orbem. Mola quoque iumentaria, & ex euangelio, mola asinaria est, quam iumenta uersant. Iabolenus Priscus libro 33. digestorum, de fundo instructo. l. dolia. Molas, inquit, manuarias supellectilis, iumentarias autem instrumenti esse Offilius ait. Molas uero aquarias, hoc est, aqua uersatiles, ante Iustiniani tempora fuisse nondum legi. Is enim in titulo de aqueductu. l. discernimus. molæ aquariæ meminit, quam sermonis Latini ignari molendinum appellant. Nam quod legitur asina molendinaria in titulo de fundo instructo. l. cum de lanionis, non à molendino, sed à molendo deductum est.

meniana

, ut ait Festus Pomp. ædificia erant à Menio ciue Romano sic appellata, non à mænibus sic dictum, ut putauit somniculosus Accursius. Is enim primus ultra columnas extendit tigna, quo ampliarentur superiora. Hic est ille Menius qui post bona patris absumpta, locum sibi seruauit, unde ludos spectaret, de quo Horatius in primo epist. Menius ut rebus maternis atque paternis Fortiter absumptis, urbanus cæpit haberi &c. Locus autem ille fuit Menianum, quod ultra ædificia [125] protendebatur, in uiam publicam propendens. Vitruuius libro quinto: Meniana, inquit, superioribus coassationibus collocentur. Suetonius in Caligula: Cum apparatu circi perspicentem, pauci ex proximis Menianis postulassent. Valerius de mortibus non uulgaribus: C. Licinius Macer uir prætorius Calui pater, dum sententiæ dicerentur, in Menianum conscendit. Iabolenus de uerborum significatione. l. malum nauis. Qualia, inquit, meniana & subgrundaria

essent. Vlpianus in titulo, ne quid in loco publico. l. prætor ait. Cum quidam, inquit, uelum in meniano immissum haberet.

meritorivm

, siue meritoria taberna, est stabulum siue caupona in quam uiatores diuertunt: dictum meritorium, à mercede quam soluunt. Iuuenalis: Nam quæ meritoria somnos Admittunt. Valerius de duobus Arcadibus: Quorum alter, inquit, ad hospitem se contulit, alter in tabernam meritoriam diuertit. Vlpianus in titulo de iniurijs. l. lex Cornelia. Ad meritoria, inquit, uel stabula non pertinebit. Accursius nescio quas nugas somniat, neque id mirum, cum uigilans quid esset meritorium nescierit.

modvs

, & Modulus, plerunque pro mensura accipitur, ut Horatius in secundo Sermonum: Hoc erat in notis modus agri non ita magnus. Frontinus de aquæduct. Aquarum, inquit, moduli aut ad digitorum, aut ad unciarum mensuram instituendi sunt. In lib. dig. 11. titu. est, si mensor falsum modum dixerit. & ibidem sæpe. Paulus lib. 39. titu. de damno infect. l. damni. Eum, inquit, qui modulorum aut riui faciendi causa.

[126] mvlsvm

, potio est quæ ex uino & melle concinnatur. Horatius primo Sermonum: Leui præcordia mulso Prolueris melius. Martialis in disticho cuius lemma est, Mulsum: Attica nectareum turbatis mella falernum. Vlpianus libro 33. titulo de tritico & uino legato. l. si quis. Si mulsum, inquit, sit factum, uini appellatione non continebitur. Vlpia. lib. sexto, tit. de rei uendic. l. idem. Si ex melle meo & uino tuo mulsum factum sit.

mvndvs

muliebris, ut inquit Varro, dictus est à mundicia. Idem & ornatus, quasi ab ore natus, à Græcis cosmos dicitur. Vnde multi fuerunt autores quos Galenus citat, qui cosmetica, id est, de ornatu scripserunt. Vlpianus titulo de auro & argento legato. l. argumento. Mundus, inquit, muliebris est, quo mulier mundior fit. & subdit quæ numerantur in mundo muliebri, de quo etiam est titulus.

mvnimentvm

differt à monumento siue monimento, quòd monumentum est sepulchrum quod erigitur in defuncti memoriam, siue illud sit inane, siue cadauer complectatur. Munimentum uero est in ædificio illud quod ab inferendo damno defendit, dictum à muniendo. Marcellus libro undecimo, titulo de religiosis & sumptibus funerum. l. funeris sumptus. Munimentum sepulchri id esse diuus Hadrianus scripsit, quod muniendi eius loci causa factum sit.

mvrilegvl

, dicuntur qui murices, hoc est, conchyliæ colligunt, ex quibus purpuraceus color inducitur. nam purpurarum genera complura sunt, buccinum, ianthinum, murex. de quibus in titulo de lega.

tertio. l. Si [127] cui lana. Igitur murileguli sunt purpurarum conquisitores, de quibus Iustinianus libro undecimo Codicis, tit. de monetarijs & murilegulis.

mvria

salsamentum siue salsugo exudans ex piscibus salitis, qua antiquiores utebantur ad ciborum condituras. Aliquando muria ex sale tantum & aqua macerata constabat. quæ muria dura cognominabatur: quomodo autem fiat, Pli. & Columella ostendunt. Vlpia. in tit. de penu lega. l. qui penum. Laceratos, inquit, cum muria sua contineri, Labeo ait.

mvrrha

, & uasa murrhina dicebantur quæ ex murrha lapide precioso tornabantur. Lucanus: Non auro murrhaque bibunt. Martialis: Si calidum potas ardenti murrha falerno Conuenit. De murrha lapide Plinius lib. 37. plura. Sed huius lapidis uas unum tantum nostro seculo monstratur Venetijs in ærario diui Marci: Agatham ipsi uocant. De uasis murrhinis Martialis: Surentina bibis, nec murrhina sume, nec aurum. Et Iuuenalis: Grandia tolluntur crystalla, maxima rursus Murrhina. Florentinus in titulo de supellectili lega. l. supellectili. De murrhinis, inquit, & crystallinis dubitari potest. atque ibidem: Murrhina & crystallina ex eadem materia esse. Item Pompo. tit. de auro & arg. leg. l. & si non. Murrhina, inquit, uasa in gemmis non esse, Cassius scribit.

N

Natales

, in numero multitudinis sunt ipsa nascendi conditio, siue illa sit obscura, siue clara. Plinius lib. 18. Ruffus infima natalium nobilitate. Cornelius [128] Tacitus: Fuscus ingens ætate, claris natalibus. Iuuenalis: Palmam inter dominas uirtus natalibus æquat. Apud Iurisconsultos lib. 44. dig. tit. est de nata. restitu. quasi natales de natalibus claris tantum dicantur.

negocium

facere, siue negocium exhibere, quod apud Iurisconsultos frequenter legitur, significat molestiam alicui facere. & sic est illud: In eum qui calumniæ causa negocium faceret. & illud: Qui pecuniam acceperit ut faceret negocium uel non faceret. pro eo quod est molestiam.

nomen

pro debitore, maxime in re feneratoria apud Iurisconsultos sæpißime inuenitur. Seneca de uita beata: Nunquam magis nomina facio quàm cum dono. Alphius fenerator apud Columellam: Optima, inquit, nomina non adpellando fieri mala. Horatius: Cautus nominibus certos expendere nummos. Iuuenalis: Qui uenit ad dubium grandi cum codice nomen. Hinc apud Iurisconsultos pecuniæ in nominibus dicuntur quæ datæ sunt fœ nori. In hac quoque significatione accipitur nomen ab Vlpiano libro 47. dig. in titu. de furtis. l. si quis uxori. Si quis, inquit, seruo meo persuaserit, ut nomen suum ex instrumento tolleretur.

non

, particula negatiua turbat sensum adiecta, in titulo de officio proconsulis. Legatus, inquit, mandata sibi iurisdictione iudicis dandi ius non habet. Cæterum in Pandectis non particula non habetur. Notauit primus hunc errorem Angelus Politianus in quadam obseruatione eius centuriæ, quam tunicam nobis uidere contingit.

nosocomion

, interpretatur infirmorum siue [129] ægrotantium uilla: nam nosos interpretatur morbus, & come uilla. Hieron. ad Oceanum de epitaphio Fabiolæ: Primo omnium nosocomion, id est, languentum uillam instituit. Iustinianus in codice tit. de sacrosanct. eccl. Nosocomia, inquit, uel brephotrophia. Item coll. j. de non alienando nosocomion uel brephotrophium. Nosocomos uero appellatur qui præsidet nosocomio, ut coll. 2. de non alienandis &c.

notarijs

, non est qui uulgò putatur, hoc est tabellio, sed qui excipiens uerba dictantis per notas & compendia scribit. Talis describitur à Martiale in disticho cuius index est, Notarius: Currant uerba licet, manus est uelocior illis, Nondum lingua suum, dextra peregit opus. Paulus lib. 29. dig. tit. de militari testa. l. Lucius Titius miles notario suo testamentum scribendum notis dictauit, & antequam literis perscriberetur, uita defunctus est. Ergo per notas intelligendum est, per literarum compendia, hoc est breuiaturas.

O**Obsidianvs**

lapis ab Obsidio quodam inuentus dicitur. de quo Plin. lib. 36. In genere uitri & obsidiana numerantur ad similitudinem lapidis, quem in Aethiopia inuenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, craßiore uisu atque in speculis, reddente pro imagine umbras. Idem lib. 37. Inueniuntur & gemmæ eodem nomine ac colore, non solum in Aethiopia & India, sed etiam in Samo & in litoribus Hispaniensis oceani. Meminit eiusdem Sueton. in Augusto. Pomponius lib. 34. dig. tit. de auro & argento leg. l. etsi. Gemmæ, inquit, sunt perlu - [130] cidæ materiæ, uelut smaragdi: Lapilli contrariæ superioribus naturæ, ut obsidiani. non abasiani, ut in codicibus recentioribus legitur.

obsonatores

, dicuntur qui obsonia emunt, hoc est cibos recentes ex macello, foro boario, foro olitorio, aut eiusmodi locis. Seneca lib. 6. epist. Adijce obsonatores, quibus dominici palati notitia subtilis est. Martia. in disticho, cuius lemma est, Obsonator: Dic quotus es, quanti cupias cænare, nec unum Addideris uerbum, cæna parata tibi est. Marcel. tit. de leg. iij. l. legatis seruis. Cubicularios, inquit, & obsonatores. Accursius, ut est in excogitandis ineptijs diligentissimus, obsonatores dupliciter exponit, aut qui domino præstant silentium dum dormit, quasi à somno dictos, aut qui canunt dum cænat dominus, quasi à sono uocis.

odyssea

, opus est Homeri poëtæ, in quo Vlyſſis errores prosequitur, quoniam Vlysses à Græcis dicitur Odysseus. citatur à Marcello in ti. de leg. iij. l. legatis. Sic denique in Odysea Homerus ait, & subdit carmen græcum.

oenomeli

Græcis dicitur, quod sit Latinis mulsum, ab ænos quod est uinum, & meli mel: quoniam ex uino & melle constat, quemadmodum in uerbo mulsum diximus. Apud Galenum cæterosque medicos crebra fit mentio ænomeli. Vlpia. in tit. de tritico & uino leg. l. si quis uinum. Oenomeli planè, id est, uinum dulcissimum continebitur. pro quo mendose legitur cænomeli.

olitor

, est qui uulgò appellatur hortulanus, dictus ab oleribus, hoc est, herbis hortensibus. Inde olitanus, a, um, ad hortum siue horti curatorem pertinens. Plin. [131] lib. 19. Vrceola olitoria ex his factitari prodiderunt. Vlpia. de uerb. signific. l. Urbana. Horti uinearij fortè uel olitorij. nec dicitur ab oliuis, sed ab oleribus.

opera

, æ, est labor diurnus, quemadmodum à Paulo & Vlpia. diffinitur lib. 38. dig. tit. de operis liber. differt autem ab opere, quoniam in uno opere plures operæ consumi possunt, & una opera plura opera fieri possunt.

opistographa

, dicuntur quæ in tergo chartæ scripta sunt. ab opisthen, quod interpretatur retro, & grapho scribo. Eiusmodi est scriptura de qua dixit Iuuenalis: Scriptus & in tergo nec dum finitus Orestes. Et Martialis: Scribit in auersa Picens epigrammata charta. Plin. in epist. Reliquit, ait, commentarios opistographos & minutissimis literis scriptos. Consultus in tit. de bono. posses. l. chartæ appellatione. Proinde, ait, si in opistographo quis testatus sit, hinc peti bonorum possessionem. ubi Accursius dupliciter peccat, tum in opistographo, id est, ubi opes scribuntur, exponens: tum in epistographo, id est, in epistola.

orichalcvm

, interpretatur æs montanum, nam oros est mons, & chalcos æs: nam quod uulgò aurichalcum dicitur, nulla ratione defendi potest. Tum ex illo principio omnium consensu recepto, non solere fieri compositionem ex Græco & Latino, tum autoritate & ratione. Ratio autem illa nimirum est, quòd in carmine semper prima breuis reperitur. Virg. 12. Aenei. Alboque orichalco Circundat lorica. Et Horat. in Poëtria: Tibia non ut nunc orichalco iuncta tubæque Aemula. Aurichalcum uero non posse dici Sextus Festus Pompe. est autor. Aurichalcum, inquit, [132] quidam putauerunt compositum ab ære & auro. Sanè uero orichalcum dicitur, quod in montosis locis inuenitur: mons etenim Græcè oros appellatur. Vlp. tit. de leg. iij. l. si quis electrum, inquit, uel

aurichalcum contineri. In tit. quoque de act. empt. & uendi. Quemadmodum, inquit, si quis uas aurichalcum. sed orichalcum legas.

orcinivs

, ab orco dicitur. Est autem Orcus inferorum atque mortis deus. Virgil. 2. Aeneid. Multos Danaum dimittimus orco. Idem in 6. Vestibulum ante ipsum primisque in faucibus orci. Hinc orcinus libertus, qui sit ipsius testatoris defuncti & in orci familiam adscripti. De pheretro in quo mortui efferuntur dixit Martialis: Orciniana qui feruntur in sponda. Vlpia. lib. 10. tit. de fideicommiss. lib. 1. ergo. Qui directam, inquit, libertatem acceperunt, orcinij erunt liberti. Orcinij quoque liberti meminit Iustinianus lib. 2. Institutionum.

orphanotrophivm

, penultima longa, locus est ubi orphani aluntur, quemadmodum brephotrophium ubi infantes, ut suo loco diximus. In codice Iustiniani titulus est de orphanotrophijs. quorum etiam meminit frequenter tit. de sacrosanct. eccles. Orphanotrophus, is dicitur qui orphanotrophij curam gerit.

P

Pægma

, atis, ludus interpretatur, à pezo, quod est ludo. Erat autem pægma machina in sublime tendens, in qua puerorum cantantium erant nidi. Seneca lib. 13. epistolarum his uerbis pægma describit: His, inquit, annumeres machinatores, qui pægmata per se surgentia excogitant, & tabulata tacite in sublime crescentia, & alias ex inopinato uarietates, aut dehiscentibus quæ cohærebant sua sponte coeuntibus, aut ijs quæ eminebant paulatim in se residentibus. Iosephus quoque in triumpho Vespasianorum nonnihil de pægmatis scribit. Iuuenalis: Et pægma & pueros inde ad uelaria raptos. Martialis: Et crescunt media pægmata celsa uia. Claudianus: Mobile ponderibus descendat pægma reductis. Vlpianus tit. de fundo instructo. l. quæsitum. In emptionem, inquit, domus specularia & pægmata cedere.

paganv

s, à pago dicitur, quemadmodum à uico uicinus: habet tamen aliquando remotiorem significatum, atque pro eo accipitur, qui non est militiæ sacramento addictus, ut nemo sit qui non aut paganus aut miles dicatur. Iuuenal. Citius falsum producere testem Contra paganum possis, quàm uera loquentem, Contra fortunam armati. id est, contra militem. Modestinus in tit. locati & cond. l. si ignorans, inquit, militi quasi pagano locauerit. Item multis alijs in locis digestorum, sed nunquam in alia significatione. Siquando tamen à iunioribus paganus pro infideli accipitur, id per translationem fit, quasi non sit initiatus ad sacra religionis christi, atque illius militiæ adiuratus.

pancrativm

, ut scribit Vitruuius locus erat in quo athletæ exercebantur. Plin. lib. 34. Puerum autoli cum pancratio uictorem. Propert. lib. 3. Et patitur duro uulnera pancratio. Vlp. lib. 9. tit. ad leg.

Aquil. l. qua actione. Si quis in colluctatione, inquit, uel in pancratio. Vnde pancratiastes pro athleta qui se in pancratio exercet.

pandecta

, potest interpretari comprehensorium, hoc est, omnia continens, à pan, quod est omne, & de -[134] chomæ comprehendo. Gellius lib. 19. Sunt, inquit, qui Pā dectas, id est, omnium receptacula inscripserunt. Idem lib. 12. Quas Græco uocabulo pandectas, id est, promiscua & omnimoda continentes libros. Hinc Iustin. lib. 50. digestorum, Pandectas Græco titulo prætitulauit, non quemadmodum quidam existimant, pandectas fuisse libros Iurisconsultorum, ex quibus conflatum est ius ciuile, quod Iustinianus Imperator in 50. libros redegit.

pannicvlaria

bona, quemadmodum Vlpia. in tit. de bonis damnatorum definit, sunt ea quæ in custodiam receptus, secum attulit, non omnia quidem, sed uestem qua is fuerit indutus, & nummos inueterales, & annulos parui precij.

pantomimvs

, dicitur is qui mimos representat, atque in ea arte tantum pollet, ut omnia possit imitari, à pan, quod est omne, et mimeomæ, quod est imitor. Seneca in 4. epist. Si clamor & plausus & pantomimica instrumenta perstreperint. Iulius Firmicus lib. 3. matheseon. Si luna, inquit, à Mercurio defluens ad Venerem peruenerit, organorios aut pantomimos facit. Iabolen. lib. 38. dig. tit. de operis libert. l. si libertus. Si libertus, inquit, artem pantomimi exerceat. & suprâ eodem tit. l. patronus. Si quis, inquit, pantomimum uel archimimum libertum habeat.

papyrvs

, frutex est in palustribus Aegypti locis, aut quo Nilus non fluit, brachiali crassitudine, decem cubitorum altitudine: ex cortice uero stragulas Aegyptij faciunt atque ex eodem chartas. & est alioqui materia combustibilis. Vlpia. in tit. de leg. iij. l. ligni appellatione. Harundines, inquit, & papyros comburunt.

[135] paranymphe

& paranymphe dicuntur Græcè, qui Latinis sunt pronubi & pronubæ, hoc est, nuptijs præsidentes. August. 14. de Ciuitate: Non'ne omnes famulos atque etiam ipsos paranympchos antè mittit foras, quàm blandiri coniux coniugi incipiat? Hieronymus in Sermon. assumpt. Mariam, inquit, angelus Gabriel ac si cœlestis paranympchus intactam custodiuit. dictus est autem paranympchus à para quod est iuxta, & nymphe, sponsa: quasi assidens sponsæ. Commentator Decretorum paranympchas somniat esse ancillas: dictas sic, ut ille putat, à parando lymphas.

parapherna

, bona sunt quæcunque præter dotem dantur sponsæ. Vnde paraphernica instrumenta dixit Sidonius Apollinaris puellæ tradita. & dicuntur parapherna à para quod est præter, & pherne dos: non ut

uulgus loquitur, paraphrena. Vlpia. lib. 23. dig. tit. de iure dotium. l. si ego. Si res dentur, ea quæ Græci parapherna uocant, quæque Galli peculium appellant.

parephippivs

, est qui equo insidet, siue equorum sessor, à para Græca præpositione, & ephippium. Iustinia. lib. 12. cod. tit. de cursu publ. l. parephippium. Parephippium, inquit, eum uideri, qui usurpato uno uel duobus ueredis, quos solos euectio continebat. Est autem ephippium stragulum quod equo imponitur. Horat. Optat ephippia bos piger, optat arare caballus. Martial. in disticho cuius lemma est, ephippium: Stragula succincti uenator sume ueredi, Nam solet à nudo surgere ficus equo.

parochvs

, interpretatur dator siue præbitor, hoc est, tributarius. Vnde scribit Aulus Gellius: [136] Ventidium uelut parochum uictum sibi ægrè quæsisse. & erat parochorum magistratibus præbenda conducere. Horatius 1. Ser. Parochi qui præbent ligna salemque. Idem in 2. Vertere pallor Tum parochi faciem. Inde est parochia, parochorum communio. August. 14. de ciuitate: Fuit quidam nomine Restitutus in parochia Calamen. eccl. non ut illiterati dicunt, parrochia per duplex r.

paroecos

, est incola siue habitator in loco, & paræcia incolatus siue habitatio, à para quod est iuxta, & æceo habito. Pompon. de uerb. sig. l. pupillus. Incola, inquit, est qui in aliquam regionem domicilium suum contulit, quem Græci paræcon uocant.

paropsis

, dis, genus est lancis grandioris, de qua in Euang. Qui intingit mecum manum in paropside. pro qua alius Euangelista catinum posuit. Sene. in 5. de beneficijs: Sic paropsidem argenteam & auream dicimus. Iuue. quàm multa magnaue paropside cœnat. Martia. Cui portat gaudens ancilla paropside rubra Halecem. Pomponius de auro & argento legato. l. & si ueluti paropsidas, tabulas, trullas.

passvm

, est uinum illud quod ex uuis passis conficitur. Hispani bastardo appellant. Seruius in illud Virg. secundo Georg. Et passo psythia utilior. Passum, inquit, ideo dicitur, quod ab igne patitur decoquendo: sed illud quod decoquitur, non passum, sed defrutum aut sapa dicitur. Iuuen. Passum & municipes Iouis aduexisse lagenas. Vlpian. de trit. & uino leg. l. si quis. Passum, inquit, nisi contraria mens sit intelligitur. Proculus in eo titul. l. qui uinum. Cui dulcia legata essent, omnia hæc esse legata, [137] mulsum, passum, defrutum, & similes potiones.

pastinare

, est agrum fodere, dictum uerbum à pastino, quod est ferramenti genus bifurci, quo plantæ panguntur. autor Columella libro quarto de re rustica. Sed consuetudo quicquid emoti soli uineis præparatur, repastinatum uocat. Matthæi duodecimo: Vineam pastinauit homo, & sepem

circundedit. Vlpianus libro 43. quod ui aut clam. l. semper. Is cui fundum pastinandum locaueras. Paulus de uerb. sign. l. impensæ. sicuti arbusti pastinatione ultra quàm necesse fuerat.

pater

, præter notam significationem quam habet in promptu, significat etiam senatorem: nam senatores patres conscripti appellantur, illi propter ætatem, hi propter curam. hoc adnotaui ne quis decipiatur Accursij uerbis, in illud Iustiniani lib. 10. Institutionum, tit. quibus modis ius pat. potest. sol. Quem sibi princeps patrem elegit: id est, Senatorem.

peculatus

, furtum est rerum publicarum, cœ ptum dici à pecore eo tempore quo Romani nihil præ terquam pecudes possidebant. Sallustius in Iugurtha: Peculatus ærarij factus est. hinc apud iurisconsultos in lib. dig. tit. est ad legem Iuliam peculatus.

peculium

, uerbum quoque frequens in iure ciuili, ut ait Seruius in illud Virg. Nec spes libertatis erat, nec cura peculi. Est simpliciter patrimonium: ita enim maiores nostri dicebant à pecoribus in quibus eorum constabat uniuersa substantia, sed postea illud tantum appellari cœptum est peculium, quod seruus in potestate domini, & filiusfamiliâs in potestate patris con -[138] stitutus possidet.

pecunia

præterea dicta est à pecude, quoniam, ut inquit Varro, à pastoribus horum uocabulorum fuit origo. Plinius libro 33. pecuniam accepisse nomen scribit à nota pecudis nummo impressa: sed iam pecuniæ appellatione omne illud continetur, quod pecunia mensurari potest. Paulus de uerborum significatione. l. pecuniæ. Pecuniæ, inquit, appellatione rem significari Proculus ait, hoc est, patrimonium. infrà eodem titulo Vlpianus: Pecuniæ, inquit, non solum numeratam pecuniam complectitur, uerum omnem omnino potentiam, hoc est omnia corporea.

pecus

, pecudis, est omne animal quod caret ratione atque effigie humana, nam & de piscibus Horatius in primo Carminum dixit: Omne cum Proteus pecus egit altos Visere montes. Caius tamen libro nono digestorum, titulo ad legem Aquiliam. l. lege Aquilia. Seruis, inquit, nostris exæquantur quadrupedes quæ pecudum numero sunt, & gregatim habentur, ueluti oues, capræ, boues, equi, muli, asini: sues etiam, sed canis inter pecudes non est.

pedamentvm

, dicitur uitis fulcimentum. Varro in primo de re rustica: Quibus stat recte uinea, dicuntur pedamenta: quæ transuersa iunguntur, iuga. Vlpianus libro 47. de tigno iniuncto: Vineis, inquit, necessaria, perticæ, pedamenta.

pedvles

, calceatui aptæ fasciæ erant, quibus antiquiores utebantur. Plinius libro octauo, Mures ait, abrosisse Carboni imperatori fascias quibus in calceatu [139] utebatur. Tales fascias Vlpianus crurules & pedules uocat, in tit. de auro & argento legato. l. argumento. Fasciæ, inquit, crurules pedulesque & pilea uestis loco sunt, quia partem corporis uestiunt. ubi crinales pro crurules legitur.

perivrare

, quoties in libris digestorum legitur est uitium scriptoris, quoniam in Pandectis Florentinis semper pro eo legitur peierare.

pellex

, concubina est illius qui habet uxorem: eoque distat à pallaca, quæ est concubina cælibis. dicta est autem pellex à pelliciendo, quod uidelicet attrahat alliciatque alterius uirum. Cui mulierum generi pœna est à Numa Pompilio constituta hac lege: Pellex aram Iunonis nec tangito: si tanget, Iunoni crinibus demissis agnum fœminam cædito. Paulus de uerborum significatione. l. masurius. Caius, inquit, Flaccus scribit pellicem uocari, quæ cum eo cui uxor sit, corpus misceat, aut quæ uxoris loco sine nuptijs in domo sit.

penaria

cella, & penarium, ut inquit Varro, locus est ubi penus reponitur atque adseruatur. Cicero quinto in Verrem actione: Cato sapiens Siciliam cellam penariam reipublicæ dicebat. Vlpianus titulo de penu legata. l. qui penum. Quæ horrei penarij uel cellæ penariæ instituendæ gratia habentur.

penvs

penoris, siue penus, us, est, ut ait Cicero in undecimo de natura deorum, omne illud quo uescuntur homines. Atque ut Phauorinus apud Gellium ostendit, penus est quod longæ usionis gratia contrahitur atque reconditur: ex eo dictum quòd non in promptu sit, sed intus reconditur, & habeatur penus. Apud Iurisconsul. tit. [140] est de penu legata, hoc est, ijs de rebus quæ adseruantur in penario ad longum tempus: nam quæ ad breue, in promptuaria sunt cella, inde appellata, quòd in promptu sit, quemadmodum penus in recessu interiori.

penes

præpositio, ut inquit Festus, differt ab eo quod est apud, quod apud personam tantum cum loco significat: ut si dicas, pecunia est apud me, possis id recte dicere etiam si tua non sit. Penes uero non tantum personam & locum designat, sed etiam dominium: ut si dicas, pecunia est penes me, significat quod est tui iuris ac potestatis. Vlpia. in tit. de uerb. signi. l. penes te. Penes te, inquit, amplius est, quàm apud te est: nam apud te est, quod qualitercunque à te teneatur, penes te est quod quodammodo à te possidetur.

penicvlvs

, pictoris est instrumentum quo inducit in picturam colores: dicitur & penicillus, utrumque per diminutionem ab eo quod est penis, hoc est, cauda inclinatum: nam in modum paruae caudae prominent setae ex quibus fit peniculus. Plinius libro 35. Arrepto peniculo lineam ex colore duxit. Martianus in titulo de fundo instructo. l. pictoris. Peniculi, inquit, & cauteria & conchae.

perduelles

, ab antiquioribus dicebantur, qui postea dicti sunt hostes: nam hostes dicebantur quos nunc uocamus peregrinos. Cicero in primo officiorum: Equidem illud animaduerto, quod qui proprio nomine perduellis esset, is hostis uocaretur, lenitate uerbi tristitiam mitigante. Caius in titulo de uerborum signific. l. Quos nos, inquit, hostes appellamus, ueteres perduelles [141] appellabant. hinc perduellio, onis, pro ipsa in rempubl. aut in principe hostilitate eorum qui hostes patriae iudicati sunt. Suetonius in Iulio: Subornauit qui Caio Rabirio perduellionis diem diceret. Perduellionis crimine primus omnium damnatus est Horatius, ob sororem interfectam, sed absolutus. Vlpianus in titu. ad legem Iuliam. l. is qui. Qui perduellionis, inquit, reus est, hostili animo aduersus rempub. uel principem ammatu est.

pergula

, est mensa in qua opifices opera sua uendenda exponunt. Hinc Plinius scribit Apellem tabulas quas pingebat transeunti populo iudicandas in pergula consueuisse proponere. Vlpianus libro nono digestorum, titulo de ijs qui deiecerunt. l. si uero. Cum pictor, inquit, in pergula clypeum uel tabulam expositam habuisset, eaque excidisset.

pharmacvm

interpretatur uenenum, quod tam Graecè quàm Latinè medium indifferens est ad bonum & ad malum. Caius de uerb. sign. l. qui uenenum dicit.

philyra

siue philura, arbor est quae à Latinis tilia dicitur. appellantur quoque philurae tuniculae quaedam intra philurae arboris corticem: atque inde librariorum quoque chartae ad scribendum philurae dicuntur, siue illae sint ex tilia siue ex quacunque alia materia. Martianus de philologiae nuptijs libro secundo: Rari uero libri in philyrae cortice subnotati. Herodianus quoque libro primo mentionem libelli facit ex tenuissima philura. Plinius libro 13. Preparantur, inquit, ex papyro, chartae diuinae acu in praetenuas, sed quamlatissimas philuras. Vlpianus titulo de legatis tertio. l. librorum appellatione. [142] Siue in philura, inquit, aut in uitellitia ut nonnulli conficiunt.

philippi

, orum, colonia est Thraciae, siue Macedoniae, de qua Lucanus in primo Pharsaliae: Vidi iam Phoebe Philippos. Extat epistola Pauli apostoli ad Philippenses. Philippensis coloniae meminit Iurisconsultus in titulo de censibus.

pistrinvm

dicitur locus siue machina in qua frumentum molitur: dictum à pinsendo, hoc est molendo. & pistorum qui molunt. & pistrinarij qui pistrini curam gerunt. Paulus de uerborum significatione. Pistrinum & horreum infule dotali adiectum. in titulo quoque de impensis. l. j. & sæpe aliàs.

pityocampe

, uermis est siue eruca in nucibus pineis: nam pitys est pinus, & campe eruca. Plinius libro 23. Pinorum, inquit, erucas, quas pityocampas uocant. Item libro 29. Eadem in pityocampis in pinea nascentibus, eadem bupresti similiter præparatur. Marcellus libro 48. ad legem Corneliam de ueneficis & sicarijs. l. eiusdem. ubi pro bupresti & pityocampis bubostrum & pityocarpas mendose legitur.

plagae

, sunt retia rariores maculas habentia. Virgilius quarto Aeneid. Retia rara plagæ, lato uenabula ferro. Vlpianus in titulo de fundo instruct. l. quæsitum. Aucupes, inquit, & plagæ huiusmodi instrumento continebuntur. Accursius plagas palos esse putauit, quibus retia fulciuntur.

plagiarijs

, non tam eum significat, qui surripit seruos alienos, quod putauit Accursius, quàm eum [143] qui liberum hominem in seruitutem trahit, quique hominem emit, quem scit esse liberum, & qui liberum esse sciens uendit, aut eo utitur quasi seruo. Plagium uero est ipsa pœna quæ plagiario infligitur. Martialis: Impones plagiario pudorem. Plagiariorum quoque meminit Paulus apostolus in prima ad Thimotheum epist. Apud Iurisconsultos titulus est de plagiarijs ad legem Flauiam.

polio

, onis, dicitur qui arma polit. Iulius Fir. lib. secundo: Mars, inquit, & Mercurius in decimo ab horoscopo loco poliones faciunt. Callistratus libro 50. de iure immunita. l. quibusdam.

polypus

, is dicitur qui polypo morbo laborat. est autem polypus, ut inquit Celsus lib. septimo, caruncula modò alba, modò subrubra, quæ narium orbi in hæret, strangulatque hominem, maxime Euro aut Austro flante. Paulus quoque Aegineta: Polypus, inquit, tumor est præter naturam, in naribus consistens, à similitudine marini polypi nominatus, quod eius carni similis sit. Galenus libro tertio decameridon multa de origine & cura illius scribit. Vlpianus libro uigesimoprimum digestorum, titulo de ædili. edicto. l. Qui clauum habet, morbosus est, & polypus.

polinctores

dicuntur funeris paratores. nam polincere est funus parare. Plautus in Penulo: Propterea apud uos dico confidentius, quia mihi polinctor dixit, qui eum polinxerat. Idem in asinaria: Ecquis currit polinctorem accersere? mortuus est Demenetus. Vlpianus de institoria actione. l. quicumque. Si libitinarius, inquit, seruum polinctorem habuerit, isque mortuum spoliaue -[144] rit, dandam

in eum quasi institoriam actionem. Itaque nonnihil interest, cum Libitinarij uideantur qui funus curant, polinctores qui efferunt.

popina

, locus est ubi edulia esculentaque parantur hominibus non satis honestis. Vnde Lucilius: Infamemque inhonestam, turpemque odisse popinam. Nonius: Quos nunc dicimus tabernarios à popinis, uel luxuriosos qui se popinis dedunt. de legatis tertio. l. cætera. Ad tabernas, inquit, uel popinas extenditur.

postliminiu

, ut inquit Festus, à post & limen componi uidetur: nam postliminio, inquit, receptus est is, qui cum extra limina, hoc est, terminos prouinciæ captus fuerat, rursus ad propria reuertitur. Cicero tamen in libro Topicorum ex autoritate Seruij Sulpitij, in postliminio nihil esse putat nisi post, liminium uero nihil significare, sed tantum nominis esse productionem. ut timus in legitimus, & finitimus, & tullium in meditullium. & subdit: Postliminio redeunt hæc, homo, nauis, mulus, clitellarius equus, equa quæ frena recipere solet. Vnde in libris digestorum titulus est de captiuis & postliminio reuersis.

praeses

, is dicitur qui prouinciam armis tuetur, ne desciscat atque rebellet, à dominio illius cui est subiecta. Sed quemadmodum Vlpia. in tit. de officio præsidis ait, ad illum pertinet potissimum, ut pacata et quieta sit prouincia quam regit. sic euangelista Pilatum Iudæ æ præsidem appellat, sub quo christus passus est.

praematvra

, dicuntur poma quæ nondum uenerunt ad maturitatem. Luca. libro septimo: Ad præma -[145] turas segetum ieiuna rapinas Agmina compulimus. & sic per translationem mors præmatura dicitur, quæ uenit ante tempus. Gell. lib. 19. Cum significamus coactius quid factum & festinantius, tunc rectius præmaturè id factum esse dicimus. Papinia. lib. 45. dig. tit. de stipulationibus. l. liber homo qui bona fide. Decem, inquit, hodie dari spondes? dixi posse uel ab eodem die pecuniam peti, nec uideri præmaturius agi non finito stipulationis die. præmaturius exponendum est, id est, festinantius, ut apud Gellium.

praetoriu

, non solum est domus ubi Prætor habitat, uel ubi ius reddit, sed etiam regum, principum, & summorum magistratuum. Vnde nauis prætoria, & cohors prætoria, & porta prætoria, id est, ad regem uel principem pertinens. Significat quoque prætorium, uillam in agro magnifice exstructam, in qua significatione accipitur apud Iuuenal. Criminibus debent hortos prætoria, mensas. Marti. Ad lapidem Torquatus habet prætor ia, quartum. Sueton. in Caligula: In extructionibus, inquit, prætoriorum atque uillarum omni post habitatione nihil tam efficere concupiscebat, quàm quod effici posse negabatur. Nerat. lib. 8. tit. de ser. ru. præd. l. rusti. præd. Vel cloacam, inquit, habere licere per uicini domum, uel prætorium, uel protectum habere licere. Vlpia. de uerb. signific.

l. urbana. Sed & si fortè stabula sunt uel alia meritoria in uillis & in uicinis, uel si prætoria uoluptati tantum deseruientia, quia urbanum prædium non locus facit, sed materia. En quomodo utrobique prætorium pro ædificio in agro ponitur.

[146] pridie

, cum accusatiuo & cum genitiuo construitur: nam ut ait Prisci. tempor alia & localia aduerbia in præpositiones transferuntur, ut pridie calendas, & pridie calendarum. Vlpia. lib. 24. tit. sol. matrimo. l. fructus. Si mulier, inquit, pridie uindemias dotem dederit. Idem tit. de testamentis. l. qua ætate. Si testamentum, inquit, pridie calendarum fecerit.

primipilvs

in bello dicebatur, qui quatuor centurijs, hoc est, qui quadringentis militibus præerat. Martia. Grata pudens meriti tulerit cum præmia pili. Modest. lib. 27. tit. de excusat. l. non solum. Qui primipilum, inquit, expleuit. & ibidem: Qui ad caligatas militias & reliquas militauerunt. & in eodem tit. atque eodem autore. l. sed & primipilarij, inquit, ex constitutionibus imperialibus uacationem habent. Appellatur & idem primipilaris, ut de leg. iij. l. pater filium. Iulius, inquit, agrippa primipilaris. Iustinia. lib. 12. codicis, de primipilo & dignitate, & commodis primipilatus nonnihil disseruit.

principia

, in castris dicebantur, in quibus principes castra metabantur: nam ut inquit Varro de lingua Latina, milites hastati dicti sunt qui primi hastis pugnabant, pilani qui pilis: principes qui principio gladijs. Inde principalis porta castrorum dicitur, ut inquit Festus, quòd in eo loco est, in quo principes ordines tendunt, id est, tentoria figunt. & principalia in castris inde dicta, ut apud Trogum lib. 11. Si principalia castrorum cerneret, senatum te alicuius reipub. priscæ uidere diceret. Sunt itaque principia in acie, ubi consistunt milites, cognominati principes. Liuius lib. 8. ab urbe cond. Principia Latinorum protur -[147] bant clamore sublato. Valerius de disciplina militari: Ad principia, inquit, per omne militiæ tempus adesse. Terent. in Eunuchis: Tu hosce instrue, hic ego ero post principia. Martia. lib. 49. de re militari. l. officium. Officium, inquit, tribunorum est principijs frequenter interesse. Accursius principijs exponit, cum milites assumuntur, uel cum rixa aliqua nascitur. Sed nihil mirum est, reconditos sensus ignorasse, qui consuevit in manifestis cæcutire.

privilegiarivs

, is appellatur cui priuilegium aliquod est concessum, qui ab indoctis priuilegiatus dicitur: pari errore illi quod pro beneficiario, uocant beneficiatum: nam beneficiarius & priuilegiarius, ea figura dicuntur, qua donatarius, legatarius, testamentarius, depositarius. Vnde milites beneficiarij dicti, qui uacabant officio. Festus, Vegetius, & Cæsar belli Gallici ultimo commentario. Vlpia. lib. 42. de priuil. cred. l. si uentri. Quorum pecunia ad creditores priuilegiarios peruenit. Et statim bis ponit creditores priuilegiarios. Idem lib. 2. de pactis. l. rescriptum. An priuilegiarijs, inquit, absentibus hæc pactio noceat. Idem Vlp. lib. 14. tit. quod cum eo qui in aliena potestate. l. sed an hic. Recte, inquit, dicitur occupantis meliorem esse conditionem, nisi quis priuilegiarius ueniat.

Sed neque priuilegium dicitur quod priuet legem, ut isti putant, sed quod sit lex priuata, hoc est, propria alicui in illius fauorem concessa.

procurator

Cæsar, erat qui res Imperatoris procurabat. Refert Cornelius Tacitus, quòd Claudius Cæsar procuratoribus suis omne ius tradidit, paremque uim in rebus peragendis esse uoluit, ac si ipse staret. [148] tuisset. atque ut simpliciter loquamur, Vlpiano lib. 3. dig. autore, procurator est, qui aliena negocia mandato domini administrat. sed de officio procuratoris Cæsar tit. est in primo dig. lib. ubi Vlpian. ait, quæ acta & gesta sunt à procuratore Cæsar, sic ab eo comprobari, ac si à Cæsare gesta essent.

promercialia

, dicuntur quæ ut diuendantur pluris, fuerunt emptæ. Gellius lib. 4. Ex ijs inquit, quæ promercialia & usualia. Columel. lib. primo: Aut animalibus, aut rebus alijs promercialibus occupet. Idem lib. 12. de officio uillici: Pecuniam domini neque in pecore, neque in alijs rebus promercialibus occupet. Paulus lib. 25. dig. tit. de impensis. l. quod si. Quod si res, inquit, in quibus impensæ factæ sunt, fuerint promerciales, tales impensæ non uoluptuariæ, sed utiles sunt.

prolytæ

, Iustiniano autore, in proæmio digestorum, illi dicebantur scholares, qui quintum iam annum iuri ciuili operam dederunt, quemadmodum appellabantur lytæ, qui quatuor annos eidem studio incubuere, nam quod legitur coloritæ, pro eo quod debuit esse prolytæ, mendum est manifestarium, ex Florentinis illis Pandectis deprehensum. Sed cur illi dicantur lytæ, id est, soluti, hi uero prolytæ, id est, præsoluti, nondum mihi liquet, nisi fortè hi sunt quos nunc uocant licentiatos: illi, quos bacularios.

promptuarivm

, cella est in qua reponuntur edulia quæ ad usus cotidianos comparata sunt: eoque differt à penario, ut in suo loco dictum est, cum sit penus, ut Phauorinus ait, quod longe usionis gratia conquiratur. [149] Apuleius in 1. de asino. Ex promptuario oleum unctui, & lintea tersui. Hieronym. interpres in psalmo, Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud. Paul. tit. de penu leg. l. nam quod. Si cui quæ in promptuario sunt, legata sunt. Dicitur quoque cella promptuaria, & promus dispensator. Omnia à promendo dicta.

promulsidarivm

, poculum est mulso bibendo aptum. Mulsum autem, ut diximus, potus est ex mellis & uini commixtione concinnatus. Pompo. in tit. de auro & arg. leg. l. & si. Scutellas, inquit, & promulsidaria contineri. repositoria quoque continebuntur.

proreta

, dicitur is qui nauis proræ præfectus est, & est Græcum, nam proreus dicitur. Plaut. in Ruden. Si tu isti nauis proreta es, ego gubernator ero. Pau. lib. 39. de public. & uestigal. l. cotem. Proreta, inquit, nauta'ue.

proscænium

, inquit Seruius in illud Virg. secundo Geor. Veteres ineunt proscænia ludi. est pulpitum ante scenam in quo ludicra exercentur. Vlpia. lib. 50. de pollicitationib. l. de pollicitationi. Probè, inquit, faciet Statius Ruffinus, si opus proscænij perficiat. Iustinianus lib. 11. codicis, tit. de spectaculis. l. si qua. Vel in theatri, inquit, proscænijs. Vtrobique Accursius nihil aliud quàm locum esse dicit.

proscindere

terram, est illam uertere cum primum aratur. Nam ad uernactum faciendum terra primum proscinditur: deinde offringitur, siue iteratur: postea tertiatur. Virg. 1. Georg. Et qui proscisso quæ suscitatur æquore terga. Varro in primo de re rust. Terram, inquit, cum primum arant, proscindere appellant: quod [150] iterum, offringere dicunt. Paulus titulo de uerborum significat. l. sylua. Noualis, inquit, est terra proscissa. non præcisa, quod delirat Accursius.

prothyrum

, autore Vitruuius, est uestibulum ante domorum ianuas, à pro quod est ante, & thyra ianua, aliquando etiam pro antepagamento, id est, ianuarum ornatu ponitur. Idem Vitruuius aliubi: Nos, inquit, prothyra appellamus, quæ Græcè dicuntur diathyra. Vlpia. tit. de fundo instru. l. quæsitum. Prothyrum domus, si uelamen est, instrumento domus continetur. Accursius ægroti somnia narrans, prothyron à thyros quod est magister, deducit. Sed quomodo magister instrumento domus contineatur, ipse uiderit. Multo adhuc somniculosius in illud Pomponij de uerb. signific. l. statuæ. Prothyrum quod in ædibus interdum fieri solet: Prothyrum, inquit, quia procul trahitur, quasi Latina dictio esset. Illud profectò simplicius, quod ingenuè fatetur se nescire quid prothyrum sit.

protocolon

, interpretatur primum membrum, ut sit prima illa scriptio, quam in commentarij modum tabelliones scriptitant: quæ significantius commentationes, aut prototypa, aut archetypa dici possent. Codice titulo de tabellionibus. collat. 4. Vt protocola, inquit, dimittant in chartas.

proxeneta

, non ut uulgò legitur, proseneta, latinè interpretatur mediator, id est, qui conciliat inter se ementes & uendentes, maxime hospites, unde nomen deductum est: nam xenos hospes interpretatur. Seneca in epist. Nolo proxenetæ nomen tuum iactent. Et Martialis: [151] Vatiniorum proxeneta sartorum. lib. 50. dig. de proxenetis. l. si proxeneta. & ibidem sæpe.

pvblicanorvm

ordo, quemadmodum Cicero in multis locis scribit, Romæ fuit hominum honestissimorum. hi uestigalia publica conducebant, & inde dicti. In sacris literis publicanus nomen propemodum est infamiæ, propterea quòd qui portoria exigunt, odio sunt omnibus. unde Saluatori nostro uitio dabatur, quòd cum publicanis & peccatoribus manducabat. Apud Iurisconsul. tit. est de publicanis & uestigalibus.

pvlmentarivm

, dicitur à pulmento. Pulmentum uero, ut ait Varro, dictum est, quod id edebant cum pulte: est autem cibus solidior utrunque, siue illud sit ex aquatilibus, siue ex terrestribus. Horat. 2. Serm. Pulmentaria quære sudando. Cato de re rust. Pulmentarium familiæ oleæ caducæ quàmplurimum condito. Pau. tit. de fun. instru. l. cum de lanionis. Sine his, scilicet patinis & cacabis, pulmentarium coqui non potest.

pvstvlavm

argentum, dicitur, quod est purum & absque omni spurcitia. dictum pustulatum, quasi purum putumque. Pustula quoque ipsa argenti puri massa dicitur. Martialis: Et nimium felix pustula uincit ebur. Idem: Nulla uenit à me argenti tibi libra pustulati. Suetonius in Nerone: Nummum asperum, argentum pustulatum, aurum obrizum exegit. Alphenus libro decimonono, titulo locati & conducti. l. in naue sauphelli. Cum argentum, inquit, pustulatum fabro daretur. Accursius hallucinans uarijs modis, legit quasi is qui nihil certi ac definiti tradit.

[152] Q

Qvalli

, sunt canistra uindemiæ apta, siue ad comportandas uuas, siue ad colandum mustum, ut uult Seruius, inde dicta. Ait nanque in illud Virg. 2. Geor. Tu spissos uimine quallos Cola que prælorum fumosis diripe tectis. Qualli sunt per quos uinum defluit, qui & ipsi à colando sunt dicti. Columella in horto: Ipse ferens olitor deductos pondere quallos. Et Cato de re rustica: Ad uindemiam, inquit, parentur qualla & sarcinantur. Vlpian. de fun. instru. l. instrumenta. Qualli, inquit, uindemiatorij exceptorijque, in quibus uuæ comportantur.

qvini

, æ, a, quemadmodum de binis & denis est dictum, nomen est diuiduum siue distributuum ad singulos tantum. Apbrianus lib. 21. tit. de euictionib. l. si duos. Si duos, inquit, seruos quinis à te emam, & eorum alter euincatur &c. Accursius quinis pro bis quinque exponit, falso nimirum interpretamento. aliud nanque est emere duos seruos quinis aureis, aliud bis quinque, id est, decem aureis: nam illud significat quod quenque illorum emi quinque aureis diuisim, hoc uero quod ambos emi decem aureis coniunctim. Cui uero sensui magis accommodari debeant uerba legis, iurisconsulti uiderint, nos sermonis Latini puritatem inquirimus.

R

Refigere

, est id quod fixum est labefactare atque conuellere: nam sunt uerba quædam quæ composita cum re uertunt significationem in contrarium. Virgilius sexto Aeneidos: *Fixit leges pretio, atque re -[153] fixit.* Horat. j. Epist. *Qui templis Parthorum signa refixit.* Venuleius libro 43. *quod ui aut clam. l. si uitem. Si fixeris, inquit, & ego refixero.* Paulus titulo de uerborum obligatione. l. inter. *Tabulæ ait, refixæ sunt.* Venuleius tit. ad legem Iuliam peculatus. l. qui tabulam. *Qui tabulam, inquit, æream refixerit. Tabulam æream Venuleius intelligit, in qua aliqua lex erat scripta, ut sic promulgaretur. Quod uero huiusmodi tabulæ essent æræ, ostendit Ouidius in primo Metamorph. cum dicit: Nec uerba minantia fixo Aere ligabantur.*

repetvndarvm

, uel de repetundis, accusatur quis uel damnatur, qui in administratione magistratus pecunias accepit, unde accipere non debuit. Neque habet alios casus quàm genitiuum & ablatiuum numeri pluralis. Sallustius in Catilina substantiuum subintellectum expreßit, dicens: *Catilina pecuniarum repetundarum reus.* Titulus est in libro digestorum 48. ad legem Iuliam repetundarum, de qua Martianus his uerbis scribit: *Lex Iulia repetund. pertinet ad eas pecunias quas quis in magistratu potestatis'ue curatione, legatione'ue acceperit.*

replvmbari

dicitur argentum, quoniam elaborati argenti partes non possunt consolidari, nisi interueniente plumbo: nam quemadmodum suprâ diximus ferruminatione fieri per eandem materiam, ita nunc dicimus plumbationem fieri per aliam materiam, hoc est, per plumbum. Seneca in quarto naturalium quæstionum: *Argentum, inquit, replumbatur, signorum argumenta soluuntur.* Vlpia. de auro & argento leg. l. cum aurum. [154] *An replumbari debeam cum sic appenduntur. Replumbari igitur est plumbum auferre.*

resipiscere

, est ex temporario furore in pristinum sensum redire. Liuius lib. 24. *Si quis resipiscat & antiquam sanitatem recipiat.* De uulgari & pupilla. l. ex facto. *Desinere, inquit, ualere testamentum cum resipuisset.*

rheda

, uehiculi genus est. Quintilianus lib. primo, uocabulum gallicum esse putat: *Plurima, inquit, Gallice ualuerunt, ut rheda, petoriturum: quorum altero Cicero, altero Horatius utitur.* Iabolenus libro 19. titulo locati & conducti. l. cum in plures. *Pro sola, inquit, rheda portorium daturus fuerit.*

rivales

, dicuntur qui eundem riuum communem habent. Gellius libro decimotertio: *Negotium quoque alicuius quod ei fortè de aquæ ductu cum riuatibus est. Pompo. lib. 43. titu. de aqua cotidiana. l. hoc iure. Dum ne fundum, inquit, domino, aut aquarium riuatibus deterius faciat. Per translationem riuales dicuntur, qui communem habent amicam. Iuuenalis: Non unus tibi riuatilis ditabitur hæres.*

rogatio

, rogationis, pro eo quod est lex, propterea sic appellata, quòd cum promulgatur, populus rogatur, uelit ne, & iubeat eam legem sanciri. Festus: *Rogatio, inquit, est cum populus consulitur de uno pluribus'ue hominibus, quod non ad omnes pertineat, & de una pluribus'ue rebus de quibus omnibus sanciat. Nam quod in omnes homines resque populus sciuit, lex appellatur.*

[155] rvbrica

, genus est terræ rubræ, quæ ad picturam solet accommodari. habetque accentum in penultima. Horatius Sermonum libro secundo. *Prælia rubrica picta aut carbone.* Persius: *Non secus ac si oculo rubricam dirigat uno. Quæ uero in iure ciuili & pontificio dicuntur rubricæ, tituli siue indices rubri, uel ex rubro, possunt rectius appellari.*

rvder

, rudaris, siue rudus rudaris, est purgamentum domus, siue putei, siue cuiuscunque rei quæ ex sordibus purgari debeat. Columella in horto: *Rudere tum pingui solido uel stercore aselli.* Suetonius in Vespasiano: *Ipse restitutionem Capitolij aggressus rudaribus purgandis manus primus admouit. Vlpianus titulo de damno infecto. l. prætor ait. Neque dominus uelit rudera egerere. & in eodem titulo sæpe.*

S

Saccarijs

, dicitur baiulus qui sacco defert transfertque merces, aut aliquid aliud à loco in locum. Et saccaria negociatio est dicta quæ circa saccos uersatur. Apuleius primo de asino: *Operculas quas adhuc uegetus saccariam faciens merebam. Vlpia. in quadam lege. Si quid, ait, ex sacco saccarij excidisset. Et est saccus idem ferè atque ex eadem materia, qua sagum sagi.*

saccvs

sacci, & sacculus sacculi, pro nummorum loculis accipiuntur plerunque. Plinius libro secundo: *Aurum & æs & argentum liquatur in sacculis. Marti. Excussi loculosque & sacculum.* Vlpianus libro 47. in titulo de furtis. l. uulgaris. *Si quis, inquit, qui uiginti nummorum [156] saccum deposuisset, alium saccum in quo scit triginta nummos esse acceperit. Et paulò post: Si quis, ait, surripuerit furto duos sacculos, unum decem, alterum uiginti nummorum. Idem in titulo de*

statu liberis. l. statu liberos. Decem, inquit, iussus erat dare, uiginti dedit, siue numerauit, siue in sacculis dedit.

sacculariivs

dicitur, qui saccis, id est, loculis quibusdam præstigias quasdam exercet, ut aliud fiat, aliud uideatur fieri. Vlpianus in titulo de extraordinarijs criminibus. l. saccularij. Saccularij, inquit, qui uetitas in sacculis artes exercentes, partem subducunt, partem subtrahunt. Idem in titulo de effractoribus & expilatorib. l. j. saccularium pro fure qui in saccum res furto ablatas inijcit, accipere uidetur. Simili, inquit, modo saccularij & dietarij, erunt puniendi.

sacrvm

, ut Macrobius libro Saturnaliûm primo, autoritate Trebatij definit, est omne illud quod deorum habetur, idque probat multis Virgilij carminibus. Iustinianus libro secundo Institutionum: Sacræ, inquit, res sunt, quæ rite per pontifices deo dedicatæ sunt. Martia. quoque libro primo digestorum, titulo de rerum diuisione. l. in tantum. Sacræ, inquit, res sunt hæ, quæ publicè consecratæ sunt, non priuatim.

sagariivs

, est uenditor sagorum, de quo Iuuenæ. dixit, An saga uendendi nubat caupone relicto. Est autem sagum textum ex lana caprina, aut hirca ex ouibus, idem ferè quod saccus. Vnde sagarius, a, um, ad saga pertinens. Vlpian. lib. 14. titu. de tributoria actione. l. procuratoris. Duas, inquit, negotiationes, puta sagariam & lintheariam.

[157] sagmen

, inis, herba notissima est, non tamen sub hoc nomine, sed sub alio quo appellatur gramen siue uerbena, Græcè agrostis, quæ uero Hispane dicitur uulgo uerbena, ea Latine est uerbenaperica, & Græce pistereon. Liuius primo ab urbe condita: Sagmina, inquit, te rex posco. rex ait, puram tollito. fecialis ex arce graminis herbam puram attulit. & sequitur: Verbenæ caput, pilosque tangens. Idem quoque scribit Plinius libro 22. Non aliunde, inquit, sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacratis legationibus quàm uerbenæ, certe utroque nomine idem significatur, hoc est gramen ex arce cum sua terra reuulsum. Martia. libro primo de rerum diui. l. sanctum est. Sunt, inquit, sagmina quædam herbæ, quas legati populo Romano ferre solebant, ne quis eos uiolaret: sicut legati Græcorum ferunt ea quæ uocantur ceratia, id est, siliquas.

salgama

, inquit Merula, appellantur quæcunque conditanea ad uictum nostrum ex sale in uasis adseruantur. Columella lib. 13. de re rustica. Locum & uasa idonea salgami præparari iubent. Idem in horto: Tempore non alio uili quoque salgama merce. Condiebantur autem ex sale præter oleas asparagi, capparis, & tristes inulæ, ferulæque minaces. In libro duodecimo codicis, titulus est de salgamo hospitibus non præstando. Ne quis, inquit, comitum, uel tribunorum salgami nomine, culcitram, lignum, oleum, à suis extorqueat hospitibus. Accursius à sale & gamos compositum esse dicit, quod culcitram interpretatur, quoniam, ut ait, propter nuptias culcitra est. Pulchra

expositio, atque tali digna interpre - [158] te, qui putet culcitram ob eam tantum causam paratam, & qui nulla cogente necessitate compositionem ex Latino & Græco faciat. Est igitur sensus legis, quòd cum parochi soliti sint præstare hospitibus salgamam, appellatione salgami non debent ab illis exigì culcitra, ligna, oleum. Atqui ligna & sal solita esse præberi, testatur Horatius in primo Sermonum, cum dicit: Et parochi qui præbent ligna salemque. Sed à sale appellatum esse salgamum, non est dubium. Sed appellatione salgami siue salis quid intelligi debeat, Imperator expreßit.

saliens

, tis, dicitur fistulæ pars illa unde aqua salit, quæ Græce appellatur Crunos. Vitruuius libro octauo: Athenis, inquit, usque ad portum Pyreum ducti sunt salientes, ex quibus bibit nemo. Frontinus de aquæductibus. Binos, inquit, salientes diuersarum aquarum accepere. Vlpia. lib. 19. dig. l. limes. Labra, inquit, salientes, fistulæ quoque quæ salientibus iunguntur.

salictvm

, locus est ubi salices consitæ sunt, pro eo quod esse debuit, salicetum, ea forma qua à quercu fit quercetum, à lauro lauretum. Aliquando etiam pro ipsis salicibus accipitur. Virgilius in Bucolicis: Hybleis apibus florem depasta salicti. Et in secundo Georgicorum: Glauca canentia fronde salicta. Iurisconsultus arborum furtim cæsarum. l. uitem. Arborum, inquit, appellatione uitem contineri plerique existimauerunt, hedere quoque, arundines, & salictum. Pro loco uero salicum Columella libro primo: In prata & arua salictaque & arundineta. Vlpia. tit. de fund. instru. l. quæsitum. Arundineta, inquit, & salicta anteaquam cæsa sint.

[159] salignevs

, a, um, quod est ex materia salicis arboris notæ. Cato de re rustic. Si lapis non erit, particis saligneis. Ouid. octauo Meta. Lecto non indignanda saligno. Vlpia. Arborum furtim cæsarum. l. uitem. Sed & si quis saligneas uirgas instituendi salicti causa defixerit.

saltvarivs

, inquit Valla, est custos saltus. Saltus uero dicitur ubi pascuntur armenta, feræque uersantur. Iurisconsultus tamen de legatis tertio. l. cum queritur. pro agri custode accepit. Neque topiarium, inquit, ornandi, saltuarium tuendi fundi magis quàm colendi causa paratum uideri. Item de fundo instr. l. instrumenta. Si uiridaria, inquit, sint, topiarij. Si fundus saltus pastionesque habeat, greges pecorum, pastores, saltuarij.

salvstiani

horti, fuerunt Romæ, quorum Plinius libro septimo meminit. In conditorio, inquit, Salustianorum hortorum adseruabant. Aphric. de leg. j. l. idem Iulianus. Si Salustianos, inquit, hortos, qui sunt Augusti.

sapa

, quod Græce tum hepsema, tum syreum dicitur, est cum mustum ad tertiam partem decoquitur. Plinius libro decimoquarto: Syreum quod alij hepsema, nostri sapam appellant. Idem libro uigesimotertio. Vīno cognata res sapa est musto decocto, donec tertia pars supersit. Marcel. Sapa, inquit, quod nunc mellacium dicimus, mustum ad mediam partem decoctum est. Vlpianus de fundo instruct. l. quæsitum. Vas, inquit, æneum in quo sapa decoqueretur, & defrutum fieret, & ea quæ ad bibendum lauandumque familiam parantur, instrumenti esse. Sapa, inquit Accursius quiddam quod fit ad potandum, dicta quasi parum saporis habens.

[160] sarcinatores

, & Sarcinatrices, dicuntur autore Nonio, qui pannos, siue ex pannis uestes consuunt. Plautus in aulula. Petunt fullones, sarcinatores petunt. Lucillius: Sarcinatorem esse summum, suere centonem optime. Vlpianus libro 47. tit. de furtis. l. itaque fullo. Itaque uel sarcinator, qui polienda uel sarcienda uestimenta accipit. In alia quoque lege. Et ancillarum, inquit, maxime si qua sarcinatrix erit.

sarcophagvs

, lapis est qui peculiariter hoc habet, ut carnem ex cadaueribus exedat, dictus à sarx sarcos, quod est caro, & phago comedo. Plinius libro 36. Sarcophagus lapis est, qui fissili uena scinditur, corpora defunctorum condita in eo absumuntur. Celsus libro quarto: Lapis qui carnem exedit, quem sarcophagon Græci uocant. Vnde & pro sepulchro quod ex eo lapide fieri consuevit, plerunque ponitur, sed & pro sepulchro ex alia quauis materia. Iuuenalis: Sarcophago contentus erit. Modestinus de alimentis & cibarijs legatis. l. libertis. Ad sarcophagum, inquit, meum, memoriam quotannis celebrent. Marcellus tit. de religiosis. l. funeris. Si qua, inquit, uestiaria sunt. uel sarcophagi.

sarcvlvs

, li, uel sarculum, li, instrumentum est quo sata sarriuntur, id est, herbis internascentibus purgantur. Iuuenalis: Ne maræ ac sarcula desint. Aliquando simpliciter pro instrumento fossorio accipitur, ut apud Horatium in primo carminum: Gaudentem patrio findere sarculo Agros. Vlpianus de fundo instruct. l. instrumenta. Ligones, inquit, sarculi, falces putatoriæ, bidentes. Accursius multipliciter exponit.

[161] sardonys

, ychis, lapillus est unus ex ijs qui in precio habetur, referens colorem Sardij & Onychis, ex quibus uidetur compositum esse nomen. Onyx autem lapis est quem uulgo Corneolam appellat. De Sardonyche Plinius lib. 37. multa scribit. Vlp. lib. 48. tit. de bon. dam. l. diuus. Si damnatus, inquit, in digito habuerit aut sardonyscha, aut aliam gemmam magni precij.

sarmatae

, siue Sauromatæ, nam utroque modo appellantur, populi sunt septentrionales, alteri in Asia, alteri in Europa. nam duplex est Sarmatia. Luca. in 3. Et iuncto Sarmata uelox Pannonio. & ibidem: Affinis Sarmata moscho. De auro & arg. leg. l. argumen. Sunt, inquit, nationes quædam quæ pellibus utuntur, ueluti Sarmatarum.

sativs

, pro eligibilius atque melius, aduerbium est comparandi ab eo quod est satis. Iuue. Hoc satius quàm si dicas sub iudice uidi Quod non uidisti. Vlpianus de fideicommiss. liber. l. si debitor. Satius est eum qui agnouit legatum onerari.

satricvm

, urbs fuit antiquissima Italiæ, de qua Liuius lib. 28. Satrici matris matutæ de cælo tactam ædem. Florus de bello latino: Satricum atque Corniculum quis credat? tunc prouinciæ fuerunt. Scæuola tit. de leg. 3. l. patronus. Fundum, inquit, Satricanum in regione Nisana.

scaena

, ut inquit Seruius, in illud Virg. 1. Aeneid. Tum syluis scæna coruscis Desuper. potest inumbratio interpretari: apud antiquos enim theatralis scæna parietem non habebat, sed de frondibus arborum umbracula quærebat, postea tabulata cæperunt componere in modum parietis. Vlpia. de ijs qui notantur infamia. l. quod [162] prætor. Qui in scenam, inquit, prodierit, infamis est. Et subdit: Scæna autem est, ut Labeo definit, quæ ludorum faciendorum causa quolibet loco ubi quis consistat moueatur, spectaculum sui præbitura. Inde ludi scænici dicti, qui in scæna repræsentabantur. Sed definitio Labeonis de scæna uersatili intelligenda est, de qua Virg. in 3. Georg. Vel scæna ut uersis discedat frontibus. De scæna uersatili Plinius & Valerius. Inde dicti ludi scænici, qui in scæna repræsentabantur, quorum fit mentio à Iurisconsultis frequenter.

scaeva

, dicitur qui manu sinistra perinde ac dextra utitur, nam scæuos græcè, sinister interpretatur. hinc Romanorum cognomina. Hinc Scæua miles ille Cæsarianus, qui bello ciuili fortiter dimicans, pro munitione cæsus est, & Scæuolarum nobilissima familia. Vlpia. de ædilitio edicto. l. qui clauum. Scæuam, inquit, non esse morbosum.

scandvlarivs

, est faber lignarius qui scandulas facit. Sunt autem scandulæ ex ligno assulatim desecto. Plinius libro 16. Scandulæ ex robore aptissimæ. Vitruuius libro 2. Scandulis robustis aut stramentis. Vegetius lib. 2. de re militari: Tempore hyemis de tegulis uel scandulis porticus tegitur. Inde scandulare, quod scandulis constat. Apuleius tertio Meta. Iam uecors animi tectum scandulare conscendit. Scandulariorum meminit Iurisconsultus de iure immunitatis. l. quibusdam.

scapha

, nauigij genus est minusculum, ueluti monoxylon, hoc est ex uno solidoque ligno excauatum, ad quod allusit Virg. in primo Georg. cum dixit, Cauat arbore lintres. Et est ferè quæ deputata est maioris nauis mini -[163] sterio, & quæ pro tempore nunc ex nauì deducitur, nunc in nauem subducitur. Dicta est autem scapha à scapro, quod est cauo siue fodio. Labeo titulo de fundo instru. l. si nauem. Scapha, inquit, nauis, non est instrumentum nauis.

scaphium

, uas est in quod uentris sordes excipiuntur. Martialis: Qui mentora frangis In scaphium mæchæ Sardanapalæ tuæ. Iuuenalis: Et ride scaphium positis cum sumitur armis. Vlpia. in tit. de auro & arg. leg. l. Quintus Mutius. Argento autem legato non puto uentris causa habita scaphia contineri, quia argenti numero non habentur. Accursius scaphium genus cinguli esse dicit, & uentris causa exponit, quia corrigia est pro uentre sustentando, quasi non ex auro etiam scaphia fieri consueuerint, dicente Martial. Ventris onus misero, nec te pudet excipis auro.

scortum

, est meretrix à uiris plurimum attrectata, & cuius nimio coitu genitalia ad corij duriciem obcalluerunt indurueruntque. Festus Pomp. Scorta, inquit, meretrices, quia ut pelliculæ subigantur: omnia nanque ex pellibus facta, scortea appellantur. Iulianus lib. 41. tit. pro emptore. l. si quis scorto, inquit, daturo pecuniam seruos emerit.

scrupulus

, siue scrupulum, lapillus est in forma diminutionis à scrupo, quod est lapis asper. Aliquando tamen accipitur pro 24. parte unciae, à Græcis id pondus gramma dicitur. Priscia. de ponderib. Semioboli duplum est obolus, quem pondere duplo Gramma uocant. scrupulum nostri dixere priores. Iustinianus libro 11. Codicis titulo de metallarijs. Octonos, inquit, scrupulos in baluca. [164] hoc est tertiam unciae partem: quoniam, ut diximus, uncia quatuor & uiginti scrupulos continet.

scrupulosus

, a, um, accipitur pro scrupulis hoc est asperis lapillis plenus. Vnde res difficiles scrupulosæ dicuntur, & scrupulositas, illa difficultas, atque examinis scrupulosa subtilitas. Vlpia. lib. 28. tit. de iniusto testamento. l. posthumus. Licet iuris scrupulositate nimiaque subtilitate testamentum ruptum uideatur.

sebastani

, siue Sebastiani, populi sunt Sebastæ urbis incolæ, quo nomine duas urbes legimus, alteram Cappadociæ, & alteram Samariæ in Palæstina Iudæa, quæ in honorem Augusti Cæsaris, qui græcè sebastos, Sebasta est cognominata. De utra tamen illarum in tit. de ann. leg. l. liberto. Iurisconsultus intellexerit, non liquet, neque multum refert, cum dicit patriæ suæ ciuitati Sebastianorum.

secvndvm

præpositio, multas habet significationes, inter quas & illam, quòd aliquando accipitur pro eo quod est pro. Gell. Sin uero secundum te iudicatum erit, id est, pro te, id est, ut uulgò loquuntur, in fauorem tuum. Idem lib. 13. Illi unde petitur crederet, & secundum eum iudicaretur. Aliquando ponitur pro iuxta. Luca. in 8. Secundum Aemathiam lis tanta datur. & Virg. 3. Geor. Et plena secundum flumina. Vlpi. tit. de præscriptis uerbis. l. duo. Duo, inquit, secundum Tiberim cum ambularent. Papinianus lib. 43. tit. de uia publica. l. ædiles. Eas, inquit, quæ secundum ciuitatem sunt uias.

sedvlarivm

pro lectica siue sella, uidetur accipere Iurisconsultus in titulo de supellectili legata. l. instrumenti. cum dicit Rbedæ & sedularia: nam sellam à [165] sede dici d, mutata in l, omnes grammatici testantur, sellam autem accipi manifestum est. lege utroque.

selinis

, nomen est duarum ciuitatum, altera nanque est Ciliciæ, de qua Lucan. lib. 8. Quo portu mittitque rates recipitque Selinis. Altera Siciliæ de qua Virg. 3. Geor. Palmosa Selinis. de hac Iuriscon. in tit. de censib. In Sicilia, inquit, Selinis & Traianopolis.

sella

pro lectica siue pro parte lecticæ in qua sedet qui lectica uebitur, nam Iuuen. de eadem re sellam & lecticam dixit: Centum, inquit, quadrantes lectica petit. & paulò post: Ostendens uacuam, & nudam pro coniuge sellam. Paulus de seruitutibus rusticorum prædi. l. qui sella. utrunque coniunxit. Qui sella, inquit, aut lectica uebitur, ire, non agere dicitur. quod quàm inepte ab Accursio exponatur, in uerbo lectica diximus.

semis

semiſis, pro solidi, hoc est aſis dimidio: ut si quis ex semisse relictus sit hæres, intelligendum est dimidium hæreditatis illi debere cedere. Labeo ti. de uulgari substitutione. l. si pater. Vt unus, inquit, semis apud te maneat. & ibidem. l. & si. Per bonorum possessionem semis ei sit ablatuſ.

semisses

usuræ, quæ dicantur, & quæ trientariæ, primus omnium ostendit Hermolaus Barbarus, uir omnium meo iudicio nostri seculi eruditissimus: is enim in secunda æditione castigationum Plinianarum libr. 14. in illud, usura multiplicata semiſibus: ex autoritate Columellæ, atque ipsa ratione & æquitate quæ omni autoritate præ stantior est, manifeste demonstrat, usuras semisses eas esse, quæ ex centenis nummis redduntur quotannis, habita ra -[166] tione non ad centum, sed ad duodecim uncias, quæ assem constituunt. Trientarias uero usuras quæ ex centenis reddunt quaternos nummos. Quadrantarias quæ ternos. De semiſibus usuris dixit Plinius. Vsura multiplicata semissibus, quæ ciuilis ac modica est. Quod si ex tantum quotannis quinquaginta redderentur, esset profectò inciuilis & iniqua: tanto mitiores quæ trientes &

quadrantes appellantur. De trientaria usura Capitolinus in Alexandro scripsit, exercuisse illum trientarium fœnus ut æquissimum & leuissimum ad usum reipublicæ. de hac quoque scribit Paulus, in titu. ad legem falcidiam. l. si hæres. Si reipublicæ, inquit, in annos singulos legatum sit, cum de lege falcidia quærat, Marcellus putat tantum uideri legatum, quantum sufficiat sorti ad usuras trientes eius summæ quæ legata est colligendas. Est sensus legis. si reipub. legati essent in annos singulos quater mille nummi ex centum millibus nummorum, quibus æstimatur hæreditas, quaterni milleni colligerentur quotannis usuræ trientis nomine. Quod si ut isti legum interpretes putant, usura triens esset non quatuor de centum, sed triginta tria, sequeretur hoc incommodum, quòd si hæreditas centum millium nummorum foret, & ex ea in annos singulos uiginti quinque legarentur, quis tam stupidus, tamque nullo sensu talem hæreditatem adire uellet, quæ quarto demum anno sit absumenda, & obligatio nihilominus legati tota maneat? Hoc legum interpretes non considerantes omnia miscent atque perturbant, neque tamen enatant, aut aliquid certi enunciant. Accursius in primis, qui exemplo quod ponit exponendo legem, omnino fatetur se ignorare quid [167] sit usura triens. Sic etiam intelligendum est, quod Scæ uola lib. 22. titu. de usuris. l. qui semisses. scribit: Qui semisses, inquit, usuras promisit per annos singulos & minores præstitit, hæres creditoris semisses, petit &c. Sed ut liquidò ante oculos ponamus, quid per usuras semisses intelligendum sit, libuit ad uerbum transferre quod scribit Columel. libr. 4. de re rustica. Vinitor, inquit, licet sit emptus sex uel potius octo millibus sestertijs, tum ipsum solum octo iugerum totidem millibus nummorum partum, uineasque cum sua dote, id est, cum pedamentis & uiminibus binis millibus in singula iugera positas duco. Fit tum in assem consummatum precium sestertiorum 29. millium. Huc accedunt semisses usurarum sestertia tria millia & quadringenti octoginta nummi biennij temporis, quo uelut infantia uinearum cessat à fructu. fit in assem summa sortis & usurarum triginta duorum millium quadringentorum octoginta nummum. Quod quasi nomen si ut fœnerator cum debitore, ita rusticus cum uineis fecerit, eius summæ ut in perpetuum prædictam usuram semisium dominus constituat, percipere debet in annos singulos mille nongentos quinquaginta sestertios nummos. Ex his Columellæ uerbis euidentissime colligitur ex usuris semisibus non quinquagenos de centenīs, sed senos duntaxat in annum redire creditoribus, sicuti quaternos ex trientibus, & ternos ex quadrantibus.

septa

, oppidum est Aphricæ Mauritaniæ, ex aduerso Mellariæ positum, quæ nunc Tarifa, illud Cepta uulgò dicitur. In codice ti. de officio prætoris Aphricæ. l. [168] in nomine domini. Iubemus, inquit, in traiectu qui est circa Hispaniam, qui Septa dicitur.

septvm

, quod est à sepiendo dictum, complura significat: nam septa dicuntur quæ sunt munita siue lapidibus siue formaceis parietibus, hoc est terra pauita, siue ex lignis, siue etiam ex uepribus & spinis. Hinc dicta Romæ septa in campo Martio. Hinc septa à Iurisconsulto appellantur quæ sunt opposita ad fossas inciles, ne aqua fluminis euagetur. Vlp. libr. 40. titu. de riuis. l. j. Septa sunt, inquit, quæ ad incile opponuntur aquæ deriuandæ compellendæ'ue ex flumine causa, siue lignea siue lapidea sint.

seria

, uas est fictile uino ailjs'ue rebus adseruandis aptum. Persius: O si sub rastris crepet argenti mihi seria dextro Hercule. Inde per diminutionem idem autor deduxit seriolam. Vlp. in ti. de uerb. sig. l. Vinaria dolia, inquit, & serias tamdiu in ea causa esse, quamdiu uinum continerent.

sericvm

, quemadmodum diximus in uerbo bombycinus, lanæ genus est, quod apud Seras Indos ex arboribus depectitur, non illud quod uulgo creditur. Hora. in Epodo: Inter sericos iacere puluillos amant. Vlp. ti. de auro & argento leg. l. uestis. Vestimentorum, inquit, sunt omnia lanea, linea, uel serica, uel bombycina.

sescvncia

, est uncia cum dimidia. Plin. in calce libri 36. Fastigium, inquit, seruari in pedes denos sescunciamque. Inde sescunciale quod sescunciam continet. Pli. li. 13. Craſitudine, inquit, sescunciali. Vlp. in ti. de legatis præstandis. l. filium. Vt partis, inquit, dimidiæ quartam. id est, dimidium totius aſſis sescunciam retineat. quarta nanque [169] pars tres uncias continet. igitur dimidium quartæ sescuncia est, id est, uncia & semis.

sestertivs

nummus duos asses cum semisse ualebat: unde dictus sestertius quasi semisse dempto de tribus. Aſſis autem non semper in eodem ualore perstitit: nam as Seruio Tullo rege Romanorum pondere duodecim unciarum percussus est, primum sub nota pecudis, quod unus as pecude permutabatur. unde & pecunia dicta. Postea uero primo bello Punico sextantario pondere percussus est as: deinde secundo bello Punico unciales asses facti, atque deinceps paulatim principes imperatoresque aſſium pondus ualoremque imminuere, in tantum ut Saluatoris nostri ætate asses uix semunciales essent. Vnde Matthæi cap. x.. Non'ne, inquit, duo passeress asse ueneunt? quod & Marcus alijs uerbis idem significantibus dicit: Non'ne quinque passeress ueneunt dipondio? quod uidelicet dipondius duos ualebat asses. Si igitur de sestertij ualore quispiam quæreret, non possemus simpliciter respondere, cum aſſis ualor uarijs temporibus sit uariatus: semper tamen ualuit duos asses cum semisse. Accursius in codice Iustiniano, tit. de donationibus. l. uerba superflua. ingenue fatetur se nescire quid sit sestertium.

sycomorvs

, ficus est Aegypti peculiaris. Latinè interpretatur ficus fatua, habet enim ficos nostris non absimiles, insulas tamen. Eius arboris meminit Iurisconsultus titulo de extraordinarijs crimi. l. saccularij. Si quis, inquit, arborem sycomorum exciderit: nam & hæc res uindicatur extra ordinem non leui pœna, idcirco quod hæc arbores colligant aggeres Niloticos.

[170] sigillvm

, est parua statua, quoniam signum pro statua plerunque accipitur. Ouidius in primo de arte: Siue erit ornatus non ut fuit ante sigillis. Aphricanus de legatis primo. l. cætera. Vel singula sigilla

adæquata legari posse. Item Vlpianus titulo de fundo instructo. l. quæsitum. Sigilla, inquit, & statuæ affixæ non continentur. Accursius annulos nescio quos ferreos interpretatur.

signator

, ut autor est Pedianus, erat qui testamento aut alijs instrumentis & contractibus nomen suum subscribebat. Sallustius in Catilina: Ex illis testes signatoresque falsos commodare. Iuuenalis: Signator falso qui se lautum atque beatum. Vlpianus titu. quemadmodum testamenta aperiantur. l. cum ab initio. Cogat, inquit, signatores conuenire, & signa sua recognoscere.

signinvs

, a, um, à Signia urbe Campaniæ. Vnde pira signina Iuuenali, & uina signina Martiali, & structura siue opus signinum, quod ut scribit Plinius libro 35. conficitur fractis testis contusis calce addita. Columella libro primo, uelut signinum opus pilis condensatur. operis quoque signini intrita quomodo fiat, Vitruuius libro octauo exponit. Vlpianus in titulo de riuis. l. prima. Si quis, inquit, terrenum riuum signinum facere uelit. ubi pro signino signatum mendose legitur in codicibus antiquioribus. Qui uero non intelligebant quid signinum aut signatum esset, in ciliceum commutarunt. in archetypis tamen Pandectis Florentinorum signinum habetur.

siliginarivs

, est custos siliginis, id est, horrei in quo siligo adseruatur. Est autem siligo frumenti [171] quoddam genus candidissimi. aliquando siligo pro farina purgatissima atque ipsis tritici delitijs accipitur. Plinius libro 18. Siliginem dixerim proprie tritici delitias. Celsus libro secundo: Ex tritico, inquit, firmissima siligo. Vlpia. in titulo de furtis. l. si quis uxori. Si siliginario, inquit, quis dixerit, ut qui nomine eius siliginem petisset. Item Iulianus titulo de negotijs gestis. l. ex facto.

synthesis

, inter alias significationes designat etiam genus quoddam uestis duplicis, quæ sit alio nomine Abolla. Martia. Synthesibus dum gaudet eques dominusque senatus. Idem alibi: Sic micat innumeris arcula synthesibus. Scaeuola titu. de auro & argento legato. l. titio. Ex synthesisi, inquit, tunicas duas & palliola.

si quis

, generis tantum est masculini, quia fæmininum propriam habet terminationem. ea est: si qua. Iurisconsultus tamen de uerborum significatione. l. uerbum si quis. Si quis, inquit, tam masculos quàm fæminas complectitur.

sisto

, sistis, uerbum est aliquando absolutum, pro eo quod est sto stas, ut apud Virgilium primo Georgicorum, Sistunt amnes, terræque debiscunt. aliquando actiuum, significatque statuo statuis. Idem quarto Aeneid. Et sistere flumina uidi. & illud ex euangelio: Vt sisterent eum domino.

in hac significatione accipitur apud Iurisconsultos iudicio sisti, & iudicatum solui. sisti pro statui & representari ponitur.

sitvla

, urna est aquæ ex puteo hauriendæ accommodata. Plautus in amphytrione: Si situlam iam cepero, illi puteo animam omnem traxero. Hiero. quoque Esaie 40. [172] Ecce gentes quasi stilla situlæ reputatæ sunt. in tit. locati. in. l. qui fundum. Rota quoque per quam aqua traheretur, nibilo minus ædificij est quàm situla.

sitvs

, us, pro squallore siue incultura cuiusque rei, dictus à desinendo, quia ea quæ deseruntur ex negligentia redduntur inculta. Virgilius primo Georgicorum: Et segnem patiære situ durescere campum. Idem in sexto Aeneidos: Per loca senta situ. quod Seruius pro lanugine & squallore exponit, quæ fit in locis sole carentibus. Vlpia. libro 37. de bonorum possess. sec. tab. l. j. Vetustate, inquit, uel situ putrefactum.

smyrna

à Græcis appellatur, quam nos myrrham odoratam dicimus. Lucretius lib. secundo: Contentus odor Smyrnæ mellisque sapor. apud Galenum quoque interpres semper smyrnam uerbum Græcum pro myrrha reliquit. Apud Martianum titu. de publican. l. interdum. sinura pro smyrna mendose legitur.

sodales

, dicuntur qui sunt conuiuiorum participes. fuit & Romæ collegium sodalium, de quo Cicero in Catone maiore: Primum, inquit, semper habui sodales: sodalitates autem me Quæstore constitutæ sunt sacris Idæis Magnæ matris acceptis, epulabar igitur cum sodalibus omnino modice. huiusmodi autem sodalitates à Græcis phratria dicuntur, de quibus Aristoteles in Politicis. Erantque plerunque inhonestæ. Gellius libro 19. Adolescentem, inquit, Taurus à sodalibus conuictuque hominum scænicorum abducere uolens. Caius libro 48. de collegijs illicitis. Sodales, inquit, sunt, qui eiusdem collegij sunt, quam & Græci phatriam uocant, & hæc uide -[173] tur ex Solonis lege translata esse. nam illicita est eadem.

solidvs

, a, um, dicitur quod integrum est, neque habet inane quicquam, aut parte aliqua fraudatum non est. Hora. primo Carm. Aut partem solido demere de die. Vlpianus de fideicommiss. liber. l. ergo. De solido, inquit, sic accipere debemus de sorte & de usuris.

sphaeristerium

, locus est ubi pila luditur: nam sphaera pila interpretatur, & sphaeristes qui pila ludit. Sueto. in Vespasiano: Fauces, inquit, cæteraque membra sibimet ad numerum in sphaeristerio defricaret. Plin. in episto. Apodyterio superpositum est sphaeristerium. Lampridius in Seuero scribit eum dedisse

operam sphæ risterio. Vlpia. lib. 17. in titu. mandati. l. si quis mihi. Hypocausta, sphæ risterion, & quædam ipsius ualetudini apta sua impensa faceret. Accur. uelut æstro quodam percussus diuinat sphæ risterion esse locum amœnum herbis.

spica

nardi, quæ spica quoque cilissa uocatur, Græcè dicitur stachys nardi, de qua inter cætera Iurisconsultus meminit in titulo de publicanis. l. interdum. Nardi stachis, inquit, id est, spica nardi.

spvrco

spurcas, præter eam significationem quam habet in promptu, significat etiam uinum aqua diluere: quoniam ut ait Festus Pompeius, spurcum uinum dicebatur, quod erat aqua mixtum. Vlpianus ad legem Aquiliam l. si seruus. Qui uinum, inquit, spurcauit, uel acetum fecit. Sed & aquæ dicuntur spurcari, cum corrumpuntur aliqua re quæ illas uitiet iniecta. Paulus de extraordinarijs criminibus. l. j. Si aquas, inquit, spurcauerit.

spvrius

dictus est, qui Græcè dicitur nothus. sic [174] appellatus, uel quasi sine patre, uel ab eo quod est Græcè sporon, quod significat pudenda. nam sporos est semen. In primo Institutionum libro, in titulo de nuptijs, mendum est manifestum, spadon, pro eo quod esse debuit sporon. Solent, inquit, filij spurij appellari à Græca uoce spadon. tu lege sporon.

stabularius

, is dicitur qui mercede in tabernam meritoriam uiatores excipit, qui caupones quoque dicuntur. Apuleius in primo de asino. Precio mansionis stabulario persoluto uiam capeßimus. Idem in eodem, stabulum pro ipso loco diuersorij: Ianitor, inquit, ponè stabuli ostium humi cubitans. Vlpianus titulo de iniurijs, Ad meritoria, inquit, uel stabula non pertinebit. Vlpia. lib. tertio, tit. de ijs qui notantur infamia. l. Athletas, puta, inquit, si caupo fuit uel stabularius.

statio

, onis, aliquando accipitur pro uigilia, ut apud Ouidium primo Metamorphos. Atque omnes in statione manebant. Modestinus titulo de re militari. l. desertorem. Qui stationis, inquit, munus reliquit. Hinc milites stationarij dicti qui sunt uigilijs deputati. Vlpianus titulo de officio præfecti urbis. l. omnia omnino. Milites, inquit, stationarios habere ad tuendam popularium quietem. Aliquando statio accipitur pro portu in quem se recipiunt naues, aut ex tempestate, aut negociandi gratia. Virgilius tertio Aeneidos: Nunc tantum sinus & statio male fida carinis. Idem in quarto Georg. Deprensus olim statio tutissima nautis. Vlpia. titu. de fluminibus. l. ait prætor. Stationem, inquit, dicimus à stando, is igitur locus demonstratur ubi naues stare possunt.

[175] **stellionatvs**

crimen, latissime patet, de quo apud Iurisconsultos titulus est, atque ut semel dicam circa quod genus criminis lex stellionatus uersetur. Vlpianus breui ostendit, dicens quod ubicunque crimen nomine caret, illic stellionatum obijcimus. dictus est stellionatus à stellione animali uenefico, atque hominum generi inuidente, quippe qui cum intelligat exuuias multis morbis esse remedio, cum primum illas deponit, illico deuorat. Plinius lib. 30. de stellione: Nullum, inquit, animal fraudulentius inuidere homini tradunt. inde stellionum nomen in maledictum translatum, à Græcis dicitur Ascalabotes: Aristoteli Colotes. uulgo persuasum est esse Tarantulam bestiolam in Apulia notam.

stypteria

Græcè, Latinè interpretatur alumen, quo uerbo utitur sæpe Galenus, uel potius Galeni interpres: dictaque est stypteria à stypto, quod est astringo, quoniam alumen uim habet astringendi. Vlpianus titulo de rebus eorum qui sub tutela. l. sed si. Si lapidicinas, inquit, uel quæ alia metalla pupillus habuerit stypteriæ uel cuiuslibet alterius materiæ.

stipvlor

stipularis, uerbum frequens est apud Iurisperitos, significatque promittenti assentire: & ferè ad aliquid sunt promitto, & spondeo, ei quod est stipulor. ut si dixero, promitto tibi centum aureos, tu respondebis, stipulor à te centum aureos. Hinc nascitur contractus stipulationum sponsionumque. Seruius Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus, citaturque à Gellio libro quarto Noctium Atticarum: Qui uxorem, inquit, ducturus erat, ab eo unde ducenda erat, stipulabatur eam [176] in matrimonium ductum ire, qui daturus erat, item spondebat ducturum: tum quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui spoponderat ducturum, sponsus. Columel. lib. 11. Fænoris, inquit, tui Siluine quod stipulanti spoponderam tibi. Dictumque est stipulari, ut ait Varro de lingua Latina, à stipe, hoc est, pecunia, quoniam qui pecuniam obligat, stipulari dicitur. hinc stipulatus, us. Papin. in titulo soluto matrim. l. post dotem. Non erit impediendus pater, quo minus ex stipulatu agat.

stola

, uestis erat ad talos demissa, matronarum insigne. Ouidius secundo de tristibus: Quas stola contingit, & stola sumpta decet. Vlpianus de auro & argento legato. l. uestis. Muliebria, inquit, sunt, ueluti stolæ, pallia, tunicæ.

stragvlvs

, a, um, est quod sterni solet aut lecto, aut strato, aut equo, aut iumento, ut melius iaceas siue sedeas. Hinc uestis stragula, ephippium stragulum, & stragulum substantiue. Varro de lingua Latina: Quicquid lecto sternebant, à sternendo stragulum, appellabant. Apuleius libro quarto de asino: Vestem stragulam subiectam iactare consuevit. Plinius libro septimo: Frenos & stragula equorum peletonium inuenisse ferunt. Vlpianus titulo de uerborum significatione. l. instratum. Instratum, inquit, omne uestimentum contineri quod injiciatur, Labeo ait, neque enim dubium est, quin stragula uestis sit omne pallium. In uictu ergo uestem accipiemus non stragulam, instratum omnem stragulam uestem.

stramenta

, dicuntur calami frumentacei spicis demissis, dicta à stando, siue à sternendo. Varro primo [177] de re rustica: Cum comprehendit, inquit, fascem spicarum desecat, & stramenta stantia in segete relinquit. & paulò post: Alij stramentum à stando dictum putant, quasi stamen, alij à stratu, quod substernatur pecori. Calami igitur qui lecto insternuntur stramenta appellantur. Vlpianus lib. 19. titulo de actionibus empti. l. fundi. Fundo, inquit, uendito uel legato sterquilinium & stramenta emptoris & legatarij sunt.

strobylus

, dicitur tum arbor ferens nuces pineas, tum ipsæ nuces pineæ. Plinius lib. 16. de pini generibus: Easdem, inquit, arbores esse per oram Italiæ, quas strobylos uocant. Galen. lib. 2. alimentorum. cap. de pineis nucleis. Vocant, inquit, ipsos qui nunc Græci, non conoa, sed strobylos. Idem in 7. decameridon: Quos omnes, inquit, Græci nominant strobylos, antiquitus ab Atticis dicebantur coni. Vlp. titu. de legatis tertio. l. ligni appellatione. De pinu, inquit, integri strobyli. Idem titulo de uerborum signific. l. carbonum. superiora uerba repetit.

svbdisiunctiva

coniunctio à grammaticis sic definitur, quæ uoce disiunctiua utrunque adesse significat uel simul, uel discrete. ut Alexander, siue Paris: nam qui prius uocabatur Alexander Priami filius, postea cognominatus est Paris, dormit uel disputat, nam potest neutrum facere. Sed de particula subdisiunctiua, quanquàm ad grammaticum pertineat disserere, copiosissime disputauit Proculus Iurisconsultus in titulo de uerborum significatione. l. hæc uerba &c.

svbgrvndae

, sunt tegulae propendentes extra tectum domus ad parietum defensionem, ne imbris cor - [178] rumpantur. Varro lib. 3. de re rust. Aues subgrundas, inquit, ab initio uillatico usas tecto. Vitru. li. 10. Pinnae, inquit, ex tabulis & superne subgrundas proclinatas. Iabolenus de uerb. signi. l. malum nauis. Inter proiectum, inquit, & immissum hoc interesse Labeo ait, quod proiectum esset id quod ita proueberetur, ut nusquàm requiesceret, qualia meniana & subgrundaria essent. id est, tecti partes impendentes ad parietum munitioem. Plinius tamen subgrundas accipit pro tegulis inferioribus: nam in tectorum structura duo sunt ordines tegularum, alter supernarum, alter infernarum. Scribens nanque libro 25. de duobus Sedi generibus, hoc est, maiori & minori: dicit minorem appellari hypostegon. & subdit causam cur sic appelletur, quoniam in subgrundis ferè nascitur, hoc est in tegulis inferioribus: id quod uulgo uidemus in tectis nasci.

svbsellivm

, est sella inferior. Varro de lingua Latina: À sedendo, inquit, sella & selliquastrum, deinde ab his subsellium ut suscipere quod non planè sapit, sic subsellium dictum quod non planè erat sella. Iuuenalis: Sed cum fregit subsellia uersu. Florentinus de supellectili legat. l. supellectili. Trapezophora, delphica, subsellia. Item de acquirendo rerum dominio. l. ideo.

svbsisto

, pro eo quod est hæreo siue dubito: nam qui incedens subsistit, uidetur de aliqua re deliberare quid agat, ut de Aenea Virg. 1. Aeneid. dixit: Substitit hic, arcumque manu celeresque sagittas Corripuit. Callistratus lib. 50. titu. de iure immunitatis. l. semper. Subsisti, inquit, potest an prohibendi sint à præside. Item Vlp. lib. 3. titulo de procuratoribus. l. seruum. Quantum, inquit, ad [179] filiumfamiliâs uerum est, in seruo uero subsistimus. Hic serie uerborum coactus Accursius, non potuit nisi uerè interpretari, exponens pro eo quod est dubito.

svbstrvere

, est ædificium à fundamentis deficiens fulcire. Hinc substructio dicta parietis fultura. Vitruuius lib. 1. Non solum in muro, sed etiam in substructionibus. Columella lib. 1. Pro fultura, inquit, & substructione fungetur. Vlpia. lib. 43. titu. de riuis. l. j. Verbo, inquit, reficiendi, tegere, substruere, sarcire continentur.

svccinvm

, gemma est ex gummi arboris glessariæ congelata, quam diximus à Græcis appellari electrum. Iuue. In cuius manibus ceu pingua succina tritas Cernis ephemeridas. Mart. Inclusit tenuem succina gemma feram. Plin. de succino deque medicamentis ex eo multa lib. 37.

svggillo

, as, pro eo quod est contundo, is. Vnde suggillata dicuntur membra quæ sunt contusa, unde liuores suboriuntur. Plin. lib. 30. Liuentia, inquit, & suggillata pulmones arietum sanant. Idem libro 20. Suggillata & alios liuores legat. Suggillatum, ut inquit Festus, dicitur ex Græco, quod ea pars quæ sub oculis est, ab eis dicitur hipopion. Sed aliquando reperitur suggillo pro eo quod est derideo, propterea quod qui ex contusione liuores contraxerunt, derideri solent. Vlpianus lib. 47. titu. de iniurijs. l. item apud Labeonem. Si quis, inquit, non ad suggillationem domini iniuriam seruo fecit.

svpellectilis

appellatione, quæ res contineatur, ex titulo qui est libro 32. digest. de supellectili legata facile possumus intelligere. Quanquam enim supellex uideatur dici de stragulo tantum, siue lodice, ab eo [180] quod super lectum imponatur, etiam ad alia domus utensilia eius significatio se extendit, imò & ad alias res quæ sunt aut possunt alicui ornamento esse. Persius: Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

svperficies

, in ædificijs dicitur domus quæ in alieno solo siue area ædificata est. Itaque fieri potest, ut eiusdem domus duo sint domini. Alter domus superficiariæ: alter soli. Vnde pulchre Seneca libro tredecimo epistolarum translatione sumpta ex modo loquendi Iurisconsultorum: Philosophia, inquit, nihil aliunde petit, totum opus à solo excitat. Mathematica, ut ita dicam, superficiaria est, in alieno ædificat, accipit prima quorum beneficio ad ulteriora peruenit. Paulus titulo de damno infecto. l. damni. Et qui in conducto solo, inquit, superficiem posuit. Item Iabolenus titu. de usucapionibus.

l. eum qui. Cum ædes, inquit, duabus rebus constent, solo & superficie. Iulianus quoque de legatis primo. l. si fundum. Appellatione, inquit, ædificij, aut superficiem significat, aut solum. Caius item titulo de superficiibus. Superficiarias, inquit, ædes appellamus, quæ in conducto solo constitutæ sunt. Dominus uero domus, superficiarius dicitur: ut in titulo de damno infecto. & sæpe aliàs.

T

Tantisper

quod significat per tantum spatium, siue per tantum tempus, ut inquit Valla, semper ferè desiderat iungi huic particulæ dum, pro donec. Terentius in Heautontu. Ego te meum esse dici tantisper uolo, dum quod te dignum est facias. & paulò post: [181] Decreui tantisper me minus iniuriæ meo gnato facere, dum fam miser. Liuius lib. j. Tantisper dum prisca illa tota mente repeto. Gellius lib. 6. loco dum, æquiualens posuit quoad: Tantisper, inquit, quoad fieret permutatio. Vlpianus titu. de tutelis. l. qui tutorem. Dum magis ætati quàm dementi tantisper sit consulendum.

tectorium

, opus est quod calce aut gypso incrustatum est, & tectorium substantiue pro ipsa calce siue gypso quod superinducitur. Varro libro 3. de re rustica: Cum uillam, inquit, haberes opere tectorio spectandam. Gellius libro 12. Villas inexcultas & rudes nec tectorio quidem prælitas esse dicit. Per translationem quoque de fœmina cerusata dixit Iuuenalis: Tandem aperit uultum & tectoria prima reponit. Vlpianus titulo de damno infecto. l. ex damni. Ob tectoria, inquit, & picturas. Item Proculus titulo de seruitutibus prædiorum urbanorum. l. quidam. Si parietem demolitus sit uicinus, non pluris quàm uulgaria tectoria æstimari debent. In alia tamen significatione uidetur accipere Paulus in titulo, uti possidetis. l. si duo. Si uicinus, inquit, meus in pariete meo tectoria habeat & in pariete suo.

telum

, largo quodam modo quicquid nocere potest appellatur. Nam & apud Virgilium atque alios autores aliquando pro ense etiam accipitur. Iustinianus tamen libro 4. Institu. titulo de publicis iudicijs. Telum, inquit, ut Caius noster ex interpretatione legum duodecim tabularum scriptum reliquit, uulgò quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur. sed & omne significat quod manu cuiusque iacitur. dictum ab eo quod in longum [182] mittitur, à Græca uoce figuratum, teloten enim à longe significat. quæ uerba Caij iterum ponuntur in titulo de uerborum significatione. lege, si calumniatur.

temporaria

res, dicitur quæ ita extruitur ut ad certum quoddam tempus duret, & non in perpetuum. Plinius libro octauo: Temporario, inquit, euripo ostendit. Idem libro trigesimosexto: Theatri, inquit, temporarij, & uix uno mense futuri. Seneca libro nono epistolarum: Hæ sunt, inquit, amicitie quas temporarias populus appellat. Paulus titulo quibus ex causis. l. ad cognitionem. Exilio, inquit, temporario. Papinianus titulo de pœnis. l. seruus. Cum seruus per errorem in opus temporarium fuisset datus, expleto tempore domino seruus esse reddendum respondi.

tepidarivm

, locus erat in balneo tepidior, quemadmodum calidarium, calidior. Celsus lib. 1. Tunc, inquit, in calidarium transire, ubi tepidario paululum insudavit. Idem in eodem: Si est balneum ante omnia in tepidario residere. Vitruvius lib. 5. Sudationes, inquit, quæ sunt coniungendæ tepidario. Paulus in titulo de servitutibus præd. urban. l. fistulam. Si talis, inquit, sit usus tepidarij, ut assiduuum humorem habeat, & id noceat uicino.

tessera

tum pro symbolo, hoc est belli signo accipitur. Virg. 7. Aeneid. It bello tessera signum. tum pro talis, ut uulgò accipiuntur, nam talus aliud est. Martialis: Hæc mihi bisseño numeratur tessera puncto. tum pro frumenti quadam mensura, de qua Seruius in illud Virg. 1. Georg. Numeros impreßit aceruis. tesseras interpretatur, quibus frumento numerus designatur. Iuuenalis: Sum -[183] mula ne pereat, qua uilis tessera uenit Frumenti. Suetonius in August. Ne plebs frumentationum causa frequentius à negotijs auocaretur, ter in annum quaternorum mensium tesseras dare destinavit. Hinc Persius per diminutionem fecit tesserula. Scabiosum, inquit, tesserula far possidet. Iustin. lib. 11. codicis, titu. de frumento Alexandrino. l. diurnos. Tesseræ, inquit, designentur. Paulus de legatis secundo. l. mortuo. Si Titio tessera frumentaria legata sit. Vlpianus lib. 5. de iudicijs. l. sed & si. Si libertis, inquit, suis tesseras frumentarias emi uoluerit.

theriaca

, non tyriaca, ut libri medicorum corruptè habent, antidotum est notissimum contra uenena. de cuius compositione duo extant Galeni opera, alterum ad Cæsarem, alterum ad Pamphilium, dicta theriaca, à ther, quod est fera, hoc est uipera. Plinius libro uicesimo nono. Fiunt, inquit, ex uipera pastilli qui theriaci uocantur à Græcis. Hieronymus in Iovinianum, libro secundo: Viperæ, inquit, carnes unde theriaca conficitur, quantis rebus aptæ sunt, norunt medici. De fundo instructo. l. quæsitum. Theriacam, inquit, & cætera medicamenta. non tyriacam.

thymelicvs

, interpretatur histrio. quoniam thymeles, es, est pulpitu siue scæna. Apuleius pro magia. Si choragium, inquit, thymelicum, num argumentarere uti etiam me Gragidij symmate histrionis? Augustinus, lib. 6. de ciuitate dei: Quæ sunt, inquit, illa sacra, quibus agendis tales elegit sanctitas, quales nec thymelica in se admittit obscenitas. Vitru. lib. 5. Ex eo, inquit, scænici & thymelici separatim nominantur. Vlpianus libro tertio, [184] titulo de ijs qui notantur infamia. l. athletas. Neque thymelici, inquit, qui certaminibus sacris deseruiunt, ignominiosi habeantur. Item de consecra. dist. 5. cap. non oportet. Sed utrobique themelici corruptè legitur.

thlasiae

, siue thlibiæ, quod idem est, Latine dicti qui habent testiculos attritos, appellati sic à thlao, quod est frango, siue thlibo quod idem significat. Vlpia. titulo de uerborum significatione. l. spadonum. Thlibiæ, inquit, & thlasiae, sed & si quod & aliud genus spadonum est. Item Paulus ad legem Corneliam de sicarijs. l. si quoque. Ii, inquit, qui thlibias faciunt, ex constitutione diui Hadriani in ea sunt causa, qua ij qui castrant. Utrobique mendosi sunt codices recentiores. Accursius tota

errat uia, nunc dicens esse ferramentum castratorium, nunc uenas quæ inciduntur, nunc id quod uerissimum est, nescire se, quid thlasia aut thlibia sit, cum sit non castratus siue exectus, sed qui ut diximus, attritos habet testiculos, de quo dominus per Mosen scribit in Deuteronomio, capite uigesimo tertio: Non intrabit eunuchus attritis uel amputatis testiculis, & abscisso ueretro ecclesiam domini.

tyberivs

Cæsar, Liuij Drusi ex Liuia Drusilla filius, Augusti deinde priuignus. ab illo ea lege est adoptatus, ut ipse Germanicum Drusi Neronis fratris sui filium adoptaret. Ex Suetonio in uita Augusti, Tyberij, & Caij Cæsarum. Iustinia. lib. 1. ti. de adoptionib. Augustus, inquit, non antè Tyberium adoptauit, quàm is Germanicum adoptauerit, ut protinus adoptione facta incipiat Germanicus Augusti nepos esse. Accurs. Imperator, [185] inquit, uolebat adoptare quendam nomine Germanicum, & Germanicus nolebat consentire. Vnde Augustus callide suasit cuidam nomine Tyberio, ut illum Germanicum adoptaret, quod fecit. Quis talia historiarum portenta fingeret, nisi Accursius, aut Accursij admiratores? De Tyberio uero tanquam de persona ignota & obscura dixit cuidam Tyberio cum successerit Augusto in imperio. Quòd si historias seculares nunquam legit, nunquam ne audiuit illud ex Euange. Lucæ 3. Anno decimoquinto Tyberij cæsaris &c.

tympanivm

, margaritarum genus est, ex altera parte sphericum, atque ex altera planum. quasi in tympani effigiem formatum. Plin. lib. 9. ubi de margaritis & unionibus: Quibus, inquit, una tantum facies est & ab ea rotunditas, auersis planicies, tympania nominantur. De auro & argen. leg. l. pediculis. Cum quædam, inquit, ornamenta mamillarum ex cylindris triginta quatuor & tympanijs & margaritis detraxisset.

tyrvs

, colonia Syriæ Phænices, insula quondam, sed ab Alexandro in continentem translata, unde Luca. in 3. Et Tyros instabilis, præciosaque murice Sidon. Tyriorum coloniæ meminit iuriscons. in ti. de censib.

toga

prætecta, dicebatur apud Romanos, qua utebantur pueriusque in annum octauumdecimum. tunc enim sumebant togam uirilem, quæ & libera dicebatur. Seneca in epist. Tenes memoria cum prætexta posita sumpsisti uirilem togam. Pueri quoque in ea ætate, prætextati appellabantur. Iuue. Et prætextatus adulter. Hinc Fest. Pompe. ait: Prætextatis nefas erat obscæno uerbo uti, ideoque [186] prætextatum appellabant sermonem, qui nihil obscænitatis habebat. Vlp. de auro & arg. leg. l. uestis. Puerilia autem sunt, ueluti togæ, prætextæ, aliculæ, chlamydes, & pallia, quæ filijs nostris comparamus. Præterea uero appellata est, quoniam purpura uesti intertexebatur.

tomentvm

, est quicquid puluillo aut culcitrae infercitur, siue illud sit lana, siue pluma, siue stramentum, siue carices & iunci concisi, quod tomentum circense appellatur, id est uulgare, triuiiale, & pauperibus commune, dictum à circo Romano, ubi huiusmodi tomenta uendebantur. Martial. Tomentum concisa palus circense uocatur. concisam appellat paludem, carices & iuncos, qui ad tomentum concidebantur, quod à temo, quod est incido, dicitur, non ut indocti putant, ab eo quod tum eat. Seneca de uita beata: Si super circense tomentum per fascias ueteris linthei effluens incubabo. Sueto. in Tyberio: Druso, inquit, adeò alimenta subducta, ut cogeretur ex culcitra tomentum mandere. Varro quoque de ling. lat. Quod in culcitra tomentum aliud'ue quid calcabant, ab inculcando culcitra dicta. Vlp. de leg. 3. l. si cui lana. Lanæ, inquit, appellatione tomentum non continebitur. Expone tu, id est lana quæ culcitrae inculcata est, nam ea poterat in dubitationem uenire. Quod uero Accursius putat genus esse uestis, uel coopertorium de lana factum, quis non iure possit ridere? Nam ut in eadem lege habetur, si lanæ appellatio eatenus extenditur, quo ad telam peruenerit, hoc est ut idem Accursius interpretatur, ut solum restet texere, nondum tamen est in tela posita. quomodo uestis siue coopertorium ex lana factum, debet lanæ appella -[187] tione contineri? Quid quod Paulus in eodem titulo expresse dicit: Lana legata uestem quæ ex ea facta sit deberi non placet.

topiarijs

, est operis topiarij artifex. Opus uero topiarium dicitur, quod in uiridarijs topiarij faciunt, exprimentes uarias figuras animalium aliarumque rerum ex myrto, citro, buxo, hædera, alijsque arbusculis, fruticibus, & herbis, quarum natura flexibilis est. Plinius li. 15. Satiuarum, inquit, myrtorum genera topiarij faciunt. Idem libro 12. ficum Indicam ad opus topiarium dicit pertinere. Et libro 21. de chamædaphne. Topiaria, inquit, herba inopiam florum aliquando supplet. Idem libro 22. acathon herbam appellat topiariam, quia topiario operi accommodari potest. Cicero ad Quintum fratrem: Topiarium laudauit, ita omnia conuestiuit hædera. Atque ibidem: Vt denique illi palleati topiariam facere uideantur. Vlpianus tit. de fundo instruct. l. instrumenta. Si uiridaria, inquit, sunt topiaria, accedunt instrumento fundi. Et in eodem tit. l. quæsitum. Hostiarij, inquit, uel topiarij, & dietarij. Aphricanus tit. de legatis tertio. l. cum quærerentur. præ dijs legatis, & quæ eorum prædiorum causa emptæ essent, neque topiarium, neque saltuarium legatum uideri ait: topiarium enim ornandi, saltuarium autem tuendi & custodiendi fundi, magis quàm colendi causa paratum uideri. Accursius cuiusmodi ornatus esset topiarij, nesciuit, cum dicit illius officium esse, purgare agrum spinis & uepribus, & facere fossas. Imò uero eiusmodi serui legato cederentur, cum necessariò ager purgari debeat spinis, & fossæ atque elices deducendæ sint, atque ad culturam pertineant.

[188] toral

, mappa est quæ toro, id est mensæ imponitur. Varro de lingua latina: Toral, inquit, quod ante torum. Hora. 1. epist. Ne turpe toral, ne sordida mappa. Florentinus de supellectili lega. l. de tapetis. Sicut toralia, inquit, quæ stragulorum non sunt. In eodem titu. l. supellectili, ut diximus in uerbo mappa, oralia pro toralia legitur.

traianopolis

, ciuitas Siciliae, à Traiano Cæ sare cognominata, ut ex uerbis iurisconsulti colligimus in titulo de censibus. In Sicilia, inquit, Selinis & Traianopolis. Sed cum Traianopolis nusquam in Sicilia legatur, atque ediuerso Traianopolis oppidum sit Misie maioris, atque alterum eiusdem nominis in Piceno Italiae, interpungenda sunt legis uerba, aut Selinis sit in Sicilia, & Traianopolis altera ex illis duabus.

traiecticia

pecunia, dicitur ut Modestinus lib. 22. tit. de nautico fœnore scribit, quæ trans mare uehitur. & ibidem sæpe. Apbrikanus quoque in tit. de actionibus & obliga. l. traiecticie pecunie. Item codice de ueteri iure enucle. l. tanta. Dicta est autem traiecticia, à traijciendo, hoc est transmittendo. unde est frequenter apud historicos, traijcere montem, & traijcere mare, & traijcere flumen, & traijcere exercitum, traijcere merces, traijcere pecunias. Atque utrunque simul traijcere exercitum, mare, flumen. Quare traiecticie pecunie nomine ueniet ea quæ permutatur, & transuebitur ultra montes & maria.

trapetvm

, siue trapetus, ut inquit Seruius in illud Vir. 2. Geor. Venit hyems, teritur sicyonia bacca [189] trapetis. olearia mola est. Martial. Nec tarteßiacis cedat tua sylua trapetis. dictum à tero, is, ut Var. de ling. lati. tradit, uel, ut alij, à trepo quod est uerto, quia mole olearie uertuntur: uel à trepo, quod est premo, ad priorem etymologiam allusit Vir. cum dixit, teritur sicyonia bacca trapetis. ad alteram, uel potius ad utranque. Plin. libro 15. Mox, inquit, trapetis fractæ oliuæ premerentur. Vlpianus titulo locati & conducti. l. sed ades. Trapeta, inquit, instructa funibus. Accursius instrumentum tantum esse dicit, sed non cuiusmodi, aut ad quos usus. Quod uero in ti. de supellectili leg. l. de trapetis. bis scriptum est trapetum, expuncta r, litera, tapetum est legendum, quod nemo dubitat in genere stragulorum esse.

trapezophorvm

, theca erat in qua preciosiores mensæ deferebantur: nam trapeza interpretatur mensa, & phoreo uel phoresco, quod est fero. Florentinus de supellectili legata. l. supellectili. Trapezophora, inquit, delphica & subsellia. Cicero tamen ad Fabium Gellium pro statua siue signo quod ferebat mensam posuit. Trapezophoron, inquit, si te delectat, habebit.

trierarchvs

, interpretatur nauis princeps, nam trieris est nauis habens triplicem ordinem remorum, quæ triremis dicitur. Hierony. Ezechielis capite 30. Egredientur nuncij à facie mea in trieribus. Ad senatusconsultum Trebellianum. l. eius. Fiduciarium, inquit, reliquit hæredem trierarchum. Item de bono. posseß. l. j. Nauarchos, inquit, & trierarchos claßium.

trietericvs

, a, um, est illud quod tertio quoque anno contigit, à tria quòd est tres, & etos annus. Vir. 4. [190] Aeneid. Referunt trieterica Bacchi Orgia. Ovi. 2. de remed. Ibat ut ædonio referens trieterica Baccho. Apuleius pro magia: Crotalum, inquit, ad trieterica Orgia. Modestinus lib. 50. dig. titu. de pollicitationi. l. septicia. Agonem, inquit, constituo trietericum.

trini

, æ, a, nomen est distributivum, quale illud bini, & quini, & deni, significatque cuilibet competere tria. Iungiturque ut alia eiusmodi nomina nominibus pluraliter declinatis. Martialis: Transierint binæ forsan trinæ'ue calendæ. Silius li. 15. Punicorum: Qui sua nunc trinis deducunt agmina castris. Martianus li. 50. de legatio. l. sciendum. Præcipitur, inquit, edicto Vespasiani omnibus ciuitatibus, ne plures quàm trinos legatos mittant. Accursius in erroribus pertinax est, nam qui binos exposuit pro quatuor, quinos pro decem, denos pro uiginti, hoc in loco trinos pro sex exponit, cum exponendum fuerit trinos, id est quelibet ciuitas tres. Sed quero iam, non ab illo, sed ab illius amatoribus, an recte dictum sit, quòd omnes ciuitates non amplius mittere debeant, quàm sex legatos? significaretur nanque, quòd omnes ciuitates simul sumptæ non amplius essent missuræ quàm sex legatos, quod est perquàm ridiculum.

triphvs

, potest interpretari delicatus: nam tryphe, es, est delictum, & tryphao delictior. Vlpia. titulo de ædilitio edicto. l. idem Offilius. Balbus, inquit, & blesus & tryphus, isque qui tardius loquitur. Vbi tryphum pro traulo hoc est bleso posuit, & qui quodammodo ex delicijs sic loquitur. Quintilianus libro primo: Illorum delicias reprehendi, qui, s, literam male proferunt.

[191] trochlea

, instrumentum est cum orbiculis ad eleuanda & deprimenda onera. Cato de re rusti. Trochleas Græcanicas binis funibus sparteis. Vitru. lib. 10. cap. 2. & 3. de trochleis multa, dicta à trecho, quod est curro. Vlpianus titulo locati. lege, sed addes. Tympanum, inquit, et trochleas quibus eleuatur prælum.

trozimos

, Græce, maturus siue comestibilis interpretatur. Vnde uua quæ esui adseruatur & quæ non est apta uino, trozimos à iurisconsulto appellatur in titu. de uerb. signi. l. qui fundum. Qui fundum, inquit, uendidit, pomum excepit, nuces, ficos & uuas duntaxat duracinas, & purpureas, & quæ eiusdem generis essent, quas non uini causa haberemus, quas Græci trozimus appellant, excepta uideri.

trvlla

, uas est quo ex culina in lauattrinam aquam fundunt atque ad alia eiusmodi ministeria comparatum. Hora. 2. Ser. pro uase patorio uiliori posuit, dicens: Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla. Iuuenal. Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo. Pomponius

de auro & arg. leg. l. & si. Veluti paropsidas, inquit, tabulas, trullas. Paulus de fundo instructo. l. tabernæ. Trullæ, inquit, quæ circa cœnam solent trajici.

tvbvs

, bi, siue sit fictilis, siue ex alia materia, est fistula per quam aqua deducitur, imò uero aquæductus ipse tubulis pyxidatis constat. Hispani aranoras appellant. Columella lib. 1. Aqua, inquit, sic habetur eximia, si fictilibus tubis in contectam cisternam deducitur. Plinius li. 31. Aquam ex fonte duci fictilibus tubis utilissimum est. Seneca lib. 14. epist. Suspensuras balneorum & im-[192] pressos parietibus tubos. Vlpia. tit. de cloacis. l. j. Cloacæ appellatione & tubus & fistulæ continentur. Et per diminutionem tubulus in eadem significatione. Plinius libro 33. pro cuniculo subterraneo posuit. Hi colores, inquit, in eisdem tubulis inueniuntur. Proculus in titulo de seruitutibus urbanorum prædiorum. l. quidam. Non licet, inquit, tubulos habere admotos ad parietem communem. Hic Accursius tribulos pro tubulis legit, interpretaturque esse uasa lapidea, in superiori lege tubum putat esse foramen cloacæ.

V

Vadimonium

accipitur pro ea sponsione quæ datur in causa grauiori, puta criminali: dictum uadimonium à uadibus, hoc est sponsoribus, quos qui dederit in iudicio, uadere, id est decedere potest quocunque libuerit. Autores sunt Acron & Porphyryon in illud Horat. in primo Ser. Ille datis uadibus qui rure extractus in urbem est. Iuuenal. Differt uadimonia prætor. Et Plinius in præmio naturalis historiæ: Propter quod, inquit, uadimonium differri possit.

valesii

, apud antiquiores dicebantur qui postea s litera (ut in plerisque alijs) in r literam mutata, Valerij sunt appellati. Fuit autem Valeriorum familia Romæ dicta à Valesio uiro præclaro, nec minus locuplete, in gente Sabina, qui postea Manius Valerius Terentinus cognominatus est, à Terento loco quodam Diti patri sacro, Romæ in campo Martio, in quo aram illi dicatam ab antiquis primus omnium monstrauit Quintilianus [193] libro primo: Vt Valesij, inquit, & Fusij, in Valerios, & Furios uenerunt, ita arbos ætatis fuit. Idem quoque Festus Pompeius scribit in dictione Aurelia familia. Pomponius in titulo de origine iuris. l. necessarium. autor est, Appium Claudium cæcum fuisse autorem, ut in illis nominibus s, litera in r, transiret. Appius, inquit, Claudius inuenit, ut pro Valesijs Valerij, & pro Furijs Fusij essent. Hinc est in libro Institutionum titulus de lege Fusia canina. pro eo quod est Furia canina.

valetvdo

, & ualetudinarius, & nunquam ualitudo & ualitudinarius legendum est in libro digesto. quoniam sic scriptum esse animaduertit Ludouicus Bonogninus in Pandectis Florentinis, atque apud antiquos hæc nomina sic proferebantur.

varvs

, uaricus, & uaricosus, quid significant, non est in promptu. Est autem uarus qui habet crura obtorta, pedesque introrsus figens: quemadmodum ediuerso dicuntur uaciæ qui extrorsum crura habent, idemque Vatinij, & Vacieni. Plinius: Hinc, inquit, cognomina inuenta, Planci, Panse, Scauri. sicut à cruribus Vari, Vacie, & Vacieni, & Vatinij. Horatius primo Sermonum: Hunc, inquit, Varum distortis cruribus. Et Persius per translationem: Vel cum fallit pede regula Varo. Inde uaricus, pro eo qui ex distorsione pedum inæqualiter ambulat. Ouidius in tertio de arte: Ingentes uarica fertque gradus. Vlpianus titu. de ædilitio edicto. l. Offilius. Varus, inquit, & Varicus an sanus sit & opinor sanos esse. Accursius nomina esse dicit illorum qui non possunt recte pronunciare. Varicosus qui à tumentibus & intortis uaricibus [194] dicitur, uitium est longe diuersum. Iuuenalis: Varicosus fiat aruspex. & Persius: Dixeris hæc inter uaricosos centuriones. Vlpianus in eodem titulo: Varicosus, inquit, sanus non est. Neque est qui ut insipiens modo huc, modo illuc uadit, quod Accursius somniat: sed, ut diximus, qui ex nimio labore uenas habet crurum intortas & conglobatas, quas Hippocrates appellat cirsas, Aristoteles ixiias.

uenaliciarijs

, est seruorum mango. Quintilianus: Adolescentem, inquit, apud uenaliciarium repertum. Et iterum: Dedit libertus pecuniam uenaliciario. Idem & uenalicij dicuntur. Cicero in oratore ad Brutum: Aphricanos, & Lælios multi uenaliciarij mercatoresque superarunt. Caius titulo de ædilitio edicto. l. iustissime. Venaliciarij, inquit, ita societatem coeunt, ut quicquid agunt &c. Vlpianus quoque: Quia uenaliciarij, inquit, sciunt decurri ad nouitiorum emptionem. Item Aphricanus de uerborum significatione. l. mercis appellatione. Mella mangones non mercatores, sed uenaliciarios appellari ait.

ueneficvs

, non simpliciter est qui uenenum necandi alterius gratia porrigit, sed quia adhibitis incantationibus quibusdam utitur, qui & maleficus dicitur. Ouidius septimo Metamorphos. de Medea: Validosque uenefica succos Mergit in ære cauo. Lucanus in septimo: Pollutas cantu diroque uenefica succo. Hinc apud Iurisconsultos titulus est de ueneficis & sic arijs. Idem & uenenarius dicitur. Iulius Firmicus libro secundo: Si Mars Mercurium de diametro aut de quadrato respexerit, faciet uenenarios & maleficos. Callist. titulo de [195] pænis. l. capitalium. Venenarij, inquit, capite puniendi sunt.

uersicolor

uestis, inquit Valla, non tam illa dicitur quæ colorem natiuum mutauit, puta in rubrum, pallidum, aut nigrum, quàm illa quæ uarium habet colorem. Gellius libro sexto: Tunica, inquit, longa muliebri indutus & uersicolori pallio. Cicero tertio de finibus: Plumæ, inquit, uersicolores columbis. Plinius lib. 35. Capita earum mitris uersicoloribus operuit. Vlpianus de legatis tertio. l. si cui lana. De uersicoloribus, inquit, uidendum est. Paulus de auro & argento legato. l. pediculis. Vestem, inquit, tam coloriam quàm uersicoloriam.

vespilones

, & uestpæ, ut inquit Festus, dicuntur qui funerandis corporibus officium gerunt, non à minutis illis uolucris, sed quia uestertino tempore eos efferunt, qui funebri pompa propter inopiam nequeunt. Suetonius in Domitiano: Cadauer, inquit, eius populari sandapila per uestpilones exportatum. Apuleius libro Floridorum quarto: Vespilonum manibus extortum uelut ab inferis postliminio domum retulit. Martialis: Chirurgus fuerat, nunc est uestpilo Diolus. Martianus in titulo de solutionibus. l. qui decem. Num ergo & si uestpilonem aut aliàs turpem dederit hominem. pro quo mendose legitur uestpertilionem. Item Vlpianus titulo ad Senatusconsultum Trebellianum. l. sed sciendum. Vel nomen quidem uestpilonis testatoris ferre. Hic Accursius non minus insanit, quàm in superiori lege fecerat. Nam utrobique uestpilonem intelligendum ait esse nomen infamiæ, ut si cognominaretur carnifex: ut apud Mart. Postquam [196] triste caput fastidia uestpilonum, Et miseri meruit tædia carnificis.

vestiarivm

, pro loco ubi reponuntur uestes, ut apud Plinium libro decimoquinto: Vestiarium, inquit, contra teredines ac noxia animalia amurca aspergi. Aliàs uestiarium pro ipsis uestibus, sicut ministerium pro ministris, cibaria pro cibis. Seneca libro de uitæ tranquillitate: Familia uestiarium petit uictumque. Scæuola, titulo de annuis legatis. l. annua. Ac per hoc, inquit, neque uestiaria, neque cibaria his debeantur. Iabolenus titulo soluto matrimonio. l. in his. Seruis, inquit, uxoris uir nummos in uestiarium dederat.

veterator

, seruus is dicitur qui diu seruiuit, & qui ex uetustate callidus est, quemadmodum ediuerso nouitius, qui nouus est in seruitio. Festus: Veteratores, inquit, callidi dicti à multa rerum gerendarum uetustate. Donatus in illud Terentij in Andria: Quidnam hic uult ueterator sibi. Veterator, inquit, est uetus in astutia. Vlpianus titulo de ædilitio edicto. l. præcipiunt. Præcipiunt, inquit, ædiles, ne ueterator pro nouitio ueneat. Atque ibidem: Quia uenaliciarij sciunt facile decurri ad nouitiorum emptionem, idcirco interpolant ueteratores.

veterinarivs

, est ueterinarum medicus. Est autem ueterina iumentum, uel à uehendo dictum, ut putauit Cato, referente Festo Pompeio, uel ut Opilius, ueterinam dici uoluit, quasi uterinam, quod ad uentrem onus religatum gerat: inde ueterinaria, medicatiua iumentorum ars. Columella libro octauo: Veterinariæ medicinæ prudens esse debet pecoris magister. Callistratus titulo [197] de iure immunitatis. l. quibusdam. Accursius: Qui fodiunt, inquit, aurum & argentum, aut qui faciunt uitra. sed hoc diuinare est.

viaticvm

, ci, est pecunia illa quæ in uiæ sumptus alicui datur. Cicero de senectute. Quo minus uiæ restat, eo plus uiatici quærere. Plinius Cæcilius de Martiale: Prosequutus, inquit, eram uiatico sedentem. Inde Viaticulum, paruum uiaticum. Apuleius libro septimo de asino: Viaticulum, inquit, mihi corrasit. Vlpianus libro quinto, titulo de iudicijs. l. si longius. Egestate, inquit, Romæ laboraret

uiaticulo suo non recepto quod ad sumptus pater ei destinauerit. Accursius ignorans quid uiaticum sit: quod propter impensas, inquit, in scholis datur. quia suprà dixerat, studiorum causa.

viatores

, inquit Festus, appellabantur qui magistratibus parebant, eo quòd plerunque ex agris homines euocabantur à magistratibus, & frequens erat eorum ab agris in urbem uia. Plinius libro decimo octauo: Cincinnato uiator attulit dictaturam. Tales tunc uiatores erant, quibus idipsum nomen inditum est subinde ex agris senatum ducesque accersentibus. Vlpianus titulo de rebus eorum qui sub tutela. l. magis. Dari, inquit, uiatorem qui ei renunciaret.

vicarijs

seruus, dicitur ille, quem atriensis seruus substituit. Itaque uicarius dicitur serui seruus. Martialis: Esse sat est seruum, iam nolo uicarius esse. Plautus in asinar. Stichus, inquit, uicario ipsi tuo. cui Leonidas Atriensis respondet: Mihi scio uicarium esse. Vlpianus titulo de legatis tertio. l. seruos. Vicarios seruorum suorum [198] numero non contineri. Idem in titulo de peculio legato. l. si peculium legetur. Recte igitur atque Latine Pontifices appellant se uicarios, hoc est, seruos serui Petri, qui se appellat seruum iesu christi in suis canonicis. sed Petrus non uicarius christi, quia non est seruus serui.

vienna

, ciuitas est Allobrogum in Gallia Narbonensi, cuius meminit Iurisconsultus, titulo de censibus.

vinacium

, uel uinacius proprie acini semen est. Acinus autem granum uuæ. Cato tamen in libro de re rustica, pro acinis musto exhaustis uinacium posuit. Dolia, inquit, quibus uinacios condat decem habeat. Vlpianus quoque titulo de furtis. l. si quis uxori. Vuarum, inquit, & musti & uinaciorum nomine furti agere potest.

vindicta

, uirga Prætoris erat, qua seruo imposita illum faciebat liberum. Persius: Vindicta postquam meus à prætore receßi. unde per metonymiam, uindicta pro libertate aliquando. Ouidius de remed. Vindictæ quisque fauete suæ. & ibidem: Optima uindictæ proxima quæque dies. Dicta est autem uindicta à uindicando, hoc est in libertatem asserendo, uel à Vindicio seruo Vitelliorum, qui coniurationem de reddenda urbe Tarquinijs patefecit. de quo Liuius libro secundo. & Pomponius de origine iuris. lege, necessarium. Titulus est præterea in libris digestorum, de manumissis uindicta.

viriolæ

, armillæ erant ex gemmis margaritisque auro cælati, quæ & uiriæ dicebantur. Plinius libro trigesimotertio: Vt habeant quidem in lacertis iam quidem & uiri, quod ex Dardanis uenit, atque itaque Dar - [199] danium uocabatur, uiriolæ celticæ dicuntur uiriæ celtibericæ, habeant fæminæ in armis digitisque totis, collo & auribus. Itaque uult Plinius quod Dardanium sit armilla,

quoniam à Dardanis uenit, Viriola qua utuntur Celtæ, id est, Galli: Viria, qua Celtiberi, id est, Hispani. Vlpianus titu. de auro & argento legato. l. argu. Armillæ, inquit, uiriolæ, annuli præter signatorios. & infra. l. medico. Lineas duas ex margaritis, & uiriolas ex smaragdis. Paulus de optione & electione leg. l. si tibi. Si ex quatuor, inquit, uiriolis duæ.

vitis

, centurionis gestamen erat, ad fustigandos milites pigre munera sua obeuntes. de qua in uerbo Centurio multa diximus.

vniones

, dicuntur margaritæ grandiores, dicti ab eo ut Plinius libro nono scribit, quod nulli duo reperiantur indiscreti: unde nomen unionum, inquit, Romanæ imposuere deliciæ. de auro & argento legato. l. seia. Legauit, inquit, unionem cum hyacinthis, & postea unionem soluit.

vrinatores

, dicuntur qui subter aqua natantes tempore multo continent spiritum, ab eo quod est urino, as, uel urinor, aris. Varro de lingua Latina: Vrnæ, inquit, dictæ quod urinant in aqua haurienda. Vrinari enim est in aqua mergi. Plinius libro secundo: Vrinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem. Idem lib. 9. Has, inquit, urinantium cura capi. Idem libro undecimo: Eadem est causa quare sub aqua diu Ranæ & diu Phocæ urinentur. Callistratus ad legem Rhodiam de iactu. lege, nauis. Merces per urinatores extractæ. Audi som - [200] nium Accursij: Qui ita, inquit, subtiliter perpendunt & uident sub aqua, sicut medicus per urinam perpendit ægritudinem.

vulpianvs

an Vlpianus dici debeat Iurisconsultissimus Alexandri Cæsaris ille assessor, multi dubitant: quæ ambiguitas ex Pandectarum Florentinarum lectione tollitur, in quibus semper Vulpianus per duplex u, alteram consonantem, alteram uocalem scribitur.

X

Xenivm

, interpretatur munus quod hospitibus datur. Nam xenos interpretatur hospes. Vitruuius libro sexto: Primo, inquit, die Græci hospites inuitabant ad cænam, postero mittebant pullos, oua, olera, poma, reliquasque res agrestes. Ideo pictores qui ea quæ mittebantur hospitibus, picturis imitabantur, xenia appellarunt. Martialis: Omnis in hoc gracili xeniorum turba libello. & sequitur: Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas. Inde per diminutionem xeniolum. Apuleius libro secundo de asino: Mittit byrrhena mihi xeniola, porcum optimum & quinque gallinulas. Vlpianus libro primo, titulo de officio procons. l. solent. Non, inquit, in totum xenijs abstinere debet proconsul. & paulò post: Quantum ad xenia, inquit, pertinet uetus prouerbium est &c.

xenodochium

, interpretatur hospitium, quod hospitibus & peregrinis publicitus siue priuatim patet, Hieronymus in quadam epistola ad Pammachium: Audio te xenodochium, in portu fecisse Romano. In codice Iu -[201] stiniano titu. de sacrosanctis ecclesijs. l. illud. l. sancimus. l. si quis. Item de episcopis & clericis, tum xenodochium, tum xenon appellatur.

xenoparochus

, is est qui publice munera hospitibus contribuit, quia xenos hospes interpretatur, & parochus tributor. Archadius lib. 50. tit. de muneribus. l. munerum. Tabularij, inquit, uel xenoparochi ut in quibusdam ciuitatibus.

xerolophum

, locus erat celebris Bizantij, quæ Constantinopolis postea cognominata est. Priscianus libro primo de octo partibus orationis: Epigrammata, inquit, quæ egomet legi in tripode uetustissimo Apollinis, qui stat in xerolopho Bizantij scriptus. Idem libr. 6. Ostendunt, inquit, epigrammata uetustissima quæ & literis uetustissimis scripta in multis tripodibus legi, & maxime in tripode Apollinis, qui est Constantinopoli in loco quem Xerolophon uocant. Iustinianus libro quarto Institutionum, titulo de publicis iudicijs. Quod nos, inquit, telum appellamus, illi telos appellant. admonent, inquit, nos epigrammata in Xerolopho scripta. Et sequitur epigramma Græcum.

xystici

, dicuntur athletæ, dicti à xysto, qui, ut ait Vitruuius libro sexto, est porticus ampla latitudine, in qua athletæ per hyberna tempora exercebantur. Suetonius in augusto: Xysticorum certationes, aut gladiatorum pugnas seuerissime semper egit. Idem in Galba: Si quid scænici aut xystici donatum olim uendidissent. Vlp. ti. de ijs qui notantur infamia. l. athletas. pro eo quod esse debuit, xystici, xesustici corrupte legitur.

[202] Z

Zythum

, potus est quem ex frugibus excogitauit Aegyptus. unde à Columella pelusiaceum cognominatur in horto, cum dicit, Et pelusiacei proritet pocula zythi. Vlp. ti. de tritico & uino legato. l. si quis. Zythum, inquit, & cætera pro hominum affectione.

zona

, non tantum pro cingulo accipienda est, sed aliquando etiam pro marsupio & loculis nummorum refertis accipitur. Apuleius lib. 7. de asino: Plotina, inquit, preciosissimis monilium & auro monetali zonis refertis incincta. Suetonius quoque scribit Vitellium zonam se aureorum plenam circumdedit. Spartianus etiam Pescenium nigrum Imperatorem iussisse, ne milites in zonis nummos aureos uel argenteos portarent ad bellum. Lampridius quoque Alexandrum Cæsarem dicere solitum ait, Miles non timet, nisi uestitus, calceatus, & satur, & aliquid in zonula habens.

Et ferè hæc est consuetudo Hispanorum, ut cingulo bursam escariam applicent, in qua portent nummos. Itaque Saluator noster discipulis interminatur, ne portent zonam. In hoc significato accepit Vlp. in titu. de bonis damnatorum. l. diuus. Neque si zonam, inquit, circa se habuerit: protinus aliquis sibi uindicare debet. Accursius putauit zonam esse cingulum magni precij.

[203] EX OBSERVATIONIBVS Aelij Antonij Nebrissensis in libros Iuris Ciuilis.

DE GLAVCO ET DIOMEDE, ACCVRSII SOMNIVM.

Est in præfatione di gestorum peroratio Iustiniani Imperatoris in hæc uerba: Incipite igitur legum doctrinam eis Dei gubernatione tradere, & uiam aperire, quam nos inuenimus, quatenus fiant optimi Iustitiæ & reipub. ministri, & uos maximum decus in omne æuum sequatur. Quia nostris temporibus talis Legum inuenta est permutatio, qualem apud Homerum patrem omnis uirtutis, Glaucus & Diomedes inter se faciunt dissimilia permutantes. & subdit carmina Homeri sumpta ex 7. Iliados libro, ubi narrat quo pacto in obsidione Troiana Diomedes cum Glaucio Hippolochi filio congressus, cæpit ab illo quærere quis esset, quibusque maioribus ortus. Cui Glaucus se Bellerephontis nepotem, Hippolochique filium esse respondit. Cumque Diomedes uetus hospitium Oenei Bellerephontisque utriusque auorum fuisse intelligeret, pugna abstinuit, atque ita commutatis armis digressi sunt, quasi pignus amoris alter alterius reportantes. Fuerunt autem Glauci arma aurea centum bobus æstimata, Diomedis ærea nouem boum. Quod Accurs. nescio quibus furijs agitato, exponens ait: Diomedes cum [204] rediret per mare à Troiana uictoria, indigebat uino, & inuenit Glaucum iuxta mare abundantem uino & carentem equis, at ipse multos habebat equos, quos in prælio habuerat, & ita dedit illi de equis inutilibus pro uino necessario & utili sibi, & Glaucus dedit uinum superfluum, & accepit equos necessarios, sic & nos fecimus permutationem de inutili modo legendi ad utilem. Hucusque Accursius. Omitto corruptissimum et mille acyrologijs deprauatum dicendi genus. Vbi legit ille bonus uir hæc historiarum portenta, aut quis illum docuit in rebus quarum ignorance tenebatur, diuinare? Aliud est enim, ut diuus Hierony. scribit, esse uatem, aliud interpretem: illic spiritus neutra prædicit, hic eruditio & uerborum copia ea quæ intelligit interpretatur. Quod si fuisset Accursio mixtum cum pudore iudicium, aut omnino tacuisset ijs de rebus quas ignorabat, aut ea scriberet quæ de Glaucio & Diomede ab autoribus memoriæ prodita sunt, Homero præsertim, quem Iustinianus citat testem. Quod si Accursius Græcas literas ignorabat, didicisset saltem latinas, in quibus libro primo Sermonum Horatii legeret: Aut si disparibus bellum incidit aut Diomede, Cum Licio Glaucio discedat pigrior ultro Muneribus missis. Atque apud Martialem lib. 9. epigrammaton: Tam stupidus nunquam nec tu puto Glaucio fuisti, Chalcea donanti chrysea qui dederas. Aut quoniam Iuris libros interpretabatur, illud saltem quod Aristoteles libr. 5. ethicorum cum de iustitia & iure dissereret, scripsit: Volenti, inquit, non fit iniuria, sed qui sua donat, ut Homerus de Glaucio scribit, dedisse eum Diomedi arma aurea pro [205] ferreis, centeni precij pro noueni, huic iniuria non fit. Aut imitaretur saltem pudorem sancti Thomæ qui locum illum exponens, nihil tale somniat quale Accursius, sed tantum ab ignorantia interpretis deceptus, dixit accepisse Diomedem centum boues pro nouem, cum Homerus dicat arma æstimata precio centum boum, pro armis nouem boum, quod & Pli. lib. 33. affert. Quanquam Homerus inquit admiratus aurum, æstimationes rerum ita fecit, ut centum boum arma permutasse Glaucum diceret, cum Diomedis armis nouem boum. & hoc est

quod Iustinianus dicebat talem permutationem legum antiquarum pro nouis esse factam, qualis fuit Glauci & Diomedis, hoc est, centeni precij pro noueni.

DE LEGATIS ATHENAS *missis Somnium Accursij.*

pomponivs lib. primo Digest. sub titulo qui est de origine iuris: Placuit, inquit, publica autoritate decem constitui uiros, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, ut ciuitas fundaretur legibus quas in tabulis eburneis perscriptas pro rostris composuerunt. Audite nunc obsecro uos ægrotantis Accursij somnia uana: Antè, inquit, quàm hoc fieret, miserunt Græci Romam quendam sapientem, ut exploraret an digni essent Romani legibus, qui cum Romam uenisset, Romani cogitantes quid poterat fieri, quendam stultum ad disputandum cum Græco posuerunt, ut si perderet, tantum derisio esset. Græcus nutu disputare cæpit, & eleuauit unum digitum, unum Deum significans. Stultus credens quod [206] uellet cum uno oculo decæcare, eleuauit duos & cum eis eleuauit etiam pollicem, sicut naturaliter euenit, quasi cæcare eum uellet de utroque. Græcus autem credidit quod trinitatem ostenderet. Item Græcus apertam manum ostendit, ut ostenderet omnia nuda & aperta Deo. Stultus autem timens maxillatam sibi dare, pugnum clausum quasi percussurus leuauit, Græcus intellexit quod Deus omnia clauderet palma: & sic credens Romanos dignos legibus, recepit. O miserrimam sæculi nostri conditionem, qui hæc audimus & patimur. Ecquis unquam talia deliramenta nisi à mulierculis lanificio intentis audiuit? & non uidet homo perditus non habita ratione temporum & personarum sibiipsis repugnantia dicere? Quòd si tanta erat illi historia mentiendi libido, at debuit saltem aliquid dicere quod nos falleret. Nunc uero ea per crapulam ructat, quæ nec credent pueri, qui nondum ære lauantur. Nam si quod hoc in loco Pomponius scribit, constat esse factum trecentesimo altero anno ab urbe condita, hoc est, ante natalem Christianum annos circiter quadringentos quinquaginta, quo pacto Græcus & Romanus de trinitate personarum atque unitate substantiæ in diuinis disputare poterant? hoc ne Ezras quidem fecisset, doctissimus illa tempestate legis interpret, nedum homines in falsa deorum gentilium religione occupati. Aut si tam diligens in historia esse uolebat, illud potius annotare debuit, Romanarum rerum scriptores non quod Pomponius scribit creatos esse decem uiros per quos leges peterentur, sed cum prius deferendis legibus inter Romanos conueniret, de latore tantum disce - [207] ptarent missos esse tris legatos Athenas, iussosque inclytas Solonis leges describere, & aliarum Græciæ ciuitatum instituta moresque pernoscere. Postea uero quàm illi redierunt, creatos decem uiros condendarum legum & iuris dicundi causa. Quod uero Pomponius scribit tabulas fuisse eburneas, Dionysius Halicarnaseus diligentissimus antiquitatum Romanarum scriptor libro nono æreas fuisse memoriæ prodidit. Quodque idem autor scribit tabulas in foro positas, non est diuersum ab eo, quod Pomponius tradit positas esse pro Rostris: nam Rostra templum erat in foro Romano quod placuit exornari Rostris nauium, quas ab Anciatibus acceperant, non ut Accursius delirat pyratarum. Illud uero perquam ridiculum, quod in re manifesta dubitans, pro rostris exponit ante oculos & ora hominum. Ab Hispano, opinor, aliquo id didicerat, quoniam Hispanæ facies rostro appellatur.

MVTIVS PRO FABIVS.

idem Pomponius in eodem titulo de origine iuris: Q. inquit, Mutius qui ad Carthaginenses missus legatus, cum essent duæ tessere positæ, una pacis, & altera belli, arbitrio sibi dato utram uellet referre Romam, utranque sustulit, & ait Carthaginenses petere debere utram mallent accipere. Atqui non Q. Mutius, sed Q. Fabius fuit, qui cum Valerio Flacco missus est Carthaginem

legatus, ut nisi Hannibal uiolator fœderis dederetur, bellum Carthaginensibus indiceret. Hic Fabius, Pamphilus cognominatus est, ad differentiam illius Fabij qui in eodem secundo bello Punico singularem ope -[208] ram Reipu. nauauit, atque tum maximus, tum uerricosus, tum ouicula dictus est. Atque ea propemodum Fabium Pamphilum fecisse coram Carthaginensibus quæ Pomponius refert, autores sunt Polybius, Liuius, Plutarchus. Silius præterea lib. secundo Punicorum:

*Non ultra patiens Fabius texisse dolorem,
Concilium exposcit propere, patribusque uocatis,
Bellum se gestare sinu pacemque profatus.
Quid sedeat legere, ambiguus neu fallere dictis
Imperat, at sæuo neutrum renuente senatu
Ceus clausas acies gremioque effunderet arma,
Accipite infaustum Libyæ euentuque priori
Par inquit bellum, & laxos effudit amictus.*

tam insigne mendum non debuit Accursius dissimulare, atque intactum relinquere, ubi non in parte, sed in toto error committitur. Nam quid habent simile Mutius & Fabius? nempe hoc quod Thais & Hermione.

COLVMNARIVM PRO *Colum Niuarium.*

pomponivs Iurisconsultus in lib. dig. tit. de auro & argento leg. In argento, inquit, potior utrum id duntaxat sit quo bibi possit, an etiam id quod ad præparationem bibendi comparatum est, ueluti columnarium & urceoli. Quod uasis genus columnarium sit nullus unquam scripsit, sed neque legit, præter unum Philippum Beroaldum, uirum alioqui singulari eruditione, qui ex huius legis deceptus lectione, putauit esse poculi genus, & Accursium, qui anglisteriam interpretatur, sic Itali uulgo [209] appellant ampullam uitream longioris colli. Ego uero cum columnarium esse nibili uerbum pro comperto haberem, cœpi mecum recogitare quid columnarij loco substituerem, cum subito fuit mihi præsto Martialis poëtæ distichon, cuius lemma est, *Colum niuarium*. Cumque adhuc subdubitarem, an pro columnario *colum niuarium* reponerem, legi sequens distichon, cuius index est, *Vrceoli ministratorij*. Exilui præ nimia lætitia, atque cœpi mihi ipsi gratulari, quod locum alijs incognitum atque intactum mea diligentia restitui. Quid uero *colum niuarium* fuerit, reliquum est ut ostendamus. Fuit consuetudo apud maiores nostros, non modo colare uina, ut essent molliora defæcationaque, uerum etiam aquam per niues transmittere, quo fieret gustui suauior. Instrumenta uero ad percolandum erant cola minutissimis uiminibus contexta, aut ex sacco lineo siue cilicino. Virgilius secundo Georg. *Tu spisso uimine qualos Colaue prælorum fumosis diripetectis*. De colatorio sacco Martialis in disticho, cuius lemma est, *saccus niuarius: Attenuare niues norunt & linthea nostra, Frigidior colo non salit unda tuo*. Plinius decimoquarto: *Vtilissimum omnibus sacco uiribus fractis*. Idem decimonono: *Inueterari uina saccisque castrari*. & uigesimotertio libro: *Vt plus, inquit, capiamus, sacco frangimus uires*. Atque iterum Martialis: *Turbida sollicito transmittere cecuba sacco*. & Horatius secundo Sermonum: *Integrum perdunt lino uitata saporem*. Quod Porphyryon exponit sacco percolata. Cum itaque Martialis duo disticha continuata scripserit, alterum de colo niuario, alterum de sacco niuario, subdideritque statim ur -[210] ceolos ministratores, quis non uidet apud Pomponium legendum esse *colum niuarium*, cum præsertim euestigio sequatur & urceoli? Quid, quod sensus pulchre coit, atque satisfacit ei quod uenire potuit in dubitationem, an uidelicet uasorum potiorum appellatione ueniant uasa

*quibus non bibimus, sed præparantur ordinanturque ad id quod bibendum est, ut colum & saccus
per quæ colantur*

uina niuesque, atque præter ea urceoli, quibus uinum & aqua discumbentibus ministratur.

*Non quod Accursius & Philippus putabant esse uasa potoria. Esset nanque sensus
legis ridiculus, si dixeris appellatione uasorum potiorum uasa potoria contineri.*

FINIS.

[[211]] Index rerum quæ IN HOC IVRIS CIVI *lis Lexico*
continentur.

A

A *Bax* pag. 3

Abactores 4

Abrogare 5

Acapna 6

Aconitum 7

Ad præpositio *ibidem*

Addico 8

Adrogare 9

Adulterina 10

Aedicula 11

Aestimo *ibid.*

Agnus 12

Agrippinensis *ibid.*

Agonotheta *ibid.*

Album 13

Algidum *ibidem*

Allego 14

Alueus *ibidem*

Ambitus *ibidem*

Amphora 15

Aminæum *ibidem*

Amurca 16

Anadema 17

Analogistæ *ibidem*

Angaria *ibidem*

Animaduerto *ibid.*

Ancones 18

Anniculus ibidem

Annona ibidem

Annua 19

Antiades ibidem

Antidorum 20

Antidotum ibidem

Antinomia ibidem

Antoninus & Seuerus 21

Apocha ibidem

Apolides ibidem

Apostoli ibidem

Apparitores ibidem

Appendicius 22

[[212]] *Aquiminarium* 22

Arcarius ibidem

Archiatros 23

Archigeron ibidem

Archigubernius ibidem

Archimandrita ibidem

Archimimus 24

Architectus ibidem

Area 25

Arelatensis ibidem

Arena ibidem

Areseusa 26

Argentarius ibidem

Armentum ibidem

Armilla ibidem

Arra 27

Artemo ibidem

Assessores 28

Athleta ibidem

Atrienses ibidem

Attellanus 29

Autorare ibidem

Aurum 30

B

B *Aluca* 30

Bannum 31

Bapheus ibidem

Bastagarij 32

Berytos ibidem

Biblius ibidem

Bibliotheca 33

Bidens ibidem

Bini ibidem

Bissextus 34

Byſicus ibidem

Bombycinus 35

Bona ibidem

Bractearius ibidem

Brephotrophium 36

Bubulcus ibidem

Buccinum ibidem

Buprestis 37

Burdo ibidem

C

C *Aballus* 37

Cacabus 38

Caducum ibidem

Cæduus ibidem

Cæmentum 39

Caius ibidem

Calata ibidem
Calcaria 40
Calculator ibidem
Calendarium ibidem
Caligatus 41
Camelasia 42
Cannabis ibidem
Cancelli ibidem
[[213]] *Cancello* 43
Cantharis ibidem
Cantharus ibidem
Capitale 44
Capitium ibidem
Capitulum ibidem
Capsarij 45
Careum ibidem
Carrum 45
Carthaginienses ibidem
Caſiopa 46
Castellum ibidem
Catadromus 47
Cauma ibidem
Cauillatio ibidem
Caupo ibidem
Causarij 48
Causor ibidem
Cauterium ibidem
Cedere diem 49
Cellarium ibidem
Cenotaphium ibidem
Censeo 50
Centones ibidem
Centurio 51

Certamen ibidem

Certiolem facere ibid.

Ceruisa 52

Character ibidem

Charta ibidem

Chirographum 53

Choma ibidem

Chrissamos 54

Cidonium malum ibidem

Cymbium ibidem

Cilicium ibidem

Cingere 55

Circeiensis ibidem

Circenses ludi ibid.

Circitores 56

Circulatores ibid.

Circunscribere 57

Circunuenire ibidem

Cisterna ibidem

Citreæ mensæ 58

Clandestinus ibidem

Clauus ibidem

Clauus morbus 59

Cliuosa loca ibidem

Cloaca ibidem

Coalluere 60

Cocum ibidem

Cæliaci 61

Cæmeterium ibidem

Cænaculum ibidem

Cætus ibidem

Collegium ibidem

Colludere 62

[[214]] *Colum niuarium ibidem*

Comes 63

Comitia ibidem

Commeatus ibid.

Commeatalis 64

Commentum ibid.

Commentariensis ibid.

Committere 65

Commune ibidem

Compendium ibid.

Competenter ibid.

Compilare 66

Compingere ibidem

Concameratio ibid.

Conclaue ibidem

Concinnare 67

Conditura ibidem

Congiarium ibidem

Contignatio ibid.

Continens 68

Conturbo ibidem

Corbis ibidem

Corinthium æs 69

Corpus ibid.

Corradere 70

Corriuales ibidem

Cotidie ibid.

Cotoria ibidem

Cretæfodina 71

Crinale ibidem

Cucuma ibidem

Culleus 72

Cuppa ibid.

D

D *Actylotheca* 73

Damno ibi.

Daphnensis ibidem

Dardanarius 74

Decedere ibid.

Decido ibidem

Decisio 75

Decoctores ibidem

Decuriones ibidem

Dedititij 76

Definio ibidem

Defrutum ibid.

Deglabrare 77

Delator ibidem

Delibrare ibidem

Delphi ibidem

Delphicæ mensæ ibidem

Deminuo 78

Demolior ibid.

Deni ibid.

Depectus 79

Deserere ibidem

Desidero ibidem

Diæta 80

[[215]] *Diathetum ibidem*

Dienses 81

Diffundere ibidem

Diffundi ibidem

Digitus 82

Diæcesis ibidem

Diplomata ibidem

Dispungere 83
Diſidium *ibidem*
Distrabere *ibidem*
Diuortium 84
Dolium *ibidem*
Dolones *ibidem*
Donaria 85
Duracinæ *ibidem*

E

E *Ditus* 85
Effringere *ibidem*
Electri genera 86
Elenchus *ibidem*
Elogium 87
Elusco *ibid.*
Emansor 88
Emblemata *ibidem*
Emeriti *ibidem*
Emerita *ibidem*
Emiseni 89
Emphyteosis *ibid.*
Emphracta *ibid.*
Emplastrum *ibid.*
Epidemitici 90
Episcopus *ibidem*
Epistomium *ibidem*
Epitome *ibidem*
Epulum 91
Eremodicium *ibid.*
Ergasterium *ibid.*
Errones *ibidem*
Etiam 92

Etiamnum ibidem

Euestigio ibidem

Exacta ibidem

Exaggerare 93

Exautorare ibid.

Exconsul ibidem

Exemptilis 94

Expungere ibid.

Extricare ibidem

F

F *Alx* 94

Familia 95

Ferruminare ibid.

Figlina ibidem

Fiscus 96

Flavius ibidem

Fomenta 97

Forma ibidem

Fugitiuus ibidem

[[216]] *Fulcimentum ibid.*

Fultura 98

Fullo ibidem

Fundus ibidem

G

G *Arum* 99

Genius ibid.

Germanicus ibidem

Gymnasium 100

Glans ibid.

Glarea ibidem

Glaucinum 101

Grammatophylacium *ibid.*

Grassari *ibidem*

Gutturosus *ibidem*

H

H *Amus* 102

Harpagones *ibid.*

Hercisco *ibidem*

Hermaphroditus *ibid.*

Hydromeli 103

Hierophylax *ibidem*

Hierapolis *ibidem*

Hypocaustum *ibid.*

Hypotheca 104

Horreum *ibidem*

I

I *Anthinus* 105

Ilienses *ibidem*

Impostores *ibidem*

Inauris 106

Inciles *ibidem*

Incrustare *ibidem*

Indictio 107

Induciæ *ibidem*

Inducere *ibidem*

Inficiatio 108

Institor *ibidem*

Insula *ibid.*

Interpolare 109

Intertritura *ibid.*

Irenarcha ibidem

Isauri 110

Isostates ibidem

Iugum ibidem

L

L *Abrum* 110

Lacertus 111

Lacunæ ibidem

Lapis ibid.

Laser 112

Latus clauus ibid.

Lautica ibidem

Laxamentum 113

Lectica ibidem

Lecticarius ibid.

Liberi 114

Libertinus ibidem

[[217]] *Libitinarius ibidem*

Librarius 115

Licitor ibid.

Lictores ibidem

Ligna 116

Ligusticum ibidem

Limnarcha ibid.

Limitanei ibidem

Linea margaritarum 117

Lytos ibid.

Logista ibidem

Logographus ibid.

Loricatio ibid.

Ludicrus 118

Lugdunensis colonia ibid.

Ludus literarius ibidem

Luscus ibidem

Lustramentum 119

M

M *Agister* 119

Malleatus ibid.

Malobathrum ibid.

Mandragora 120

Mango ibid.

Mappa ibid.

Materia 121

Mediastinus ibid.

Mereo ibidem

Metalla ibidem

Metator 122

Metaxa ibidem

Metrocomia ibidem

Metropolis 123

Miliarium ibidem

Miniculator ibidem

Molior ibidem

Mola 124

Meniana ibidem

Meritorium 125

Modus, & Modulus ibid.

Mulsum 126

Mundus ibidem

Munimentum ibidem

Murileguli ibidem

Muria 127

Murrha ibidem

N

N *Atales* 127

Negocium 128

Nomen ibidem

Non ibidem

Nosocomion ibidem

Notarius 129

O

O *Bsidianus* 129

Obsonatores 130

Odyssea ibidem

Oenomeli ibidem

[[218]] *Olitor ibidem*

Opera 131

Opitographa ibidem

Orichalcum ibidem

Orcinius 132

Orphanotrophium ibid.

P

P *Aegma* 132

Paganus 133

Pancratium ibidem

Pandecta ibidem

Pannicularia 134

Pantomimus ibidem

Papyrus ibidem

Paranymphe 135

Parapherna ibidem

Parephippus ibidem

Parochus ibidem

Paræcos 136
Paropsis ibidem
Passum ibidem
Pastinare 137
Pater ibidem
Peculatus ibidem
Peculium ibidem
Pecunia 138
Pecus ibidem
Pedamentum ibidem
Pedules ibidem
Periurare 139
Pellex ibidem
Penaria cella ibidem
Penus ibidem
Penes 140
Peniculus ibidem
Perduelles ibidem
Pergula 141
Pharmacum ibidem
Philyra ibidem
Philippi 142
Pistrinum ibidem
Pityocampe ibidem
Plagæ ibidem
Plagiarius ibidem
Polio 143
Polyposus ibidem
Polinctores ibidem
Popina 144
Postliminium ibidem
Præses ibidem
Præmatura ibidem

Prætorium 145
Pridie 146
Primipilus ibidem
Principia ibidem
Priuilegiarius 147
Procurator ibidem
Promercialia 148
[[219]] *Prolistæ ibidem*
Promptuarium ibidem
Promulsidarium 149
Proreta ibidem
Proscænium ibidem
Proscindere ibidem
Prothyrum 150
Protocolon ibidem
Proxeneta ibidem
Publicanorum ordo 151
Pulmentarium ibidem
Pustulatum argentum ibi.

Q

Q *Valli* 152
Quini ibidem

R

R *Efigere* 152
Repetundarum 153
Replumbari ibidem
Resipiscere 154
Rheda ibidem
Riuales ibidem
Rogatio ibidem

Rubrica 155

Ruder ibidem

S

S *Accarius* 155

Saccus ibidem

Saccularius 156

Sacrum ibidem

Sagarius ibidem

Sagmen 157

Salgama ibidem

Saliens 158

Salictum ibidem

Saligneus 159

Saltuarius ibidem

Salustiani horti ibidem

Sapa ibidem

Sarcinatores 160

Sarcophagus ibid.

Sarculus ibidem

Sardonyx 161

Sarmatæ ibidem

Satius ibidem

Satricum ibidem

Scæna ibidem

Scæua 162

Scandularius ibidem

Scapha ibidem

Scaphium 163

Scortum ibidem

Scrupulus ibidem

Scrupulosus 164

Sebastani ibidem

Secundum ibidem

Sedularium ibidem

Selinis 165

[[220]] *Sella* 165

Semis ibidem

Semisses 165. & seq.

Septa 167

Septum 168

Seria ibidem

Sericum ibidem

Sescuncia ibidem

Sestertius 169

Sycomorus ibidem

Sigillum 170

Signator ibidem

Signinus ibidem

Siliginarius ibidem

Synthesis 171

Si quis ibidem

Sisto ibidem

Situla ibidem

Situs 172

Smyrna ibidem

Sodales ibidem

Solidus 173

Sphaeristerium ibidem

Spica nardi ibidem

Spurco ibidem

Spurius ibidem

Stabularius 174

Statio ibidem

Stellionatus 175

Stypteria ibidem

Stipulor ibidem

Stola 176

Stragulus ibidem

Stramenta ibidem

Strobulus 177

Subdisiunctiua coniunctio ibidem

Subgrundæ ibidem

Subsellium 178

Subsisto ibidem

Substruere 179

Succinum ibidem

Suggillo ibidem

Supellex ibidem

Superficies 180

T

T *Antisper* 180

Tectorium 181

Telum ibidem

Temporaria res 182

Tepidarium ibidem

Tessera ibidem

Theriaca 183

Thymelicus ibidem

Thlasie 184

Tyberius Cæsar ibidem

Tympanium 185

Tyrus ibidem

[[221]] *Toga ibidem*

Tomentum 186

Topiarius 187

Toral 188

Traianopolis ibidem

Traiectitia ibidem
Trapetum ibidem
Trapezophorum 189
Trierarchus ibidem
Trietericus ibidem
Trini 190
Triphus ibidem
Troclea 191
Trozimos ibidem
Trulla ibidem
Tubus ibidem

V

V *Adimonium* 192
Valesij ibidem
Valetudo 193
Varus ibidem
Venaliciarius 194
Veneficus ibidem
Versicolor 195
Vespilones ibidem
Vestiarium 196
Veterator ibidem
Veterinarius ibidem
Viaticum 197
Viatores ibidem
Vicarius ibidem
Vienna 198
Vinacium ibidem
Vindicta ibidem
Viriolæ ibidem
Vitis 199
Vniones ibidem

Vrinatores ibidem

Vulpianus 200

X

X Enium 200

Xenodochium ibid.

Xenoparochus 201

Xerolophum ibidem

Xystici ibidem

Z

Z Ythum 202

Zona ibidem

FINIS.

[[222]]

Lugduni, EXCVDEBAT IOANNES BARBOVS,
ALIA'S, LE NORMAND M. D. XXXVII.